

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HODSAGER-MINDER

TRÆK AF SOGNETS HISTORIE

UDGIVET AF

N. P. LARSEN

— STRAASØ SKOLE, VIND —

HOLSTEBRO

JOH. P. WILLES BOGHANDEL
TRYKT I N. JOHANSENS BOGTRYKKERI

HODSAGER-MINDER

N. P. LARSEN

HODSAGER-MINDER

TRÆK AF SOGNETS HISTORIE

HOLSTEBRO

I KOMMISSION HOS JOH. P. WILLE

N. JOHANSENS BOGTRYKKERI

1917

Forord.

Både på lokalplan og på landsplan har der de sidste år udviklet sig en værdifuld interesse for lokalhistorie. Lærer N.P. Larsen, som i 1917 efter et ihærdigt og omhyggeligt arbejde udgav Hodsager-Minder, forstod meget tidligt, at lokalhistorisk beskrivelse havde stor betydning.

En arbejdsgruppe bestående af tidligere skoleinspektør Gerhard Vad, Hodsager, gartner Peder Larsen, Hallundbæk, skolebibliotekar Villy Nielsen, salgskonsulent Svend Åge Bay, Hodsager, samt skoleinspektør Gunnar Villumsen, Hodsager besluttede at søge at få denne værdifulde og interessante bog genoptrykt. Der bringes her en tak til lærer N.P. Larsens efterkomere for tilladelse til at genoptrykke bogen.

Genoptrykningen er blevet støttet økonomisk af Aulum-Haderup kommune, Sparekassen SDS' gavefond, Holstebro Bank, konfektionsfabrikken Gito i Hodsager samt Hodsager Møbelfabrik. Der bringes hermed en tak for denne støtte uden hvilken genoptrykning af Hodsager-Minder ikke ville kunne foretages.

Selv med denne værdifulde økonomiske støtte kan bogen ikke sælges til samme pris, som bogen blev solgt til i 1917 - prisen var 2 kr.

Det er arbejdsudvalgets håb og ønske, at man med udgivelsen af Hodsager-Minder kan medvirke til at støtte og udbygge interessen for lokalhistorie.

Hodsager Centralskole
november 1986
Gunnar Villumsen

Lærer N. P. LARSEN
Straasø Skole, Vind

FORORD

Sladig har jeg holdt af Hodsager Sogn og dets Beboere lige fra min Barndom af. Herfra har jeg saa mange kære Barndoms- og Ungdomsminder, og hver Plet af Sognet er mig kær og kendt. Her gik jeg som Hyrdedreng paa Mark, i Mose og Hede, her erfarede og skønnede jeg: „Dejlig er Jorden, prægtig er Guds Himmel“. Her lærte jeg i Barndom og Ungdom at skønne paa gode Menneskers Kærlighed imod mig, — her lærte jeg ogsaa at kende Guds store, grænseløse Naade og Kærlighed, som altid har fulgt mig. Her begyndte jeg ogsaa den Gerning, der blev min Livsgerning — Arbejdet blandt Børnene —, og som blev mig saa uendelig kær.

Da jeg ogsaa har haft og har en Del historisk Interesse, vil det vist i nogen Maade kunne forstaas, at det blev mit kære Fødesogn, hvis Minder fra gammel og nyere Tid jeg først maatte forsøge at samle nogle af. Er det end gjort daarligt og mangelfuldt, saa er det i hvert Fald gjort med Kærlighed til og af Interesse for Hodsager Sogn og dets Beboere. Det er ikke for økonomisk Vinding, da Udgivelsen formodentlig vil give Tab.

Længe har jeg ønsket en Bog om Hodsager og dets Historie og Minder i Lighed med andre Sogne og andre Egne. En Gang jeg udtalte dette Ønske for en

Mand, svarede han: „Skriv den selv“. Jeg grundede derpaa . . . og begyndte at samle Stof dertil. Her er nu Resultatet. Det har været mig en stor Glæde, at alle de mange, jeg har henvendt mig til om Oplysninger, baade i og udenfor Sognet, har vist mig saa umaaelig stor Venlighed, Imødekommenhed og Interesse — og jeg har maattet benytte mig meget af Forespørgsler, især i Vinter, da jeg ikke har kunnet komme derud —. Tak, hjertelig Tak til enhver, der har støttet mig, — det turde maaske være et Bevis paa, at der dog er en Del, der vil finde en Smule Glæde ved at læse „Hodsager-Minder“, og det vilde jeg oprigtigt ønske.

Den kendte Historiker, Lærer P. Storgaard Pedersen, Hee, vil jeg gerne bringe en stor Tak for de gode Oplysninger, han har givet mig.

Af gamle Hodsagerboere maa jeg med Tak nævne Lærer P. C. Nielsen, Christianshede, der har givet mig mange udmærkede Bidrag, og af nuværende Hodsagerboere skal jeg her kun nævne Karl Pedersen, Birkkjær, og Martin Jensen, Halkjærhus, der begge med stor Venlighed og Interesse har støttet Arbejdet, samt Lærerne Vad, Hodsager, og Vestergaard, Yllebjerg, og mange flere baade i og udenfor Sognet. Og Tak til dem, der har støttet mig med Bidrag til Bogens Udgivelse.

Alle og enhver — fjern og nær —, der har støttet og medvirket, bringer jeg min hjertelige og bedste Tak.

Straasø Skole, Vind pr. Ulfborg, 25. April 1917.

NIELS PETER LARSEN

HODSAGER SOGN

SOGNETS NAVN, GRÆNSER, FOLKETAL

DET er ofte vanskeligt at finde ud af, hvorfra de gamle Stednavne stammer, tidt er de saa forvanskede igennem mange Aarhundreders skiftende Former, at de er helt ukendelige. Dette gælder ikke mindst for Hodsager, og der er ofte gættet paa Navnets Oprindelse. Den dagligdags Udtale af Navnet er Hoser*), og det har maaske ført til, at man har sagt — især da Sognet har en noget smal og meget lang Form —, at Navnet kommer af, at Sognet i Form ligner en lang Hose (Strømpe). Ser man paa Kortet, kan man endog, synes jeg, faa to Hoser ud deraf, naar man skærer Sognet tværs over midt paa; den ene Fod vil da blive i Nordvest mod Borbjerg og Mejrup, den anden ved Aamosegaard mod Simmelkjær Skel. Der er ogsaa gættet paa, at Navnet skulde komme af Hors eller Hest (Horsager), men det er næppe heller rigtigt. Gaar vi tilbage i Tiden og ser, hvorledes det skrives i ældre Tider, kunde det maaske lede paa Spor.

Ca. 1325 skrives Holsagher, 1500: Halzager, 1524: Holdzager, 1638: Hodsagger, samme Skrivemaade bruges 1767, senere maa det ene g være taget bort, og vi

*) Martin Jensen, Halkærhus, der stadig har opholdt sig i Sognet, mener, at den mest benyttede Udtale af de indfødte er Hosæ, og der er noget om det; f. Eks. „Hosægorr“, „Hosæ Skuel“ o. s. v.

har faaet den nuværende Form. Efter Udtalen kommer O. Nielsen (i „Hjerm-Ginding Herreder“) til det Resultat, at det oprindeligt maa være Holesager, altsaa omtrent som Skrivemaaden 1325. Men hvad kommer saa Holesager eller Holsagher af? I sin Beskrivelse af Holstebro, angaaende Byens Navn (Side 27), kommer Lærer Frølund til det Resultat, at Byens første Stavelse „Hol“ er oldnordisk og betyder en Høj — altsaa skulde Byen hedde „Højstadbros“, medens tidligere Forskere havde udtydet det til „Hulstadbros“. Frølund skriver videre: „Denne Forklaring skylder jeg Hr. Overlærer Kinch i Ribe. Han har gjort mig opmærksom paa, at det islandske Høll, en Høj, oftere synes at være anvendt om en Højde ligeoverfor en Overgang af en Aadal, f. Eks. Holsted ved Overgangen over Susaa ved Næstved og i Holsted ved Holstedaa ved Ribe. Denne Forklaring gælder ogsaa for Holstebros Vedkommende.“

Efter den gamle Skrivemaade for Hodsager har det jo samme Forstavelse som Holstebro, og efter Lærer Frølunds Forklaring synes det mig, at Navnet passer godt og er forholdsvis let at tyde; det har altsaa fra først af været Højager, — en Benævnelse, der synes at passe godt til de høje, sandede Agre, som omgiver Gl. Hodsager Gaarde, og de har jo nok først givet hele Sognet Navn (se Gl. Hodsager). Ligeledes passer det godt med Aadalen her — ja endda baade ved Store Aa og Lille Aa eller Hodsager Aa —, der er omgivet af høje Agre. Mod Syd for Gaardene ned mod Engen ved Storaalen finder vi endog Højdepunktet „Hodsager Bjerg“.

Sognets Grænser. Hodsager Sogn hører under Ginding Herred, men omtrent $\frac{1}{3}$ af Sognet ligger dog i Hammerum Herred. Kirken ligger godt 2 Mil Øst for Holstebro (ca. 16 km). Sognet er baade i kommunal og kirkelig Henseende forbundet med Hovedsognet Aulum. Fladeindholdet er ifølge Trap efter Opmaaling i 1896 6599 Tdr. Land (deraf ca. 2500 under Hammerum Herred). Som før nævnt er det meget langstrakt, men ikke ret bredt. Aulum Sogn med Rotteviggaarde ligger tæt ind mod Hodsager Kirke, og disses Beboere søger mest hertil, forhen søgte man ogsaa derfra samt fra Stoubæk, Høgild og Thusholt i Tvis til Hodsager Skole, førend denne

blev flyttet. Men Storaæn danner et tydeligt Skel langs hele Sognets Sydside; dog drejer Aæn fra Kirken og til Ørre Skel og danner paa dette Stykke nærmest Vestgrænse. Fra Storaæn mod Vest til Aamoseg. grænser det mod Syd til Ørre Sogn, mod Øst til Simmelkjær, mod Nord til et Hjørne af Grove Sogn og længere mod Vest til Haderup (Feldborg) og Borbjerg Sogne, mod Vest til Mejrup; Syd: Tvis og Aulum, hvor Storaæn danner Skel. Sognet er ca. 2 Mile langt. I gamle Dage byggedes der kun ved Vandløbene, og næsten alle Sognets gamle Gaarde ligger ved Storaæn, Gl. Hodsager dog nærmest Lille Aæn. Bredvigbæk er muligvis lidt yngre end Sognets andre Gaarde; den ligger dog ved en Bæk. Aamosegaard synes at danne en lille Undtagelse, idet den ligger længere fra Aær og Bække end de andre, men saa meget langt er der dog ikke. Det siges, at der i Nærheden skal have været et Stykke Mark, som kaldtes Aamosen, og som skal have givet Gaardene Navn. En gammel Beskrivelse fortæller — ifølge Karl Birckkjærs Meddelelse —, at der i gamle Dage var 12 Gaarde og 4 Huse i Hodsager. Gaardene var: 1 Aamosegaard, 1 Bredvigbæk, 3 Hallundbækgaarde, 1 Kirkegaard, 2 Gl. Hodsager, 1 Dalgaard, 1 Brogaard og 2 Yllebjerggaarde. Denne Opgørelse er vist ikke helt gal. De to af Husene, der nævnes, skal være Vinghus og Fælagerhus. Muligt er de to andre Blæsbjerg og Damgaard?

Der er udmærkede Enge ved Storaæn, — Storaahøet har været særlig eftertragtet som det bedste, — og det samme gælder for Lilleaaens Enge, der avles ogsaa meget Hø; Hallundbæk Kjær og Enge i Sognets østlige Del har ligeledes beriget Beboerne derude i Tidernes Løb. Men de høje, magre Sandjorder, der er af daarlig Kvalitet over hele Sognet, kunde jo kun frembringe nogle tarvelige „Kjærve“ af Rug og Kartofler, saa det var godt, man havde Engene til Hø og Græsning. Siden man er kommet i Gang med at opdyrke Hederne, Moserne og tildels Kærene, er der jo sket store Forandringer. I Stedet for, som før nævnt, de 12 Gaarde og 4 Huse, der vel kan antages at passe for ca. 1790, var der i 1911 i Hodsager Sogn 88 Gaarde og Huse, 1890 var der 93 Beboere. For indeværende Aar 1917—18 er der paalignet Hodsager Sogn ialt i Skat ca. 6993 Kr., paa Hart-

korn, Ejendomsskyld, Formue og Lejlighed; Aulum ca. 48,813 Kr.

Hodsager Sogns samlede Bøndergods havde 1724:

Hartkorn 54 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.

Kongetiende: 3 Ørte Rug og 2 Ørte Byg*).

Kirketienden: 3 Ørte Rug og 3 Ørte Byg.

I Hartkorn var hver af disse Tiender sat til 5 Tdr. 3 Skp. 0 Fdk. $2\frac{2}{5}$ Alb.

Ifølge Trap var Hartkornet i Hodsager Sogn 1895: 53 Tdr. fordelt paa 17 Selvejergaarde med 31 Tdr. og 68 Huse med 21 Tdr. Hartkorn samt 10 jordløse Huse. Sognets Areal i Hektare angives i 1907 til 3686.

Folketallet. Ved Folketællingen 1 Febr. 1916 havde Hodsager Sogn 508 Indb. I 1911 var det nede paa 480, 1906 oppe paa 546 og 1901 endog 563, i 1890 var der 508 Indb., 1880: 400, 1870: 314, 1860: 312, 1855: 271, 1850: 225, 1845: 215, 1840: 180, 1834: 175, 1801: 99, 1787: 90 og 1769 98 Indb.

HEDER, MOSER OG AAER

Hodsager har rigtig været et Hedesogn, ikke mindst i forrige Tider, nu er Størstedelen opdyrket. Hver af de gamle Gaarde havde Heder i stor Udstrækning og til dels Moser. Yllebjerg Gaardene havde ikke mindst, og helt ind til den nyere Tid benævnedes alt, hvad der havde hørt hertil, for Yllebjerg Hede. Der er nu ca. en Snes Beboere. Den store Yllebjerg Mose er saa godt som forsvunden. Tørvene er opgravet og Underbunden opdyrket. Den østre Del heraf hen mod Dalgaard Skel kaldes for Birkmose og den store Mose ved Udholm kaldes Hvidmose, Mosen Øst for Gl. Hodsager og Nord for Agerskov benævnes for Hestbjerg Mose. Mod Nord paa Brogaard Mark findes en mindre Mose, kaldet Fyhnmose, en lille Sø derude Vest for — som almindeligvis er tør, — hedder Nørresø. Ved Gaarden Birkkjær findes en lille Mose af samme Navn og Sydøst for Kirkegaard

*) 1 Ørte Rug 10 Skp., 1 Ørte Byg 12 Skp.

er Porsmose. Vest for „Kjærsminde“ (i Hallundbæk Kjær) er Fættersmose og Syd for Grønbæk og deromkring har Moserne ned mod Kæret baaret Navnet Rævegravsmose; Kærstrækningerne Syd for Bækken eller Aaen ud for Halkjærhuse nævnes for Birke Kjær og lidt vestligere for Tynd Kjær. Muligt en Del af Navnene ikke bruges nu, men en Del heraf er taget efter Matrikulskontorets Kort, der er tegnet 1837. Hist og her er der endnu Hedestrækninger i Hodsager, Lyngen findes fremdeles herude, om end ikke paa saa nært Hold som tidligere.

Aaer. Som alt nævnt foran danner Storaæn Sognegrænsen paa en lang Strækning. Helt ude fra Simmelkjær Skel kommer Lille-Aa, ogsaa kaldet Hodsager Aa, som paa en Strækning danner Skel med Feldborg, løber Nord om Gl. Hodsager, Syd om Brogaard og ud i Storaæn mod Sydvest. Hallundbæk Bæk løber ogsaa ud i Storaæn, og det samme er Tilfældet med Bredvig Bæk, der danner Grænsen med Ørre Sogn. Det er ogsaa en lille Bæk, der danner Grænsen med Borbjerg Nord for Nørholm. En Fornøjelse er det en Sommerdag i Juli at se paa Arbejdet med Højbjergning ved Store- og Lille-Aa. Travle Slettere og Rivere, omgivne af duftende Høstakke i Hundredvis.

Engvandingsskanalen. En Hjælp til et meget større Udbytte af Storaængene end forhen er Engvandingsskanalen, som blev anlagt mellem Bredvigbæk og Neder Yllebjerg af Sognets Beboere og med Hedeselskabets Hjælp og Støtte i Aarene 1872—73. Den er ca. $1\frac{3}{4}$ Mil lang. En af de bedste og ledende Kræfter ved dette Arbejde var Sognets daværende Lærer N. Kjerulf Henriksen. Anlægget kostede 20,000 Kr.

HJEMMENE FØR OG NU

Gaardenes og Husenes Udseende er forandret meget, især i den sidste Menneskealder, vel ikke mindst indvendig. Ogsaa herude har man forsøgt at følge med Tiden, og de fleste Steder ses pæne og solide Bygninger i ganske almindelig Stil. Indvendig er naturligvis baade Alkovesengene, Bilæggekakkelovnen, Lergulvene og meget mere en „Saga blott“; alt er efter Tidens Fordringer uden

dog at være overdrevent fint og flot. Uvilkaarlig kommer man dog stundom til at længes efter den gode, gamle Tid, da hele Familien en Vinteraften kunde samles om det lange Stuebord, naar Husfaderen indtog den hyggelige Plads i Bænkrogen og læste højt, mens Husmoderen spandt, Pigen kartede, og Karlen snoede Sime, Favn efter Favn, til det ny Tag næste Sommer. Der kunde være en egen Hygge over Hjemmene den Gang, ogsaa de smaa Hjem, hvor Strikkepindene tit bevægedes, og Rokkehjulet snurrede. Billedprydelsen var ofte godtkøbs tyske Billeder, som nu er blevet erstattet med gode danske Billeder de fleste Steder. Derimod synes jeg stundom, at jeg i den nyere Tid savner de gamle Mindesange og Bryllupssange paa Hjemmenes Vægge. De var heller ikke saa triste og ensformige i Hodsager som saa mange andre Steder, thi der havde man virkelige Digtere at henvende sig til. Jeg tænker her paa en saadan Mand som Lærer Korsholm, Aulum, m. fl. Nu er det jo de trykte Sanges Tid. Og Tiden maa man jo se at følge, men ikke altid Strømmen.

BROER, VADESTEDER OG VEJE

Over Storaæn er der nu tre Kørebroer i Hodsager: ved Hallundbæk, ved Rottevig og ved Over Yllebjerg, men de stammer alle fra den nyere Tid. Før var her kun Vadesteder, hvor man kørte og vadede over, som man bedst kunde; det var jo ikke lige behageligt til enhver Aars-tid. Broen ved Hallundbæk siges at være bygget i Halvfjerdserne*); før var der kun en Gangbro. Den Gang, Hodsager hørte sammen med Ørre, maa Præstevejen jo sikkert have gaaet over Hallundbæk, Bredvigbæk, Talund i Ørre og over Storaæn ved Ørrevad; der har været Bro længe før i Hodsager — muligt et Par Hundrede Aar, mener K. Understrup i sin Bog „Ørre Sogn“ —, men der har da fordum været en Tid, da der kun har været Vadested ogsaa ved Ørrevad. Det var en vanskelig Præstevej for Ørre Præst. Man forundres i Grunden ikke saa meget over, at det kunde ske ved Vintertider som ved „gamle Karen Brogaards Død 1763, at hun først blev begravet

*) Hallundbæk-Mændene havde dog flere Aar i Forvejen bygget en privat Kørebro for at hente Mergel i Varhede.

over en Maaned efter, fordi Præsten ikke kunde komme derhen formedelst Vinterens Haardhed.“ Ogsaa Præstens Vej fra Aulum til Hodsager gik først over Hallundbæk, siges der. Det ses af Enkefru Frølund's Udtalelse (se under Lærerne), at der ikke var bygget Bro ved Rottevig i 1848, men at der kun var Vadested. Pens. Lærer Henriksen, Tvis, oplyser nu, at Kørebroen ved Rottevig vistnok blev bygget i de første Aar af Lærer Aggers Embedstid, altsaa i Midten af 50erne. Broen ved Yllebjerg er ca. 10 Aar gl. og er bygget privat. Desuden har der vel i ca. 30 Aar været Gangbro mellem Dalgaard og Høgild; en Tid var der ogsaa Gangbro ved N. Yllebjerg. Før Rottevig Kørebro blev bygget, maatte Børnene fra hele Vestersognet ad Hallundbæk Gangbro for at komme til Konfirmationsforberedelsen i Aulum; en ordentlig Omvej! Hallundbæk var jo foran, der laa jo Sognets eneste By (paa 3 Gaarde) i gammel Tid. Lilleaaens Vadesteder er jo ogsaa nu forlængst afløste af Kørebroer og vel enkelte Gangbroer, f. Eks. Syd for Mølgaard, hvor den staar i Forbindelse med Skolestien.

Sognets Veje. Hoved- og Alfarvejen igennem Hodsager, „æ gammel Land'vej“, som den kaldtes, kom fra Hallundbæk forbi Kirken over Yllebjerg Hede, forbi Tohøje og Saustrup Mølle til Viborg Landevej. Den var uhyre sejt og sandet, især om Sommeren. Den blev jo meget benyttet som Kirke-, Købstad- og Møllevej, men blev saa godt som aldrig holdt vedlige, dog den var jo rart blød at betræde for Studene, der blev meget benyttet som Trækdyr forhen. Nævnte Vej var vel den bedste i Sognet, skønt stor Forskel var der ikke. Men i 1883 blev det bestemt at anlægge en rigtig Landevej fra Kirken og lige i Vest fra Brogaard gennem Hodsager og Mejrup Sogne; et Par Aar efter var Anlægget færdigt, og det har haft en meget stor Betydning for Egnen og er en meget befærdet Vej. Efterhaanden er flere andre af Sognets Veje forbedrede og ny anlagte, saaledes en Vej fra Landevejen Vest for Yllebjerg Skole ned mod Nord efter Borbjerg; Vej fra Brogaard over Mølgaard og ud til Feldborg Kapel; Sydøst for Kirkegaard en lige Vej forbi Hodsager Skole efter Halkjærhuse og Aamosegaard og videre til Simmelkjær.

Ofte finder man ude paa de store Hedestrækninger en Mængde Veje ved Siden af hverandre, saa man tidt maa undres over, hvad det skal betyde ude paa øde Hedestrækninger, men som oftest viser det sig, at de peger i en bestemt Retning, maaske er det en gammel Møllevej til en eller anden gammel Vandmølle, som afsides eller langt borte boende Byer og Torper har benyttet gennem Aarhundreder, eller maaske kan det være Lovringveje. Saaledes meddeler Karl Birkkjær: „Tværs over Heden fra Hallundbæk, lidt øst om Skolen, over Hestbjerg — Vest om Birkkjær og over efter Mølgaard, hvor der har været en Gennemkørsel over Lilleaaen, ser man nogle gamle Vejspor, det er de saakaldte Lovringveje. Der er mange Vejspor, undertiden en 5 a 6 Veje ved Siden af hverandre. Man forstaar, at Vejene har gaaet længe og været temmelig meget brugte, eftersom der er mange og dybe Spor. Om Lovringerne fortælles: De kom fra Skovegnene ude omkring Silkeborg med Vogntræ (Jernbeslag brugtes ikke den Gang), særlig Hjul. De havde dem koblet sammen med en Tværpind til Aksel og en Langpind til Styrestang, saa hvert Par Hjul lignede en Bag-Undervogn, naar Vognkæppene var taget af. Naar nu Lovringkusken havde faaet saa mange Par Hjul koblet sammen, som han mente, hans Trækdyr kunde magte, blev der i det bagerste Par fastgjort en Gren med en stor Top, der sad op som Mærke, saaledes at Kusken ved at se sig tilbage let kunde se, om han mulig havde tabt nogen, i saa Fald maatte han jo tilbage efter de tabte. Det gik somme Tider med fuld Musik, for Hjulene blev nok ikke smurte, og saa vilde de klage sig.

Paa langs ad Heden gaar ligeledes en gammel Færdselsvej, den bruges somme Steder endnu. Den gaar i Retning fra Halkjærhuse ad Gl. Hodsager og Brogaard til. I den østlige Del kaldes den endnu Tybovejen; men nede ved Gl. Hodsager tror jeg, det er den samme, de kalder Simmelkjærvejen, — det kan jo meget godt tænkes efter det forskellige Endemaal, man tænker sig.“

HAYER OG PLANTNINGER

For 50 Aar siden var der sikkert ikke en eneste Have i Hodsager, — det skulde da være Degnens og kanske noget i Retning af en Have i O. Yllebjerg — og mange

Steder ikke engang „en Kalgord“ (Kaalgaard), men nu er der sket en glædelig Forandring ogsaa i den Retning. Ved de allerfleste Hjem, baade Huse og Gaarde, ser man nu rigtig pæne og velholdte Haver, selv hvor Jorden er allertarveligst. Yndige Blomsterhaver er der ved Sommer-tid med liflig Duft og smukke Farver. Mange Steder har man ogsaa begyndt at plante Frugttræer og enkelte Steder vel endog nydt af Frugterne. Ligeledes er der mangfoldige Steder plantet Læ for Huse og Gaarde, vel mest Fyr og Gran; her har Hedeselskabet ofte rakt en hjælpende og støttende Haand. Saaledes er det fornøjeligt at se den smukke, lille Plantage vokse op i Sandene ved Nørkjær (Brogaard Mark) og dække over Brandskaden der fra 1868. Den vil jo ogsaa efterhaanden faa større Værdi som Brændsel og Gavntømmer.

LANDBRUGET

Landbruget er Sognets bedste, ja eneste Næringsvej. Selv Bindehosen har man givet Afkald paa; det var jo for det meste den, der forstum betalte Skatterne*). Som Trækdyr benyttes nu allevegne Heste, paa Gaardene mest danske (jydske) Heste, men i Huse og Boelssteder for det meste „Russere“, der her som allevegne paa den jydske Hede har afløst Studene. Det er omtrent en Menneskealder siden, den gennemgribende Forandring skete paa dette Omraade. Kornavlén er særlig Rug, og af Rodfrugter er Kartoffelavl af gammel Dato. I de senere Aar er her lagt an med Turnips-, Kaalrabi- og anden Rodfrugtavl som andre Steder.

Ifølge Trap var der i 1896 ialt 1367 Tdr. Land besaaet (hele Sognet er 6599 Tdr. Land), deraf med Rug 525 Tdr., Byg 50 Tdr., Havre 368 Tdr., Boghvede 72 Tdr., Bælgsæd 10 Tdr., Spergel 11 Tdr., Frøavl 12 Tdr., Blandsæd til Modenhed 60 Tdr., Grøntfoder 82 Tdr., Kartoffler 137 Tdr., andre Rodfrugter 40 Tdr. — En halv Snes Aar før avledes der mere Spergel. — Nu efter over 20 Aars Forløb er Forholdet jo en Del anderledes, særlig avles

*) For faa Aar siden kunde en Kone i Ørre have 100 Kr. i Nettofortjeneste et Aar ved Bindehosen. Desuden passede hun sit Hus, men tog ikke Del i Udearbejde. Det kan altsaa være en Indtægtskilde endnu.

der flere Rodfrugter. — I 1896 var 1310 Tdr. Land udlagt til Græsmark, Høslet, Brak og Eng m. m. 754 Tdr. Haver 19, Skov 43, Moser 252, Kjær og Fælleder 191, Heder m. v. 2516 Tdr.

Kreaturholdet var — ligeledes efter Trap — i 1898: 157 Heste, 714 Stk. Hornkvæg (deraf 379 Køer), 999 Faar, 345 Svin og 5 Geder.

1890 levede 447 af Jordbrug, 16 af Industri, 1 af Handel, 3 af forskellig Daglejervirksomhed, 25 af deres Midler og 16 af immateriel*) Virksomhed. Det ser ikke ud til, at der paa dette Tidspunkt er nogen under Fattigvæsenet.

Det var en stor Vinding for den østlige Del af Sognet, da Damholt-Hodsager Mergelbane anlagdes i 1877—78 — den gaar til Aamosegaard — og fremskaffede Mergel til Eggen. Banen har gjort megen Gavn. Den er anlagt af et Interessentskab under Ledelse af Hedeselskabet. Anlægget kostede ca. 117,000 Kr., og Banen er ca. 2 $\frac{1}{2}$ Mil lang. Mergellejet er ved Damholt i Bording. — Ved Gl. Hodsager, Brogaard og O. Yllebjerg er der større Mergellejer, alle til stor Nytte og Gavn ved Hedens Opdyrkning. En Del af de nordvestlige Beboere har ogsaa faaet Mergel ved Skovbæk i Mejrup.

— — —

Alt i alt har det lille, fattige Hedesogn gjort store Fremskridt paa alle Omraader, og stadig har Befolkningen fulgt godt med paa Landbovæsenets Omraade. I Hodsager oprettedes forholdsvis tidlig en Landboforening til Fremme for Landbruget. Den hedder „Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende Sogne“ og oprettedes i 1884. Foreningens første Formand var *Niels Skovgaard* fra S. Skovgaard i Mejrup. Derefter blev *Anders Hallundbæk* Formand i 1888, og han var det uafbrudt i 14 Aar. Han gjorde et meget stort og godt Arbejde for Foreningen, der gjorde meget store Fremskridt i hans Tid. 1888 holdtes det første Dyrskue ved Hodsager Kirkeby, men for Foreningens egne Midler; først i 1889 lykkedes det at faa Statstilskud. Først i det ny Aarhundrede — saa vidt det huskes — dannedes en selvstændig Landboforening i Feldborg, og senere blev det vedtaget, at Dyrskuet hvert andet Aar skulde afhol-

*) ulegemligt Arbejde — f. Eks. Lærerne og lignende.

des i Aulum. Foreningens nuværende Formand en *Anders Chr. Jensen*, Aulum. Som en glædelig Kendsgering skal det nævnes, at Foreningen her kan holde sine Dyrskuer uden den traditionelle Dans, som ellers knyttes til Skuerne.

Hodsager Husmandsforening, der oprettedes for flere Aar siden, har ret god Tilslutning og har gjort et stort og godt Arbejde i Sognet. Blandt andet tager Foreningen sig af Præmiering af veldyrkede Haver og vel renholdte Roemarken m. m. *Kristian Høj*, Grønbæk, er og har i en Aarrække været Formand.

OLDTIDSMINDER M. M.

Oldtidsminder findes der ikke mange af i Hodsager, og man kan ikke have nogen Mening om Tilstanden her i Oldtiden. Kæmpehøje er der — saa vidt mig bekendt — ingen af. Ved Mejrup Sogneskel ved den gamle Landevej ligger Tohøjene, men de kan knapt nok regnes til Hodsager, thi de ligger nok halvt i Mejrup, — Sogneskallet gaar over dem, siges der. De ligger paa Kristen Madsens (Yllebjerg Mark) Ejendom. De er sikkert nok Kæmpehøje; det er Højen paa Yllebjerg derimod næppe. Paa Dalgaard Mark, Nord for den gamle Landevej, laa i min Barndom 4 smaa Høje, almindelig kaldet „æ Firhyv“; jeg tør ikke afgøre, om det var Kæmpehøje.

Ildebrande. Forskellige store Ildebrande har hærget Hederne og Moserne i Hodsager i Tidens Løb. Forstander Kierkegaard mindes en Ildebrand fra Yllebjerg Mose og henimod Feldborg i Tredserne; muligt er det den samme, som hærgede Brogaard Hede og Mose 1868 — det tørre Aar —. En Ildebrand var der i Kirkegaard Hede 1875 og i Yllebjerg Hede 1887. Det omtales ogsaa under de forskellige Ejendomme. 14. Juni 1897 brændte en stor Del af Hesselaa Hede i Borbjerg ved, at Ilden „tog selv“ i Yllebjerg Mose for Jakob Pedersen. Ved saadan Lejlighed blev Folk buddet til Brandvagt, undertiden fra flere Sogne. En saadan Ildebrand var et storlaaet Syn, især ved Aften- og Nattetider.

Uvejr. At et Tordenvejr drager hen over en Egn er jo ikke sjældent. Det skete ogsaa Søndag den 16. Juli 1882, ledsaget af uhyggeligt Mørke og en vældig Orkan, som væltede Huse og rykkede Træer op m. m. I Hodsager havde der lige været Førstetjeneste; Folk var paa Hjemvejen, og de fleste blev overfaldne af Uvejret og maatte saa vidt muligt søge at naa til nærmeste Hus eller Gaard. Ligeledes maatte Provst Heiberg paa Hjemvejen søge ind i Østergaard i Varhede. Af andre Uvejrdsage skal blot nævnes i den nyere Tid „Julestormen“ 1902, der varede fra Juledags Aften til langt ud paa Natten.

Sognets Opmaaling. I Juli 1916 lod Generalstaben foretage Opmaaling og Kortlægning i Hodsager. Ifølge „Holstebro Dagbl.“ var det 25 Aar siden, det sidst var sket her.

TRÆK AF LIVET FRA SVUNDNE DAGE

NUTIDSMENNESKER blandt de yngre kan jo knapt tænke sig, hvordan Forholdene var for kun 50 eller 60 Aar siden. Jeg skal prøve af give nogle korte Skildringer, saaledes som de ældre har fortalt. Livet levedes til daglig nøjsomt og ensformigt i Hodsager, — der var heller næppe den Gang mange Rigmænd i det fattige Hedsogn. Man levede mest af egne Produkter, og Fordringerne var ikke store. Skønt Sognet ikke kan siges direkte at høre til „æ Bindejn“, saa var der dog mange, der benyttede denne Næringsvej forhen, maaske særlig den østlige Del. Bindetøjet solgtes ofte til Høkere eller bortbyttedes for Varer; der handledes særlig i Varhede og i Ørrevad; senere kom der Høkerhandel til Hallundbæk og først i Firserne ogsaa til Kirkegaard. Der var ligeledes langt til Mølle, og af disse var man henvist til Nybo Mølle i Ørre, Skjærbæk Mølle i Aulum og for Yllebjergs Vedkommende til Saugsrup Mølle (Borbjerg). Det tog jo Tid for de smaa Stude. Først i Firserne fik Hodsager sin egen Mølle ved Kirken. En Slags „Storindustri“ drev Rokkedrejer *Peder Pedersen*, Lille Damgaard, (se ogsaa under Hallundbæk) med at lave Rokker, der forhen var en meget efterspurgt Vare, især i Bindeegnene. I Tredserne havde han, foruden sig selv, 3 voksne Sønner paa Værkstedet. Ikke saa sjældent drog han til Viborg eller til andre Handelspladser for at sælge sine Varer. Hans yngste Søn *Lars Chr. Pedersen* fortsatte hans Haandværk i Simmelkjær til omkring forrige Aarhundredes Slutning. Han lever nu i Struer hos sin eneste Søn, Trikotagehandler *Frederik Pedersen*.

Lærer *Nielsen*, Christianshede, fortæller efter sin Moder, at der i hendes Barndom (hun er født 1821) var en Slags Jordfællesskab for Hallundbækgaardene derude i Kæret mod Nord, der den Gang ikke var bebygget. Der maatte saa Børnene i Fællesskab vogte Kreaturerne. Desværre vidste hun at fortælle om, hvorledes ofte de mindste af Vogterbørnene maatte lide ondt og Mishandling af de største, som det tidt var vanskeligt at faa draget til Ansvar. Klagede de mindste hjemme, kunde de ofte vente at komme til at lide dobbelt derfor næste Dag i Kæret.

Om det samme Jordfællesskab beretter *Karl Pedersen*, Birkkjær, fra først af efter gamle *Jens Thalund*, at langt tilbage i Tiden havde de tre Hallundbæk-Gaarde hver en Hjord og hver en Hyrde, men de vogtedes sammen paa fælles Græsgang ude i Kæret mod Feldborg Skel. Samtidig havde Feldborg Gaarde ogsaa deres Hjord og Hyrder ude i Kæret paa Feldborg-Siden; men nu gjaldt det om, hvem der havde de stærkeste Hyrder. Var Feldborg-Drengene de stærkeste, vilde de græsse helt over til Bækken; var Hallundbæk-Drengene stærkest, vilde de have Græsningen et Stykke ind i Feldborg. Fra Hallundbæk gaar der Vej ud til Kæret over „Fælbro“, og Vejen kaldes „æ Fælvej“. Nogle mener, at det fra først af kommer af „Fællesvej“, Fællesdrift og fælles Ager (Fælagerhus). Ja maaske? Jeg tror dog snarere, det staar i Forbindelse med Vadestedet — Fæle, der muligt betyder Vadested. Der nævnes Hemmingsfele 1638 (se Hallundbæk). *Jens Chr. Bæk*, Halkjærhuse, skal have fortalt, at der i hans Barndom var en Del Træbevoksning derude i Kærene Nord for Halkjærhuse. Ligeledes skal han have fortalt, at den sidste Ulv i Danmark skal være bleven skudt herude i Kæret ikke langt fra „Fælbroen“. Dette er dog vist tvivlsomt, da det sikkert ikke kan bevises, at det just var den sidste.

Om Livet i det daglige ude i Hodsager i Tredserne fortæller Fru *Elisabeth Christensen*, Struer, som har levet derude i sin Barndom, forskellige Træk, bl. a.: „Det var ikke til Hverdags, at vi Børn legede, thi vi skulde rigtignok bestille noget, men f. Eks. om Julen, hvor var det en skøn Tid. — Aldrig har jeg syntes, at Julen i Byen nogensinde har været saa festlig og højtidsfuld som den Gang paa Landet. — Børn, unge og gamle kom sammen

og morede sig. Der blev bagt Pebernødder af Dejj saa stor som en Sigtekage; de unge morede sig og dansede undertiden i Storstuen, tidt var der Lergulv, men hvad gjorde det? Alting gik smukt og sømmeligt til; det var bedre end siden, da de unges Fornøjelser blev henlagt til Kroer og Værtshuse. Om Pinsen havde vi stort Blus og løb Enke og lignende i den lyse Sommeraften. Og hvor var det højtidsfuldt at være med de ældre i den lille Kirke ved Højtiderne og om Søndagen.“

Som skildret ved Gl. Hodsager, spillede Bindehosen en ikke liden Rolle i de lange Vinteraftener, og enhver, fra Børnene i 6 Aars Alderen til Husfaderen selv og de gamle Bedsteforældre, maatte tage Del heri. Dels bandt (eller strikkede) man til Salg og dels til Hjemmeforbrug; alle Senge- og Gangklæder var hjemmelavet. Ikke sjældent lød der under Arbejdet Eventyr og gamle Fortællinger, Folkeviser og anden Skæmt, de gamle Sagn og Slægthistorier blev atter og atter gentagne og gik fra Slægt til Slægt; nu derimod i vor travle Tid er meget af det gamle glemt — en Del kan ogsaa godt glemmes uden Skade, men en Del var dog nok værd at huske.

Der fortælles fra den Tid om en gammel Bedstemoder derude, at hun var saa ivrig med at spinde, at hun ikke en Gang vilde holde op Juleaften. Det syntes de unge i Huset dog ikke om, men saa satte Konen sig op paa Loftet og spandt; der kunde hun vel faa Lov at spinde i Ro, mente hun.

Der var ingen Haver den Gang, men enkelte Steder en „Kaalgaard“. I den vestre Gl. Hodsagers Kaalgaard stod et Sølvpoppeltræ — fortæller Elisabeth Christensen — som hun meget beundrede; især naar det havde regnet, skinnede det som tusinde Perler. Hun mener, at det var det eneste Træ, der var vidt omkring.

Saa sent som i Tredserne i forrige Aarhundrede kom der ikke saa sjældent Tater til Hodsager. De sov gerne i Bøndernes Lader og fik undertiden Lov til at koge Maden i Køkkenet. „Saaledes — fortæller førnævnte Elisabeth Christensen — kom der en Dag en hel Flok til Hodsagergaardene, og blandt dem var der en ung Taterkvinde, der kogte Suppe inde i Køkkenet, og den saa lækker ud. Jeg syntes bestemt, hun lignede Præstekonen, og jeg løb hjem og fortalte Moder, at Præstekonen var

hos Mikkel Hodsagers og kogte Suppe.“ Hun husker ogsaa en gammel Taterkvinde, der af og til kom sammen med sin Datter, og denne bar sit lille Barn paa Ryggen. Den unge Kvinde saa smuk ud, havde kulsort Haar og store, straalende Øjne; men Mændene var uhyggelige at se paa. Engang, hun var med sin Moder i Neder Yllebjerg, saa hun dér *Laust Glavind*, som forresten tidt var paa disse Egne. De fleste, men især Børnene, ansaa ham for en rigtig Troldmand, fortæller hun, og vi var meget bange for ham. Han havde store Ringe i Ørene og paa Fingrene. Han foregav bl. a. at kunne vise igen, og det fortælles at i en haard Vinter var en Mand derude blevet borte. Laust Glavind sagde, at Manden var faldet i en stor Snedrive i Stoubæk Krat, hvor man ogsaa fandt ham. I 1860 havde Laust Glavind Bopæl i Vind, men ellers rejste han allevegne omkring og øvede sine Kunster. Hans Broder *Ole Gret* kom ogsaa tidt til Hodsager og Omegn. Jeg husker som Barn at have været med til at give ham en „Alms Tou“, — og den var endda stor, thi Fader var ikke hjemme, og Moder holdt ikke af hans Besøg. Han tilbød hende for en billig Betaling at gøre hendes Haar, der var lys, til kulsort; hun tog dog ikke mod hans ædelmodige Tilbud. Han gik især omkring som Tigger i de senere Aar, var en raa, brutal og slet Person. Han hed Ole Christensen og døde i Vinding Fattighus 1879, 76 Aar.

En ikke helt normal Datter af Pastor Fjelstrup kom undertiden til Hodsager, hvor hun gik omkring og spillede paa Harmonika, fortæller førnævnte Fru Kristensen.

Bryllupper. Var end Livet til dagligdags tarveligt og under ensformigt Arbejde paa mange Hedegaarde og Udflytterlodder, saa var det noget helt andet ved højtidelige Lejligheder, da maatte der ikke være noget Kniberi. Saaledes ved Bryllupsfester. I Halvfjerserne og Firserne f. Eks. varede store Bryllupper gerne i flere Dage, ikke sjældent med Bryllupstog paa over 20 Vogne og for det meste med to Forridere, ja undertiden fire — vist især, naar der stundom var Dobbeltbryllup. Til Forridere valgtes af Egnens unge Karle de dygtigste Ryttere, særlig dem, der havde været Dragoner. De red foran Brudeskaren baade til og fra Kirken. Ved Hjemfærden skulde de helst foran

til Gaarden og tilbage til Vogntoget en to—tre Gange, før Skaren naaede Bryllupsgaarden. Det er nu forlængst af Brug med Forridere. Et saadant Bryllup varede gerne to og undertiden tre Dage. Første Dag var de gamle fra Egnen samt de unge, der var i Slægt med Brudeparret, indbudt. Efter Kirkefærd og Spisning var der Dans, ofte til Kl. 3—4 om Natten og undertiden længere. Spillemanden var tit med; han spillede paa Kirkevejen og til Tider ogsaa i Kirken. Foruden Dansen var der en anden slem Følgesvend ved Bryllupper og Fester, nemlig Drikkeriet. En stor Part af Gæsterne var næsten altid mere eller mindre berusede ved Morgenens Frembrud efter Festdagen. Anden Bryllupsdag mødte efter Indbydelse de unge samt de ældre i nærmeste Omegn. Da var der Dans til Aften. Trediedagen var Børnene samt nærmeste Slægt med. Desuden skulde Degnens Børn altid med denne Dag. De gamle gik hjem til Aften.

Foruden Bryllupsgaven skulde de indbudte give „Send“ til Bryllupsgaarden; det bestod gerne af Smør, Æg, en Høne eller to, ligesom Evnen var og Antallet af de indbudte fra det Hjem, der sendte det. Til et Bryllup i Gl. Hodsager skal der sidst i Halvfjerserne være givet en Bede til „Send“ fra et Hjem, hvorfra der var mange Bryllupsgæster. Det var mest Børnene, der fik Lov at bringe „Sendet“, og saa skulde der en Sendekage med tilbage med Prøver af allehaande Bagværk. Jeg har i Firserne været med til at bringe „Send“ til et Bryllup i Hodsager. — Om disse Skikke som om alt andet for en Menneskealder siden maa man nu sige: „Ak, hvor forandret“, og — især med Hensyn til Drikkeriet — forandret til det bedre.

Sognefogder i Hodsager gennem Hundrede Aar:
 1807 nævnes *Peder Pedersen*, Vester Hallundbæk, som Sognefoged og Lægdsmand; han døde 1818.
 1821 nævnes *Christen Knudsen*, Gl. Hodsager.
 1834 — *Villads Sørensen*, Dalgaard.
 1850—76: *Anders Andersen*, Hallundbæk.
 1876—78 ca.: *Niels Peder Nielsen* (Høker), Hallundbæk.
 1878—85: *Villum Villumsen*, Ny Kirkegaard.
 1885—91: *Villum Villumsen*, Damholm.
 1891—94: *Kristen Villumsen*, Ny Kirkegaard.

1894—97: *Jens Sørensen Østerby*, Brogaard Mark.

1897—1915: *Niels Christensen Agerskov*, Gammel Hodsager.

1915: *Anton Christensen Agerskov*, Gl. Hodsager Mark.

Stænderforsamlingen. Den 28. Maj 1831 blev der udstedt Forordning om Stænderforsamling. Stemmeret havde Selvejere med mindst 4 Tdr. Hartkorn eller Fæstegaarde med mindst 6 Tdr.; Valgbarhed krævede det dobbelte. Til Valgene i 1834 havde Hodsager 3 stemmeberettigede, men ingen valgbare. Sognet hørte til 20. Valgdistrikt 2. Afdeling. Valglisterne var fremlagt paa Tingstederne i Ringkøbing Amt og desuden 3 andre Steder, nemlig hos Sognefogden i Hodsager, hos Pastor Sørensen, Sdr. Omme, og i Skjernbro. (Hards. Aarbog 1915.)

Postbesørgelsen. Foruden hvad Lærer *Nygaard* fortæller herom (se under Toppergaard), skal her nævnes, at Hodsager begyndte at faa „ordnet Postvæsen“ i 1875. Dette Aar den 15. Juli begyndte *Kristen Blæsbjerg* fra Skjerk som Landpost, idet han hveranden Dag gik til Hodsager og Hallundbæk Skoler, hvorfra Postsagerne blev uddelt eller afhentet. Der kørte Post mellem Holstebro og Herning, som afleverede Posten ved Aulum Kro til Aulum og Hodsager Sogne. Østersognet i Hodsager fik sin Post over Aulum, indtil der i 1900 blev kørende Post fra Holstebro til Hodsager Kirkeby. Det gik nogle Aar med de tre Postdage til Hodsager, men 1. Juli 1879 blev *Anders Thomsen* Landpost daglig for Vestersognet og til Kirken; han fik Posten over Holstebro og modtog den ved Bjerregaard, Mejrup. Vistnok samme Aar blev *Jens Jensen Bæk*, Halkjærhuse, Landpost i den østre Del af Sognet. Først blev Posten aflagt visse bestemte Steder, bl. a. Skolerne, men tilsidst blev der direkte Ombering. Nu faar hele Hodsager sin Post fra den kørende Post til Sognet, uddelt ved tre Landpostbude; den tredie har kun nogle faa Hjem i Hodsager, men flest i Borbjerg og Mejrup. Sognets første Landpost Kr. Blæsbjerg blev ved i Aulum indtil 10. Oktbr. 1906, og Anders Thomsen tog Afsked 1. Oktbr. 1906 efter 27 $\frac{1}{4}$ Aars Forløb. Jens Bæk døde 1900.

HODSAGER SOGN VED AAR 1638

I Aaret 1638 indgav Præsten *Laurids Christensen* i Ørre ved Professor *O. Worm* følgende Indberetning om Sognet. Den findes optaget i „Danske Samlinger“, 2. Række 4. Bind, Side 50.

„Hodsagger sogn. Norden denne forskreffne Øre sogn ligger annetzen der til, kaldis Hodsagger sogn. Begyndis ved en gaard allersynderst i sognen, kaldis Hallindbeck. Øster derfra en liden gaar Omisgaar, fra samme liden gaar offuer meget moose oc heede hart ved en miil norvest paa ligger en liden kircke uden torn oc kaldis Hodsagger kircke oc prestegaarden der hos. Nu nær paa 2 bymarcke langt Gammel Hodsagger; der hos en aae. Norden samme aae rett hos en gaard, kaldis Brogaar. Lidet derfra vester paa Dalgaar. Vester endnu en fierdingveis ligger nogle huse, kaldis Yllibjerg aff en megitt stoer bjerg, som ligger der hos, Ylliebjerg.“

HODSAGER SOGN i 1767

Efter Opfordring fra Biskop *Bloch* i Ribe gav Pastor *Schandorph* Indberetning om begge sine Sogne, Ørre og Hodsager. Han indberettede følgende om Hodsager Sogn*), hvortil der siden af og til henvises, saavel som til Indberetningen fra 1638.

- 1) „Hodsagger Sogn har, efter Sigelse, forstum været et Annex til Mejerup i Hjerm Herred; samme Tid skal Ørre været et Annex til Aulum, hvilket og synes at stadfæstes dermed, at Aulum Sogn har faaet Tillæg i forrige Tider, saa vel som Sunds, der har været annekteret til Bording.
- 2) Kirken, dens
 - a) Navn: Hodsagger Kirke, efter hvem eller dens Navn vides ikke; den er meget liden, uden Taarn, bygget af uhugne Kampesten; en liden Klokke hænger i Muren i den østre Gavl af Kirken. Der er vel næppe en mindre Kirke til. Ornamentet ere:

*) Originalen findes i Ribe Katedralskoles Arkiv. Afskriften er beredvillig tilsendt mig af Seminarieførstander S. Noe-Nygaard, Ribe.

- et ganske lidet Kalk og Disk af Sølv, Messehagel og Messeskjorte.
- b) Dens Hartkorn er 5 Tdr. 3 Skp. „ Fdk. $2\frac{2}{5}$ Alb. Den har ingen tilliggende Ejendom.
 - c) Legata har den heller ikke.
 - d) fata divum (Hændelser σ : dens Historie) vides intet.
 - e) Inskriptioner findes ingen.
 - f) Forrige Kirke-Ejer var forrige Ejer af Leergrav, den gamle *Optius*, og hans Søn *Mads Optius* solgte den til Hr. Juncker *Rudolph Linde* paa Møltrup ungefær for 3 Aar siden.
 - g) Kirkens staaende Udgifter var: Cathedret 4 Mark, Studeskate 1 Mark 7 Sk. (8 Sk. samt 1 Mk. 7 Sk.; det er ulæseligt, hvad disse to Poster er brugt til), Visitationspenge 1 Rdl., Lysepenge 3 Rdl. 2 Mk., er ialt 5 Rdl. 3 Mk. 6 Sk., saa og til Vin og Brød gives 1 Tønde Rug.
 - h) Jus vocandi*) har Hr. Juncker Rudolph Linde paa Møltrup som fulgte ved Kirkens Køb for 3 Aar siden af Hr. Mads Optius.
- 3) Konge-Tiendens Hartkorn 5 Tdr. 3 Skp. „ $2\frac{2}{5}$ Alb., den har stedse hørt til Lundenæs Stamhusejere.
 - 4) Om Sognet dette:
 - a) Her er en Annexgaard; dens Hartkorn er 5 Tdr. 5 Skp. $\frac{1}{2}$ Alb.
 - b) Her er Hodsagger Sogns contribuerende**) Hartkorn, Annexgaarden iberegnet er det 54 Tdr. 7 Skp. 3 Alb.
 - c) Byer findes ingen. Torper ere: Hallundbeck, Brevigbeck, Omusgaard, Hodsagger-Kirkegaard, gamle Hodsagger, Brogaard, Dalgaard, Over og Nedre Yllebjerg. Deres Etymologi***) vides ikke.
 - d) Hospitaler og fattiges Huse findes ingen.
 - e) Sognets fattige er for nærværende Tid ikkun 1, som nyder Sogns Almisse, og den nyder af Sognet 2 Skp. 3 Fdk. Rug.
 - 5) Herregaarde findes ingen.
 - 6) Antikviteter, Inskriptioner paa Broer, item Høje, som

*) Kaldelsesret.

**) skattepligtigt Hartkorn.

***) Oprindelse og Alder.

kunde have noget Navn og være nogen Tradition om, er her ikke.

- 7) Sognets Næring, Avling, Fiskerier, Mineralia er ligesom i Ørre Sogn.

Ørre, den 3die Febr. 1767.

T. Schandorph.

Da Pastor Schandorph henviser til Ørre angaaende Næring, Avling, Fiskeri m. m. i Hodsager, skal her anføres, hvad han skriver derom for Ørre Sogn:

„Sognets bedste Næring er den bare Avling, hvoraf Rug er den fornemste, men endskønt her saas 3 a 4 Gange Rug efter Gødningen og avles, som man kalder det 3 a 4 Kjærver, saa er her næppe over et Sted i Sognet, som jo maa købe Rug paa Herregaarde om Sommeren til Brød. Byg og Boghvede avles meget lidt, og Havre mindre. Men til Udgifterne bruger Bønderne fornemmelig her at binde Strømper og Nattrøjer at sælge, saa og hvad Opdræt af Kreaturer, der kan sælges, som dog er lidet, fordi Græsningen paa de fleste Steder i Sognet kun er ringe, Nogle af dem, som bor ved den saakaldte store Aa, som gaar herfra gennem Holstebro, kan undertiden faa nogle Fisk af Geder, Aborrer og Skaller, men ikkun til egen Fornødenhed. I forrige Tider skal der have været en Del Ørreder, men nu ikke.

Mineralia findes ikke her i Sognet, uden en Blanding af det saakaldte Liim*), som andre Steder her i Nærheden bruges i Steden eller til Gødning.“ (Efter K. Understrup: Ørre Sogn).

Det ser ikke ud til, at Ørreboerne har været særlig velstaaende, og Hodsager Sogns Beboere har sikkert ikke været bedre stillet. Fattigt og simpelt har det nok været, men det giver et godt Indblik i den Tids Forhold.

HODSAGER SOGN LIDT FØR AAR 1900

(Skrevet sidst i Halvfemserne af Marie Mølgaard, da i Over Yllebjerg)

Mel: Mens Nordhavet bruser . . .

I Hodsager findes ej meget af hvad,
man kalder for Rigdom og Hæder;

*) Mergel

men Bonden er glad ved sit nøjsomme Fad,
 det mange har godt af at lære,
 som færdes, hvor Fedme og Frodighed gror,
 til Livets Behov deres Fordring er stor.

Sibirien kaldes det ofte for Spot
 af dem fra de federe Egne;
 men meget i Sognet kan dog kaldes godt,
 naar frodige Engdrag man regner.
 Den blinkende Aabred hvor Enggræsset gror,
 det gavner og glæder de Hodsagerboer.

Og Aaen sig bugter fra Øst og til Vest,
 den sydlige Grænse den danner
 af Engen, men længst i Øster dernæst
 Kanalen den bryder sit Banner,
 af kyndige Hænder den rask ledes frem,
 forøger den Indtægt, der skal bringes hjem.

Kanalen den ejes af Hodsagerboer,
 af flest paa den sydlige Side, [af Sognet]
 og bli'r der et Udbræk, det lyder i Kor:
 „Nu hjælpes vi kønt med at slide!“
 Dens Løb er af Hedeselskabet lagt an,
 og de skal ha'e Tak for den prægtige Plan.

Men nordligst i Sognet fra Vest og mod Øst,
 de mægtige Mosedrag findes,
 fra nær og fjern har man der hentet Trøst,
 naar Grøden af Vinteren bindes.
 Det nordlige Hodsagers brændbare Muld
 beskærme saa godt mod den bidende Kuld.

Er Midten af Sognet end sandet og bar,
 hvor delvis kun Kornet kan trives,
 sin Nytte og sin Poesi det dog har,
 de stedlige derom ej kives.
 Naar Lyngen den blomstrer, da er den saa skøn,
 den tages i Brug af hver Hedebo-Søn.

Dog maa man ej tro, at det bare er Lyng,
 der gror paa de Hodsager Marker,
 nej, Kornarter øjner man rundt omkring,
 skønt Tørke og Tørhed dem barker.
 Ved Flid og ved Slid i det Hjem, man har kær,
 der gror tidt et godt Fold — og Rodfrugt især.

Mod Vest, lige midt mellem Mose og Eng,
 der finder man Yllebjerg Bakke;
 paa Toppen af Bakken man møder i Flæng,
 en Udsigt saa vid og saa vakker.

Den skovklædte Bakke bag Eng og bag Aa,*)
den brunklædte Lyng blandt de bølgende Straa.

Mod Øster paa Bakken der ligger en Høj,
hvorom der i Sagnet berettes:
Den kom hid fra Linnebjerg med Larm og
med Støj,
de Bjergmænd var oppe at trættes.
En Finger i Vanten blev stoppet med Sand,
fra Linnebjerg den kyltes*) efter Yllebjerg-Mand.

Det langstrakte Sogn, det er to Mile lang
og Bakken i Vestenden ligger.
Og Vejen gennem Sognet er sandet og trang,
se det er nok deri det stikker,
at Mælken fra Vestsognet ej bliver bragt
til Sognets Mejeri, som i Østen er lagt.

Fornylig to Skoler i Sognet er bygt,
hvis Lærere trofaste virke;
men lige i Centrum, der ligger saa trygt
ved Møllen den Hodsager Kirke;
den Kirke er lille og snæver og trang,
men bi kun, de faar nok en større en Gang!

*) „Den skovklædte Bakke“ er paa Tvis-Siden, nemlig Lindholt Krat.
**) blev kastet efter ham.

SOGNETS KIRKE, GAARDE OG HUSE

NEDER YLLEBJERG

Hodsager Sogn har ikke været folkerigt og tæt bebygget i gamle Dage. I Præsteindberetningen 1638, der er anført andet Steds her i Bogen, nævnes der kun 7 Steder; deraf har Hallundbæk og Gl. Hodsager sikkert nok haft mere end en Beboer hver. Og om Yllebjerg hedder det: „Vester endnu en fierdingveis (fra Dalgaard) ligger nogle huse, kaldis Yllibierg aff en megitt stoer bierg, som ligger derhos, Ylliebierg“. I Dr. phil. Arkivar O. Nielsens „Hjerm-Ginding Herreder“, en historisk, topografisk Beskrivelse af disse Herreder, staar der om Neder Yllebjerg: „1 Gaard paa 3 Tdr. Hartkorn og 14 Huse; 1683 en Gaard med to Beboere. Navnet skrives 1597 Øyliebierg. 1597 kaldtes Neder Yllebjerg Hjelms Hussted.“

1724 var Neder Yllebjerg Fæstegods under Lundenæs (ved Skjern), og Fæsteren hed *Jens Knudson*. Gl. Hartkornsskyld var den Gang: 4 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og ny Skyld efter 1688: 3 Tdr. 3 Skp. 0 Fdk. 0 Alb.

1755 bliver *Hans Jørgensen* af Neder Yllebjerg gift, melder Kirkebogen. 18^{1/2} Aar efter dør hans Kone, 35 Aar gl., saa hun har været temmelig ung, da de holdt Bryllup. Selv dør Hans Jørgensen 5. November 1780, 66 Aar gl. Fem Aar i Forvejen er Datteren Kirsten Hansdatter bleven gift med *Christen Nielsen* af Gl. Hodsager, og de har saa faaet Gaarden. Deres Søn Hans tjente i Borbjerg Præstegaard 1809, og Moderen er flyttet til Borbjerg 1805. Christen Nielsen maa jo da være død.

I 1816 bor *Peder Kristensen* i N. Yllebjerg, og i 1829 dør den gamle Aftægtsmand Anders Jensen, 87 Aar (Kirke-

bogen). Det er formodentlig hans Datter, Ane Andersdatter, der nævnes som druknet i Aaen 1811 og først findes en Maaned efter. Hun var 26 Aar gl.

I Halvtredserne boede *Niels Yllebjerg* her en lang Aarrække. Han solgte Gaarden til *Andreas Jensen Holst* fra Salling, og i hans Tid, omtr. 1866, brændte Gaarden ved Lynnedslag. Før den Tid laa Gaarden langt længere nede mod Engen og Aaen, men Holst flyttede Gaarden op paa sin nuværende Plads, hvorfra der er et ret godt Udsyn. Kort efter maatte han forlade Gaarden, der blev solgt ved Tvangsauktion til *Peder Sørvad* fra Vinding, hvis Søn *Jens Chr. Pedersen* fik Gaarden, men da han kort efter døde (i 1875, 31 Aar gl.), blev Broderen *Hans Nørgaard Pedersen* Bestyrer af N. Yllebjerg; efter 2 Aars Forløb døde ogsaa han (i 1877, af Blodstyrning). Nu solgte Peder Sørvad Gaarden til *Jens Gadegaard*, der 1884 byttede Ejendom med *Jens Peder Kjeldsen*, Tvis Kro. Kjeldsen boede her til sin Død i Juli 1898. Senere ejedes Gaarden af hans Søn *Jens A. H. Kjeldsen*, der bortbyttede den i 1908. Den nuværende Ejer er *C. Beck*.

Til Yllebjerggaardene var henlagt uhyre store Arealer, for en stor Del Mose og Hedestrækninger, vist omtrent en Fjerdedel af hele Sognet. Fra først af har der naturligvis kun været de to Gaarde Neder og Over Yllebjerg, men efterhaanden blev de udstykket og bebygget. For henimod Hundrede Aar siden skal det første Hjem fra Neder Yllebjerg være bygget ud imod Nord paa Heden — ja maaske er det længere siden. Det skal fra først af være givet i Faddergave fra N. Yllebjerg, fortælles der, men det er vel næppe troligt. Mere sandsynligt er det, hvad der ogsaa fortælles, at det er solgt fra Yllebjerg for en Potte Brændevin. Her boede i mange Aar *Niels Poulsen*, kaldet Niels Majgaard (død 1871, 81 Aar gl.). Saa kom Lærer *Frølund* til Hodsager 1839. Det var et lille Embede, og han prøvede da at tjene lidt paa anden Maade. Han købte hele Arealet og Huset af Niels Majgaard for — der siges 110 Specier. Niels Majgaard blev nu Husfæster i Stedet for Ejer. Han var en flink, rask og snaksom Mand, men var noget stor paa det, efter hvad der fortælles. Naar han kom til Folk, der f. Eks. skruede Tørv, sagde han: „Goddag og Gud hjælp — glem ej jer Tal.“ Den Gang talte man Tørvene, 200 Stk. i hver Skrue.

Han havde Indsiddere i sit Hus, ogsaa efter at det var solgt; thi samme Aar, som han selv dør, melder Kirkebogen, at hans Indsieder „Morten Jensen Gunderup paa Yllebjerg hede er død, 76 Aar gl.“ (i 1871). Dennes Hustru var en kendt og skattet Væverkone.

I 1871 købte *Ingvar Thjelle Kristensen* Ejendommen af Lærer Frølund's Enke for 500 Rigsdaler. Avlingen var dette Aar $\frac{1}{2}$ Trave Rug. At der dog var noget godt ved Ejendommen, kan man forstaa, naar man ved, at der nu holdes 17 Kreaturer og 2 Heste. Thjelle Kristensen (død 1893, 62 Aar) og senere hans Søn *Chr. P. Christensen* drev senere Ejendommen udmærket op. Ejes nu af *Andreas Birkkjær*.

Da Lærer Frølund havde købt Hedeparcellen af Niels Poulsen Majgaard, begyndte han snart at sælge deraf eller fæste bort. Vist først i Halvtredserne byggede Frølund et lille Hus mod Nord ud til Borbjerg og Mejrup Sogneskæl; det blev bortfæstet til *Anders Langager*. Huset var 14 Alen langt og 7 Alen vidt. 1859 havde han to Køer. Senere solgte han dette Hjem til Svenskeren *Svend Mogensen*, der ifølge Kirkebogen flyttede til Hodsager 1869. Siden blev paa Ejendommen mod Nord opført et lille Hus, hvor *Kristen Eriksen* boede i mange Aar. Ved hans Død 1910 (69 Aar) blev Huset nedrevet. I over 25 Aar har *Jens Christian Væggermose* nu boet her, og Ejendommen er nu en rar lille Gaard med udmærket Besætning. Væggermose er en Mand, der paa Grund af sin Dygtighed og Hæderlighed nyder stor og velfortjent Agtelse. Er for Tiden Medlem af Sogneraadet. Er ogsaa en af Støtterne i det kristne Menighedsliv i Hodsager Sogn.

Det tredje Hjem, Lærer Frølund afhændede, beboedes først af *Peder Stendis*, senere af *Anders Langager*, da han havde afhændet sit Hjem til Svend Mogensen. I 1877 overtog *Kr. Dalgaard Hansen* Ejendommen, solgte det efter mange Aars Forløb til Sønnen *Anders Dalgaard*; beboes nu af *Troels Kristensen Søndergaard*.

Endnu et Hus lod Frølund opføre udad mod Mosen, Øst for Hovedparcellen. Den første Beboer hed nok *Laust Kristian*, og i ca. 1852 eller 53 købte den nygifte *Kristen Poulsen* og hans unge Hustru Hjemmet af Frølund. De kom nede fra den „gode Egn“, fra Vejrum. Det var smaa

og tarvelige Forhold, og den unge Kone græd tidt i det stille de første Aar. — Var her dog nogen Fremtid og Udkomme? — Jo, efter udholdende, trofast og samdrægtigt Arbejde lykkedes det, og efterhaanden blev det hele opdyrket og gav ret gode Resultater. Da gamle Kristen Poulsen døde 1901, 77 Aar gl. (hans Enke Maren Andersdatter*) døde først nu i Marts 1916, 92 Aar gl., hos Svigerdatteren i Holstebro), var Hjemmet allerede for længe siden overtaget af Sønnen *Niels Christensen*, der paa alle Omraader var en Mand, man saa op til, og som

NIELS KRISTENSEN
Nørholm, Yllebjerg.

har haft Betydning for den Kreds, han levede iblandt, baade timelig og aandelig. Han var en Aarrække Medlem af Aulum-HodsagerSogneraad, af Menighedsraadet, Skolekommissionen, i Komiteen for den ny Kirkes Opførelse m. m. Som den stille, alvorlige Mand og ydmyge Kristen, han var, saa øvede han en stor Indflydelse paa sine Omgivelser, og ingen var i Tvivl om, at hans Kristendom var ægte og sand. Han gjorde i mange Aar et stort og velsignet Arbejde i Børnegudstjenesten; paa sin stille, jævne Maade kunde han tale de smaa til Hjerter.

Og hans Livs Vidnesbyrd svarede til Mundens. Niels Christensen døde pludselig i Holstebro den 12. Marts 1908, 54 Aar gl.; han blev syg paa Vejen derud. Stor var Deltagelsen ved hans Jordefærd; Søndagsskolebørnene bragte Kranse og strøede Grønt paa Vejen til Kirken. Pastor Willer talte over Rom. 14., 8. V. Venner og Søndagsskolebørn rejste en smuk Mindesten paa hans Grav. Af hans Børn er flere i Amerika, en Søn, Marinus Kristensen, er Lærer i Vor Frue Landsogn ved Odense. Datteren Maren er Jordemoder i Hee, og flere er gift i Omegnen

*) Hun og hendes Mand var født en og samme Dag 1824.

I dette Hjem havde jeg min første Tjeneste som 9 Aars Dreng i 1882. Mange kære, gode Minder har jeg derfra — ja, baade fra gamle og unge. Aldrig glemmer jeg, hvorledes Niels og hans Hustru holdt Bøn sammen hver Aften og sluttede med Kingos lille Vers:

„O, Jesus gid du vilde
mit Hjerte danne saa,
at aarle det og silde
dit Tempel være maa.
Du selv mit Hjerte vende,
fra Verdens kloge Flok,
o, lær mig dig at kende,
saa har jeg Visdom nok!“

Hvor var det et godt Eksempel for den lille Hyrde-dreng, der laa i samme Værelse — og altid fandt jeg senere, ogsaa som voksen, en kær Ven i denne Mand, ja i hans Hjem og hele Familie. Hans Minde være velsignet.

Niels Kristensens Enke solgte for nogle Aar siden Hjemmet til *Henrik Bjerregaard*, som endnu bor der. En dejlig lille Gaard, der tager sig smukt ud efter at være bygget op efter en Ildebrand omkr. Aar 1900.

Saaledes blev der ved Lærer Frølund's Udstykning af Niels Majgaards „store Ejendom“ fire udmærkede Hjem, og Heden ser man ikke noget til, derimod bugnende Korn- og Roemarker; men Udviklingen har ogsaa kostet baade Arbejde og Penge.

Lidt Syd for Kristen Poulsens Hedehjem fik senere *Mads Rouenborg* bygget paa en Parcel fra Gammelby i Mejrup. Han kom til Hodsager fra Tvis i 1858 og døde 1876 (53 Aar); men hans Enke Kristine Rouenborg, der først døde 1893 (82 Aar) vil huskes af mange. Den lille raske og mundrappe Kone kom meget omkring; hun havde altid en Nyhed at fortælle og var glad ved en god lille Almissee, enten saa det var Mælk i Kanden eller anden Ydelse. Mads Rouenborgs Eftermand *Laust Madsen*, der i sine sidste Aar var svag, døde 1903 (56 Aar gl.). Ejendommen afstodes til Sønnen *Kristen Madsen*, der endnu ejer den.

Længere mod Syd boede gl. *Kristen Jakobsen* og hans Hustru Karen Stormholt. Dette Hjem er maaske nok 60—70 Aar gl. Her begyndte Yllebjerg Biskole 1. Novbr. 1880 i Kr. Jakobsens lille snævre Dagligstue. Han døde

1887 (76¹/₂ Aar). — Henne ved den gamle Landevej laa det lille, lave, hvide Hus, som nu forlængst er forsvundet. Her boede bl. a. *Andreas Revning* en Tid og siden *Laust Nielsen Trudse* og hans Hustru Mette Lene, der færdedes en Del ude omkring for at bjerge Føden, thi Kaarene var smaa. Jeg mindes endnu deres svage, syge Datter Kirstine, der døde i 16 Aars Alderen, og som paa sin Sygeseng blev saa glad ved den gamle Sang: „Jeg kender ingen Glæde, o Jesus, uden dig“ og fandt Trøst deri. Sønnen Niels Lauridsen bor nu i Maabjerg i ret gode Kaar. Laust Trudse boede ganske kort i et lille, nybygget Hus ved Tohøje; men en stor, voldsom Hedebrand 10. Juni 1887 lagde baade det og et andet Hus Nordvest for Kr. Jakobsens i Aske, og ingen af dem blev opbygget igen.

Syd for Tohøjene mod Vest indtil Mejrup Sogneskel boede *Niels Mejlsø Jensen*, der kom hertil i 1867 fra Foulum ved Viborg. Han havde tjent derude som Dreng og senere som Karl, mest paa Herregaarden Thjele. Paa sin lune Maade kunde han fortælle mange Træk og Historier fra den Tid. Han blev gift derude og boede i et jordløst Hus. Ved Indkvarteringen i Krigsaaret 1864 blev hans ældste Søn, Jens Kristian, vugget af Tyskerne. Da Niels Mejlsø kom hertil, fæstede han et Hus fra Neder Yllebjerg; det var bygget til Søren Pedersens Hustru An' Møll'. Senere købte han Ejendommen og lagde mere til. Det kneb i Førstningen, men ved ihærdig Flid gik det fremad. Om Sommeren arbejdedes i Tørvemosen og om Vinteren i Væverstolen, der næsten aldrig stod stille, hverken Nat eller Dag, idet han og Hustruen skiftevis sov og vævede, især ved Juletid, da der var travlest. Niels Mejlsø døde 1909 (76 Aar).

Sønnen *Marinus Mejlsø*, der nu bor i Hogager, opbyggede Hjemmet i sin nuværende Stil i 1906. Her bor nu *Christian Peder Kristensen* hos to af sine Sønner.

Lidt mod Nord boede i Halvfjerserne *Kjeld Jensen* — ofte kaldet Lille Kjeld — i et Søjhus ude paa Heden. Niels Mejlsø hjalp ham ved Opførelsen. Her boede han i 5 Aar; siden paa O. Yllebjerg Mark, nu i Holstebro.

En af de ældste Beboere paa N. Yllebjerg Mark er *Jens Nielsen Refsgaard*, der nu i 1916 har boet her i 44 Aar og fra først af mest selv har opført Huset, der

siden fik Grundmur og stadig forbedredes. I mange Aar var han Fæster og blev i 1908 Selvejer. Der var en stor Børneflokk, og flere af Børnene døde som unge. Sønnen *Andreas Nielsen* har i mange Aar boet i Maabjerg, hvor han er Medlem af Sogneraadet. Den næstældste Søn, *Niels Nielsen*, f. 29. Juni 1875 ude i det fattige Hede-hjem, er Lægemissionær i Kina under Dansk Missions-selskab. Han tjente som Hyrdedreng og som Karl i flere Aar, var dansk Soldat, kom paa N. Nissum Højskole, ar-bejdede paa Harboøre ved Høfderne og rejste saa til Amerika for at blive Læge.

Han tjente selv det nødven-dige til Underhold og Læs-ning til Eksamen, som han tog i Foraaret 1906 ved Uni-versitetet i Minneapolis, og samme Aar blev han antaget som Lægemissionær. Han var 5. Septbr. 1902 blevet gift med Ane Kirstine Niel-sen fra Vinding ved Holste-bro, f. 1. Marts 1873. Den 19. Septbr. 1907 holdtes Af-skedsmøde i Skanderup v. Lunderskov for Dr. Nielsen og Hustru, og d. 4. Oktbr. s. A. afrejste de fra Vildbjerg St. over Genua til Kina, efter at der var holdt en lille Mor-genandagt i Vildbjerg Kirke,

NIELS NIELSEN
Lægemissionær.

hvor Provst Nyholm talte over Es. 58, 11. Venner fulgte dem til Stationen, og man sang til Slut: „Herrens Ven-ner ingensinde“. — En dejlig Gerning har de haft der-ude, fulgt af Guds Velsignelse. I 1915 var de herhjemme paa Besøg, og Dr. Nielsen fulgte da sin gamle Moder til Graven; hun døde ved Juletid. I Februar 1916 afrej-ste de igen over Amerika for at naa tilbage til deres Ar-bejdsmark i Hsiu-yen i Kina. Det er en Fryd for Hods-ager Sogn, at den har haft en Mand at udsende i Hed-ningemissionens store, velsignede Arbejde.

Vest for N. Yllebjerg ligger tre Hjem, som først var Fæste til Gaarden, men senere er købt alle tre. I Øst

boede *Niels Kristensen Hodsager*, senere *Niels Chr. Simonsen*, derefter *Niels Andersen*, som i sin Ungdom var Guldsmed. Han kom i Firserne fra Rom ved Lemvig til O. Yllebjerg og købte siden Ejendommen her. Den brændte i 1894, men blev opført paany og ejes nu af *Julius Kvisgaard*. Niels Andersen og Hustru bor nu paa Lindholt Mark i Tvis, hvor de fejrede Guldbryllup den 29. Marts 1916. En Søn, Jens Peder Andersen, var i flere Aar Politibetjent i København, er nu Landmand paa Fyn, og en Datter, Andrea, var Sygeplejerske i Holstebro, siden Plejemoder paa Tarm Sygehus, bor nu i Struer.

Anders Pedersen boede længere mod Vest. Han døde 1877, et Døgn efter et ulykkeligt Fald (Kirkeb.) Her har *Kristen Møller Jensen* nu boet i en lang Aarrække.

I det vestligste Hus boede først *Stefan Andersen*, der — efter hans Søns Angivelse — kom til Hodsager omtr. 1830. Han — der først var Fæster, siden Selvejer — brændte Lergryder og Potter og kaldtes derfor almindelig Stefan Potmand. Han døde hos Sønnen Anders i Kirkegaardhus i 1889 (88 Aar). Datteren Stine, siden gift med Jakob Pedersen fra Skovbæk, brændte ogsaa Potter i sine yngre Dage. Stefans Eftermand var Landpost *Anders Thomassen*, som trolig og paalidelig Aar ud og Aar ind besørgede den lange og besværlige Postrute fra Bjerregaard i Mejrup og helt ud til Haderup Sogneskel. Han vandt sig mange Venner; det viste sig ogsaa ved hans 25 Aars Jubilæum i 1904; han fik da Landpostbudenes Hæderstegn og modtog mange smukke Gaver fra Beboerne, ligesom han blev vist megen Opmærksomhed rundt omkring fra. Den gamle, brave Hædersmand, der for længe siden har afleveret Posttasken til yngre Kræfter, bor nu som Enkemand i Hodsager Kirkeby. De søgne Dage ses han ved Høvlebænken, om Søndagen i Herrens Hus. — Hans gamle Hjem paa Yllebjerg Mark ejes nu af *Andreas Andersen*.

Endnu kan nævnes „Krohuset“ ved den ny Landevej; det har altid baaret dette Navn trods det, at der aldrig har været Kro. Fornylig er der paa N. Yllebjerg Mark opført et nyt Hjem af *Peder Rødbro*; forhen boede han i Gaarden.

De mange „Nybyggere“, som har slaaet sig ned paa Egnen i gamle Dage, har haft en god Arbejdsplads i Ylle-

bjerg Mose, hvor Tusinder, ja Millioner af Tørv er gravet Aar efter Aar og særlig er solgt til Holstebro. Nu er denne „Guldgrube“ udtømt, og nu lever Beboerne her næsten udelukkende af deres Landbrug paa de veldyrkede Marker, hvor mange af dem gjorde den første Begyndelse „med Hakke, med Skovl og med Spade“.

OVER YLLEBJERG

Det er den største Gaard i Sognet, og den har ifølge O. Nielsen: „Hjerm-Ginding Herreder“ nu 4 Tdr. Hartkorn. I 1683 benævnes den for en Gaard med 2 Beboere, og i 1724 var „Ofuer Yllebjerg Fæstegods under Lundenes“ ligesom N. Yllebjerg, Brogaard og Gl. Hodsager, medens Dalgaard var Selvejergaard. Fæsteren hed det nævnte Aar Wisti Jensen, og Gaarden skattede da af 8 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. og 2 Alb. Efter 1688 blev den ansat til 5 Tdr. 4 Skp. 0 Fdk. 1 Alb.

Kirkebogen fortæller, at Jens Jensen af Bredvigbæk blev gift med Johanne Christensdatter af Over Yllebjerg den 11. Oktober 1782. Det maa vel nok være en Datter herfra. Men snart efter er Ejeren vist afgaaet ved Døden; thi „29. Decbr. 1789 blev Christen Jensen fra Skau (Skave i Borbjerg) gift med Enken Anne Nielsdatter i Over Yllebjerg“*). Men ellers er Efterretningerne fra Gaarden i de henrundne Tider kun sparsomme.

I Trediverne eller Fyrerne boede *Peder Chr. Grummesgaard* i Over Yllebjerg. Han skal have været en „klog“ Mand, der kunde „vise igen“, og var tillige lidt lægekyndig. Efter ham kom *Anders Peder Christensen*. Han byggede Gaarden helt om, godt og solidt, og saavel Stuehus som Lade er de samme som i hans Tid. Da Gaarden blev rejst, var der ophængt en Krans, hvortil var knyttet et Vers, i hvilket der tilsidst stod:

„Lad Gaarden staa i Storm og Slud
og lad den aldrig brænde.“

Anders Peder var en god Mand, der hjalp Egnens Smaafolk til at faa deres Hedelodder merglede fra det store, rige Mergelleje, som ligger lige Øst for Gaarden.

*) De fik en Søn, Jens, i 1791, som blev gift 1819.

Han flyttede (vistnok 1858) til Lemvigegnen, og i Stedet for blev nu *Jens Madsen* Gaardens Ejer; han kom fra Ramme Mølle og var her til sin Død 23. Maj 1877 (58 Aar). Han havde just solgt Gaarden og skulde flytte, da en Lungebetændelse kom og hurtig gjorde Ende paa hans Liv. — En Maaned før døde Manden i N. Yllebjerg, Hans Nørgaard. — *Jens Jørgensen* kom til Over Yllebjerg i 1877 og var her til 1881, da han byttede med *Jens Børring* fra Fåbjerg, der boede her til 1883, flyttede derefter til Naur, senere til Bording, boede mange Aar i Stubkjar og døde der. *Anders Mouridsen* var her kun kort; han solgte Gaarden 1884 til *Niels Andersen* (se under N. Yllebjerg Mark), som efter kort Tids Forløb afhændede den til Jøden *Josef Levin*, der var her omtrent et Par Aar, indtil han i 1887 solgte Ejendommen til *Mads Mølgaard Nielsen*, som boede her i 18 Aar. Han forpagtede Gaarden hen til Sønnen *Niels Mølgaard* 1. Juli 1905, og i Januar 1906 købte denne Gaarden for 22,000 Kr. og solgte den igen i 1909 til *Jesper Jespersen**), der til Skade for Omegnens Beboere beholdt Mergelretten, saa ingen kan købe nu, undtagen de tager meget store Partier. Ingen har faaet Mergel siden. Der har været flere Ejere; den nuværende er *L. Pagh*.

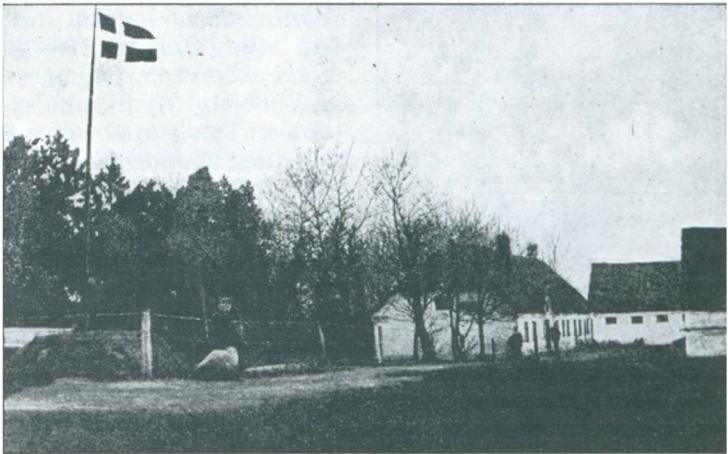

M. MØLGAARD NIELSEN

M. Mølgaard Nielsen, der som Folketingsmand for Ringkøbing Amts 3. Valgkreds er blevet almindelig kendt og er højt agtet og anset i denne Egn, ikke mindst blandt Hodsager Sogns Befolkning, som han levede iblandt i saa mange Aar, skal nu nærmere omtales her. Han er født den 28. Septbr. 1846 i Nørre Tinneth i Nykirke Sogn ved Vejle, hvor hans Forældre var Husmandsfolk. Han

*) Over Yllebjerg havde den Gang 180 Tdr. Land.

havde et godt og lykkeligt Hjem, hvor Guds frygt var tilhuse. Han tjente først i sin Hjemegn nogle Aar efter Konfirmationen, aftjente derpaa sin Værnepligt 1869, hvorefter han kom paa Jelling Seminarium for at gaa Lærervejen, hvilket havde været hans Attraa fra Barn af. Han havde imidlertid taget saa stærkt fat til Optagelsesprøven, at hans Helbred tog Skade derved, og han blev nødt til at opgive Læsningen. Han blev saa først Biskolelærer i Aale ved Horsens, senere Friskolelærer i Hornsyld v. Horsens 1875—78 og i Skalstrup i Nees 1878—86; men Lønnen

OVER YLLEBJERG

var altfor lille til, at den kunde slaa til, og bedre blev det ikke i Nørre Nissum, hvortil han flyttede 1886. Saa købte han som før nævnt Over Yllebjerg i 1887 og blev 3 Aar efter, d. 21. Januar 1890, valgt til Rigsdagsmand for Holstebro-Kredsen, hvilken Tillidspost han hele Tiden siden har varetaget. Han har altid sluttet sig til Venstre paa Rigsdagen og altid været sit Parti og Program tro. Vel har han ikke været af Førerne for Partiet og hører ikke til dem, der har ført det store Ord; men naar han har talt for et eller andet i sin Kreds, har det som oftest fundet Ørenlyd, og meget har han faaet udrettet, ikke mindst for den enkelte og for de smaa indenfor sin Valgkreds. Han har haft Sæde i en hel Række Udvalg og Kommis-

sioner, bl. a. var han Medlem af den store Jernbanekommission, hvori Holstebro—Herning-Banen ogsaa var indbefattet. Da han d. 21. Jan. 1915 holdt 25 Aars Jubilæum som Folketingsmand, samlede en stor Flok af hans Vælgere og Stillere med ham til en Festlighed i Holstebro for at bringe deres mangeaarige Folketingsmand en stor Tak og Hyldest for hans trofaste Arbejde paa Tinge. „Holstebro Dagblad“ skrev ved denne Lejlighed bl. a.: „Vi skal ogsaa nævne en Sag, der ligger Mølgaard Nielsen varmt paa Sinde, og for hvilken han Gang paa Gang med Inderlighed har ført Ordet paa Tinge, og det er Spørgsmaalet om Hjælp til syge og vanføre Børn. Maa-ske har Mølgaard Nielsen dér holdt sine bedste Taler, fordi de udsprang af et Hjerte, der føler med Næstens Sorg og Savn.“

Den 28. Septbr. 1916 blev Mølgaard Nielsen 70 Aar. Ogsaa denne Gang skriver „Holstebro Dagbl.“ en smuk og anerkendende Artikel om hans mangeaarige Rigsdagsvirksomhed paa Tinge og hjemme i Kredsen. Og „Herning Avis“ skriver: „Mølgaard Nielsens Ærgerrighed har aldrig ligget i Storpolitikken, og hans Navn har derfor ikke været fremme i første Række blandt de Politikere, som bestemmer den politiske Udviklingslinie. Egentlig landsberømt og stærkt omtalt blev han først den Valgdag (1910), da han — trods en dygtig og sympatetisk Venstremodkandidat, der blev støttet af Organisation og Presse, og trods det, at han ingen Vælgermøder holdt — mødte i Holstebro og blev valgt med stort Flertal. Denne Valgdag viste klart Værdien og Betydningen af Mølgaard Nielsens politiske Arbejde: Hans Trofasthed overfor Venstres Sag og hans uegennyttige Varetagelse af Kredsens Tarv har sikret ham en enestaaende Tillid blandt sine Vælgere.“ — Ja, selv hans Modstandere er enige om, at han i alle Henseender er en sjælden brav og rettænkende Mand, og hans mange Venner takker ham for hans stille, men udholdende Arbejde for Kredsens og den enkeltes Vel. — Da han i 1905 afstod O. Yllebjerg, flyttede han til Aulum, hvor han siden har boet, først i den gamle Kro indtil 1915 og derefter i Stationsbyen.

Hans ældste Søn, *Niels Mølgaard*, der købte Gaarden og boede der nogle Aar, stod fra den Tid i venligt Minde, ikke mindst af mange unge i Hodsager. Han fore-

tog i Aaret 1909 en interessant Rejse til Norge, ja helt op til Midnatssolens Land, hvorfra han skrev interessante Rejsebreve hjem til „Holstebro Dagblad“. Senere boede han paa Skovbjerg Mosestation i Sdr. Felding, og han skrev da udmærkede Artikler om „Sdr. Felding Sogns Udvikling“. Han var en Tid i „Godthaab“, Tvis, og har nu en Landejendom i Lundby i Aulum.

En anden Søn, *Olav Mølgaard*, blev Løjtnant i Hæren, rejste derefter til Nord- og Sydamerika, hvor han opholdt sig i ca. 7 Aar. Efter at have været paa en Mejeriskole i Wisconsin i Nordamerika blev han i Jan. 1913 Medforstander paa det første Mejeri i Uruguay i Sydamerika med en Løn af 1200 Dollar om Aaret. Da Kriegen var udbrudt, kom han i Septbr. 1914 atter hjem og indtraadte igen som Løjtnant i den danske Hær. I Juni 1916 holdt han Bryllup i Vejle med sin Forlovede og har nu en Gaard nede ved Vejlefjord.

En tredie Søn, *Peder Mølgaard*, drev Ejendommen derhjemme i Aulum; han var svag og døde i Decbr. 1913 paa Rigshospitalet i København.

Endnu skal nævnes Mølgaard Nielsens gamle Forældre, *Niels Nielsen Hauge* og Hustru *Katrine*, f. *Madsen*, som i flere Aar boede hos ham i O. Yllebjerg. Mange vil med Glæde mindes de to gamle, gudhengivne Mennesker, som det var en Fryd at tale med, og høre den gamle Mand synge Kingos og Brorsons Salmer, eller f. Eks. „Jeg ved et Land saa fjernt fra Jordens Kyst“. Gribende var det at høre ham synge om det himmelske Fædreland, som han længtes efter. Den 23. August 1904 fejrede disse to gamle en ret sjælden Fest, nemlig Diamantbryllup (60 Aar). Der blev talt i Kirken af Pastor Larsen, Holstebro, — til hvem Mølgaard Nielsen var Sognebaandsløser — og i Hjemmet af samme tilligemed Lærerne Kiilerich, forhen Hodsager, og Simonsen, Aulum, samt Sønnen Mølg. Nielsen. — Aaret efter, d. 10. Febr. 1905, hensov den gamle Mand med Smil og Sang paa Læben, 91½ Aar gl., og hans Hustru døde 28. Septbr. 1912, 94½ Aar gl.

— — —
Hele Hodsager Sogn er jo en jævn Flade — ja hele Egnen vidt omkring — naar Bjerget ved Yllebjerg undtages. Det kan vel siges at være en Fortsættelse af den

saakaldte Karup Flade, hvortil ogsaa Haderup Sogn hører. Forfatteren C. A. Thyregod skriver i sin Fortælling „Dukaten“ saaledes: „Eggen mellem Karup og Yllebjerg, en Strækning, der er større end mangt et Herred, frembyder næppe nogensteds en naturlig Hævning, der kunde yde et Menneske Beskyttelse mod Sol og Vind.“ Men her paa denne jævne Slette, lige Nord for Yllebjerggaardene, ikke langt fra Storaæn og Engene, ligger Yllebjerg, et Højdedrag, der er 139 Fod (43 m) højt, og har en Længde af ca. 1000 Alen — maaske mere. Fra Syd-

YLLEBJERG BJERG (set fra Nord).

siden, der er dyrket, skraaner det jævnt op til det øverste, medens det fra Nordsiden, der for den største Del er uopdyrket, er mere stejlt. Det tager sig egentlig ret smukt og romantisk ud i det ellers saa flade Land. Skellet mellem N. og O. Yllebjerg gaar omtr. midt over Bjerget, og Skellinien fortsættes hele Vejen i Nord til Borbjerg Sogneskel. Paa Bjerget er der ved Skellet plantet nogle Fyrretræer, ellers er det nøgent og øde, dog er den lille Høj paa østre Halvdel en Afveksling, og mærkelig nok, hvordan den kan være fremkommet. Sagnet giver følgende Forklaring herpaa:

„Yllebjerg og Lindebjerg. I Hodsager Sogn, $\frac{1}{2}$ Mil Vest for Hodsager Kirke, ligger et Bjerg, som hedder Yllebjerg. I Sunds Sogn ligger et andet, som hedder Lindebjerg. I disse boede i gamle Dage nogle Bjergmænd, der var Genboere; thi naar man staar ovenpaa det ene Bjerg, kan man se det andet. Engang var der Gilde hos Lindebjergmanden, og Yllebjergmanden var der ogsaa; men hen paa Natten fornærmede han sin Vært, som saa uden videre jog ham ud af Bjerget. I sin Fart glemte han sin ene Vante, og han savnede den haardt paa Hjemvejen, thi det var meget koldt. Dagen efter, da Lindebjergmanden ryddede op i Krogene, fandt han ogsaa Vanten. Derpaa gik han op paa sit Bjerg og fyldte Tommelfingeren af Vanten med Sand, Smaasten, Muld og Mosejord. Han slyngede den nu med saadan Kraft, at den faldt lige paa Yllebjerg og rystede det hele; og de derinde i Bjerget blev saa forskrækkede, at de ikke turde gaa ud; thi Manden var ikke hjemme. Da han kom hjem, gik han op paa sit Bjerg og tømte Vantens Indhold paa det, og deraf blev den Høj paa Yllebjerg, der endnu bestaar af de fire Slags. Men hvor disse Bjergfolk siden er bleve af, vides ikke. I mangfoldige Tider har ingen hørt noget om dem.“*)

Saavidt Sagnet. Mærkeligt nok bestaar Højen nok virkelig af de fire nævnte Jordarter. Sikkert nok er det Bjerget, som Gaardene har faaet Navn efter. Der har ofte været tændt Pinseblus deroppe -- de kan ses vidt omkring —, ligesom der ogsaa forhen har været holdt enkelte Møder, f. Eks. Grundlovsmøder.

LILLE YLLEBJERG

er den tredie af Yllebjerggaardene. Den er heller ikke fra den ny Tid, men hvor gammel den er, vides ikke, muligvis 100 eller 150 Aar og maaske mere. Omkring 1815 — eller saa — boede *Kristen Just* i Lille Yllebjerg. Samtidig boede Mads Kristensen (Mads Grove) i Thusholt i Tvis. Denne kunde se Varsler og forudsagde Ligfærden, da Kristen Justs Kone døde sammen med et ufødt Barn. Mads Groves Søn *Kristen Madsen* blev gift med Kristen Justs Datter Ane og blev saaledes Ejer af Gaarden, som han senere bortbyttede og kom til O. Saug-

*) Jeg læste Sagnet i min Barndom i en gammel Læsebog og skrev det op derefter den Gang, men desværre husker jeg ikke, hvilken Læsebog eller hvilken Kilde, det opgav. Maaske er det fra Svend Grundtvigs: „Gamle danske Minder.“ Ifølge Forfatteren Evald Tang Kristensens Meddelelse har Sv. Grundtvig skrevet det op 1839, og det er trykt i fornævnte 3. Samling Side 141. Skolelærer Hansen i Borbjerg er der opgivet som Kilde.

strup i Borbjerg, der da ejedes af Peder Gejl (var kommet fra Sdr. Omme), og da han døde, blev Ane Elisabeth Olesdatter hans Arving og gift med Anders Yllebjerg og senere med *Christen Christensen*, kaldet Christen Hodsager, der boede i Lille Yllebjerg i en meget lang Aarrække og var en anset Mand. Han var Medlem af Sogneraadet i 12 Aar og stod i Spidsen for Anlæg af kunstig Vanding i Storaangene. Han var Veteran fra 3 Aars Krigen, var med alle tre Aar og tog Del i Istedslaget. Foruden ham var 5 af hans Brødre med i Krigen; men en af dem — den ældste — blev dog fritaget som „Gammelmandssøn“. En anden af Brødrene blev gift i Slesvig efter Krigen — ingen hørte fra ham siden. Christen Hodsager var en retsindig og godhjertet Mand; han var i sine Velmagtsdage temmelig slem til at bande, en Vane, der vist var ham vanskelig at lægge af. Det var en meget grim og almindelig Fejl hos ham og hans samtidige. Chr. Hodsager døde 29. Maj 1904, 83 Aar gl. Flere Aar i Forvejen var Ejendommen overdraget hans Brodersøn *Jens Marinus Knudsen*, der i September 1916 bortbyttede Lille Yllebjerg med en Ejendom i Maabjerg, tilhørende *Laust Kristian Bertelsen*, som nu bor her. Marinus Knudsen, der har haft megen Sygdom og Savn, har bl. a. mistet to haabefulde Sønner, der druknede i Storaan — Niels Ingvar (14 Aar) i 1903 og Kristen (20 Aar) i 1905.

Paa Lille Yllebjerg Mark boede for mange Aar siden en Mand, der hed *Jens Agerbæk*; han stammede fra Sahl og var Enkemand. Der fortælles, at han ikke var helt ærlig, og bl. a. stjal han Rug i O. Yllebjerg. Men her boede den Gang den kloge Peder Chr. Grummesgaard, der kunde „vise igen“; han tvang Jens Agerbæk til atter at møde med Rugen, som han maatte staa med, indtil det behagede Grummesgaard at befri ham fra Byrden, og han skal — efter hvad der siges — have taget Skade derved og været noget Stakket siden. Han havde en Ko, som han tiggede Halm og Hø til om Vinteren. En saadan Vinteraften, da han gik med sin Knippe, tog han fejl, kom udenfor Broen og druknede i Lille-Aaen mellem Gl. Hodsager og Brogaard, d. 19. Januar 1847, 62 Aar gl. (Kirkeb.)

DAMTOFT

Ligesom fra Neder Yllebjerg blev der ogsaa samtidig omtrent udstykket flere Ejendomme fra Over Yllebjerg derude mod Nord paa Heden og ud mod Mosen. Det var ikke bare for Lyst at nedsætte sig paa saadan en Plet sort, uopdyrket Hede; men for mange Nybyggere gik det ret godt fremad, trods Vanskeligheder og Savn i Førstningen, og „om føje Aar stod den golde Hede som en frodig Kornmark“. Et af de første Hjem derude og af de, der vel er kommet frem i forreste Række, er Damtoft. Her begyndte *Peder Jørgensen* og hans unge Brud Else Madsdatter ca. 1840 at bryde sig en Livsbane, efter at de begge to havde tjent hos Proprietær P. Lundsgaard paa Lergrav i Aulum. Det var ikke let at grunde et Hjem, naar man kun havde, hvad der kunde tjenes som alm. Tjenestekarl eller Pige. Peder Jørgensens højeste Karleløn paa Lergrav var 11 Daler om Aaret, og saadanne Steder var de dog vel nok fuldt saa store som paa Bøndergaarde, — Elses højeste Løn var 8 Daler. De fæstede saa et Stykke Hedejord fra O. Yllebjerg — senere blev det købt —, og Elses Broder, Kristen Madsen, som da boede i Lille Yllebjerg, hjalp dem tilrette og lod opføre et lille Hus om Sommeren, saa de kunde flytte ind til Novbr., naar de havde holdt Bryllup. Huset var 6 Fag langt og 7—8 Alen vidt. Peder gik i Dagleje og fik 8 Skilling i Dagløn, — forstaa, hvem der kan, hvorledes man kunde klare sig med saadan Indtægt —. Han fik engang imellem en Bed*); det gjaldt jo om at faa Heden opdyrket og Avl deri. Efter en Tids Forløb tog han 10 Skilling i Dagløn; men da han saa skulde have de sædvanlige Bed, fik han til Svar: „Nej, Pe'r, naar Daglønnen er saa stor, saa kan der ikke ogsaa blive Bed;“ efter nogen Snakken fik han dog alligevel Beden. Mens Peder sled for andre for de 10 Skilling om Dagen, tjente hans dygtige Else ogsaa sine 10 Skilling, ja, vel mere, thi hun bar Furer sammen, fik dem tørret, især naar der var Morr (Mosejord) derpaa, og brændt til Aske, som hun saa spredte ud. Efter 3 Aars Forløb blev der lidt Rug, som dog var saa tynd, at det ikke kunde høstes; men

*) Pløjebed = Plovarbejde med Hestene.

hun plukkede det det første Aar. Det blev jo bedre lidt efter lidt og tilsidst, naar Jorden var raadnet og smuldret, kunde man bruge Leen. Af Husdyr fik de først to Faar, siden en Ko, som de dog ikke kunde føde, men maatte bjerge Hø i Tørvepøtter og rundt omkring, hvad Gaardene ikke selv vilde have. Saa fik de en Ko mere og kørte nu med dem for at udføre Arbejdet. Aar randt hen, saa fik de en lille Stud og tilsidst to Stude. Da Peder Jørgensen døde efter faa Dages Sygeleje 3. Januar 1867 (52 Aar), havde de tro, stræbsomme og brave Hedeopdyrkere 3 Køer og 2 Stude og en stor Del af Hedelodden forvandlet til Agerjord. Hans Enke, Else Madsdatter, døde i Damtoft 1897, 83 Aar gl. Sønnen *Peder Lundsgaard*, der overtog Ejendommen, har senere drevet og bygget den op og købt mere Jord til; han har nu en dejlig Gaard og er jævnt velstillet. Hans ældste Søn, Peder, er Landpost i Mejrup, og den næstældste, Anders, gift med Folketingsmand Mølgaard Niensens Datter, Charlotte, er Landpost i Aulum. En Datter, Else, er gift paa Lolland, og Johanne er gift i Jersild i Aulum. Peder Lundsgaards Søster, Sofie, der nu er død, boede i S. Risum i Borbjerg, og Ane Kirstine, død 1883, var gift med Villum Villumsen, Damholm, der en Tid var Sognefoged i Hodsager.

Da Peder Jørgensen og hans Fæstemø for første Gang var ovre at se paa deres tilkommende Hjem paa Yllebjerg Hede, havde det nær kostet dem Livet. Kristen Madsen, Lille Yllebjerg, vilde sejle dem over Storaan; men da Peder vilde gaa i Land paa den nordre Bred, traadte han fejl, faldt i Vandet, og Baaden kæntrade, saa de alle tre faldt i. Noget af det første, Else saa efter, var en Pakke Broderinger og Kniplinger, som hun skulde besørge fra Lergrav og over til Husbondens Datter, der var blevet gift til Borbjerg Mølle. Heldigvis flød Pakken saa nær Baaden, at hun kunde naa den; og baade de uheldige Sejlere og Pakken blev velbeholden reddet i Land. Den Gang var der ingen Bro over Aaen. Da Else gik til Præst fra Dalgaard til Aulum i 1827, var der end ikke Bro ved Rottevig, saa hun maatte gaa den lange Omvej ad Hallundbæk.

Else Madsdatters Fader, Mads Christensen (Grove), der som før nævnt boede i Thusholt, var født i Grove, men boede før i Hogager (i Meldgaard vistnok), hvor

han blev gift med Datteren, og her er nogle af de ældste Børn født, — Jens Madsen, f. 1811 (døde som Gaardmand i Sønder Hjerm), og vistnok ogsaa Kristen Madsen, som før er nævnt. Else og Kirsten og flere er født i Thusholt. Mads Grove flyttede siden fra Gaarden til et mindre Hjem paa Thusholt Mark (hvor nu Hans Hansen bor). En Vinternat fandtes han død og ihjelfrossen paa Marken — eller maaske i et Faarehus — mellem Varhede og sit Hjem, vist omkring 1820—25. Hans Søn, Niels Madsen, døde i Hjøllund i Arnborg. To af Mads Groves Døttre, Ane og Kirsten, blev gifte med *Ole Andersén* af Gedhus i Haderup, bekendt fra det røveriske Overfald, han her var Genstand for omkring Aaret 1835. Ole Gedhus var 3 Gange gift, og Overfaldet skete i hans første Kones Tid. Han havde lidt Købmandshandel, og halvvejs Krohold; thi Gaarden laa tæt ved Vejen, der gik fra Ildskov i Sunds til Karup. Ole blev kaldt op om Natten af Røverne, der foregav at være kørende og vildfarende og bad ham vise dem Vejen. Han gik med; men ude paa Heden bandt de ham og gik tilbage og tvang Konen til at udlevere alt, hvad der var af Værdi. Dagen efter fandt de Ole derude i Heden. Røverne var borte, men blev efter flere Aars Forløb fangede og straffede. — Anden Gang blev Ole gift med Ane Madsdatter, med hvem han havde 3 Sønner og 1 Datter. Efter hendes Død blev han gift med Kirsten Madsdatter (1 Søn og 1 Datter); hun overlevede ham (han døde vistnok 1860) og blev gift med *Jens Fisker*, og Efterkommerne solgte siden Gedhus til Staten, der i den nyere Tid har benyttet Ejendommen til Fangelejr. Nu er de sidste Rester af det gamle Gedhus forsvundet.

Disse Oplysninger er tagne med, fordi det greb ind i denne Slægt, og fordi disse Ting blev meget omtalt ogsaa i Hodsager for en Menneskealder siden.

Gaar man hen mod Vest paa Damtoft Mark, ser man en hel Gruppe Træer, og der har ogsaa været et Hjem, rigtignok kun et Søjhus, opført fra først af i 1887 af *Andreas Revning*. Da han flyttede til Kvistrup, kom førnævnte Niels Madsens Søn, Farver *Mads Thusholt Nielsen*, hertil i 1890, og det er ham, der har plantet Træerne og pyntet op, saa det saa helt hyggeligt og pænt ud baade ude og inde. Han havde ført et omflakkende

Liv og var nu træt og ønskede sig et Hjem; han boede her i henved 3 Aar. Som ung havde han lært Farveriet paa Classonsborg Fabrik i Skarrild, havde rejst omkring i 30 Aar og solgt Farvesedler: Anvisninger paa, hvorledes Farvningen skulde foregaa. De tre sidste Aar var som stille Hvileaar for ham; han var ogsaa blevet svagelig; hans Sind blev indadvendt, og han udtalte, at her i det lille, simple Søjhus fandt han sin Frelser og kunde dø glad. Den sidste Tid var han i Dalgaard; han døde d. 18. Juli 1893 (52 Aar). Smukt og sandt udtalte Pastor Torm ved hans Grav, at han tilsidst „kunde fare herfra i Fred som den gamle Simeon.“

Tre ny Hjem fra Firserne blev bygget paa Over Yllebjerg Mark. I det østre boede Kjeld Jensen, som før er nævnt, og senere i nogle Aar den gamle Landpost Anders Thomasen. — Vest for boede *Peder Pedersen*, en dygtig Arbejdsmand og tro Slider, død i Hallundbæk 1905 (64 Aar); senere *Andreas Pedersen*, død 1899 (52 Aar); i nogle Aar den gamle *Kristian Birkkjær*; siden *Jens Jensen*, før i Dalgaard. — I det tredie Hjem længere mod Vest boede *Niels Kr. Meldhede*, nu i Sir, og nu i mange Aar *Anders Christensen* (Jakobsen). Hans Søn Kristian Christensen er nu Landpost i Yllebjerg Distrikt og beboder Jens Pedersens gamle Stuehus. — De tre Hjem ligger ved den ny Landevej.

Syd for den gamle Landevej Vest for Damtoft boede „Yllebjerg Smed“ *Mads Malthesen*, der som meget gammel Mand opholdt sig hos Mads Kr. Kjærulf Nielsen Nord for Mosen. M. Malthesen, der var Veteran fra 1864, døde i Decbr. 1916, knap 89 Aar. I hans Hjem var Yllebjerg Biskole fra 1883 eller 84, til den ny Skole blev bygget. Her boede senere Svigersønnen *Andreas Kristensen* og flere. Den nuværende Ejer er *Adolf Pedersen*. I 1891 kaldes Ejendommen Fredensborg i Kirkebogen.

Vest herfor, men Nord for Vejen, ligger Pedersborg. Her boede *Pejter Mathias Pedersen* — saaledes siger Kirkebogen — og Hustru Maren Jensdatter, der efter hans Død blev gift med *Jens Jakobsen*, en Broder til Kr. Jakobsen, N. Yllebjerg Mark. Senere boede her i mange Aar førstnævntes Søn *Jens Pedersen*, en dygtig Mand, der dyrkede hele Ejendommen op og fik godt Udbytte deraf. Han interesserede sig bl. a. meget for Læseforeningen,

som han ydede god Støtte. Han døde i „Solbak“ i Mejrup i 1914 (72 Aar). Hans ældste Søn Peder Pedersen har i mange Aar opholdt sig i Queensland i Australien, hvorfra han i 1903 skrev hjem til „Holstebro Dagblad“ om Forholdene der. Datteren Karen Marie er Sygeplejerske paa Sjælland, og flere af de andre Børn bor i Omegnen. Svigersønnen *Marinus Andersen*, der nu har Pedersborg, har i 1916 flyttet Gaarden længere mod Nord og, som før omtalt, solgt det gamle Stuehus til Landposten.

Tager vi nu en lille Tur over Mosen mod Nord, kommer vi til Holmhus, der ligger ud mod Hesselaa Hede. Formodentligt er det opført paa en Holm derude. Den første Beboer her var *Jens Christian Jensen* (Revning) fra Revning i Vinding; han begyndte herude med en Ko; døde 1856, 62 Aar. Sønnen *Jens Jensen Revning* (Broder til Niels Mejlsø) overtog Ejendommen og drev den videre frem; han boede her til sin Død 1895, 70 Aar. Hans Enke lever endnu og er oppe i Firserne. Den nuværende Ejer *Knud Kristian Lauridsen* har bygget nyt Stuehus og har senere købt mere Jord og lagt til.

Atter over Mosen mod Sydvest, og vi kommer til *Niels Kristian Jensens* (Kristian Kjeldsen) gamle Hjem. Tæt Vest for laa hans Barndomshjem, en ussel Hytte. Hans Fader, Jens Kjeldsen, der var født i Sahl 1797, kom til Hodsager i 1840 fra Mejrup. Muligvis var han vel kommet hertil for Tørvearbejdets Skyld i Yllebjerg Mose. Han døde imidlertid efter faa Aars Forløb. Det kneb Enken at holde det gaaende, særlig da hun havde en aandssvag Datter at forsørge. Da Kristian blev voksen, tog han kraftig fat. Han blev gift i Vejrum og flyttede saa herud til Mosekanten. Her stod nogle Tørvehuse, og der var nogle Parceller, som tilhørte Konsul Rygaard, Struer, Kammerraad Repsdorff samt Dr. Glerup, Holstebro; af ham købte Kristian og fik opført Hus derpaa, og efterhaanden blev det til en hel lille Gaard. Baade han og hans Hustru var værkbrudne, men en utrættelig og ubøjelig Vilje gjorde, at det stadig gik fremad paa alle Omraader. Efter Moderens Død sørgede han for sin aandssvage Søster indtil hendes Død i 1892. Guds Velsignelse fulgte i deres Gernings Spor; ogsaa den økonomiske Stilling var ret god i de senere Aar. Ved hans Død (d. 25. Novbr. 1913, 72 Aar, — hans Hustru var død nogle Aar i

i Forvejen) skrev N. J. i „Holstebro Dagbl.“ under Overskriften: „Stridens Folk“ bl. a. følgende om ham og hans Hustru: „ . . . Snart købtes det lejede Jord, og der kom et ordentligt Hus derpaa. Mere og mere Jord blev indkøbt — selvfølgelig kun Hede —, og som Aarene gik under utrolig Slid og Paapassenhed, voksede en Gaard op med anseelige Bygninger og en Besætning paa 2 jyske Heste, 5 Køer, noget Ungkvæg og en Del Faar, og — som det mærkeligste — uden at Manden havde paadraget sig nævneværdig Gæld. . . . Hvad de to smaa, værkbrudne Mennesker paa sin Vis opnaaede er al Ære værd, og de unge har godt af at blive mindet om, hvad der ved Flid og Nøjsomhed kan vindes, ikke mindst hvor sand Guds-frygt tillige kan være til Huse.“

Jeg vil med Glæde understrege, hvad N. J. her skriver. Ogsaa jeg har beundret Kristian Kjeldsen og Hustrus uholdende Flid og Stræbsomhed. Jeg tror, at de — især i de senere Aar — mere og mere forstod, at det var Guds Velsignelse, der havde fulgt dem i deres Livs Arbejde, og jeg har mange skønne Minder fra de to brave Mennesker og deres Hjem saavel som fra de fleste Hjem i Yllebjerg i den Egn, hvor jeg har haft mine skønneste Timer (naar undtages mit eget Hjem og mine nærmeste) baade timelig og aandelig i min Barndom og Ungdom, og det har været mig en Fryd at gennemgaa det hele i Tankerne og se de forskellige Hjem og deres Beboere, unge som gamle, for mit Blik, saaledes som det var for en Snes Aar tilbage. Jeg kan næsten aldrig blive træt af at dvæle ved denne Egns og den Tids Beboere, der nu for Størstedelen er bortflyttede eller lagt i Graven, saa jeg med Vemod ofte maa sige, naar jeg nu betræder disse Egne med de kendte Veje og Stier, Huse og Gaarde, men med de fremmede Beboere: Ak, hvor forandret! — Men godt, at Herren forandres ikke, og hans Trofasthed omskiftes ej.

Kristian Kjeldsens eneste Datter, Marence, gift med Karl Madsen fra Fælagerhus, overtog Ejendommen, men er senere flyttet til Stoubæk Mark, Aulum. Den nuværende Ejer er *Peder Pedersen*.

Den store Yllebjerg Mose, hvor ikke blot Egnens Beboere havde Moselodder — og gravede Tørv eller Klyne saavel til eget Brug som til Sålge i store Mængder, især

til Holstebroboerne —, men ogsaa Folk fra omliggende Sogne havde Moseskifter, hvoraf Underbunden gik tilbage til den oprindelige Ejer, — denne store Mose er nu aldeles opgravet, og Tørv maa fremskaffes andre Steder fra. Alt er nu omtrent opdyrket og staar som Kornmarker eller grønne Græsgange. For en Menneskealder siden brændte man Aar efter Aar Underbunden i disse Tørvegrave, og for hver Brænding fremkom et tykt Lag Aske. Derefter saaede man Spergel, som for det meste gav gode Afgrøder, ja, tidt solgtes der Spergel til Renter og Afgifter, og hjalp paa den Maade flere af de smaa og simple Husmandslodder frem, saa Ejerne fik ret taalelige Kaar. Adskillige Steder brændte man dog for dybt i Grunden, ja, helt ned i Sandet, i Stedet for at levne et Lag Mosejord til at blande deri for at frembringe Muld. Imidlertid har ogsaa Mergelen her paa saadanne Steder gjort stor Nytte og Gavn. Og har man saa en Engparcel ved Store- eller Lille-Aa, saa staar det godt til med Foderbeholdningen til Kreaturerne, naar Vintersneen stryger hen over Fladerne.

Forstander N. Kirkegaard, Kjøng, skrev for henimod 30 Aar siden en Fortælling: „En Fristelse“, hvori Yllebjerg Hede og Mose er omtalt, og hvor en fattig Husmandsfamilie derude er skildret paa en smuk og naturlig Maade. Der er dog ingen nu der i Egnen af de Personer, der er skildret.

DALGAARD

Dalgaard er en af Sognets faa gamle Gaarde. Den nævnes 1528 og brugtes da af *Anders Jepsen*, Trabjerg, der tillige ejede Brogaard og Gl. Hodsager. Snart efter laa Gaarden øde, men blev i 1578 opbygget af Anders Jepsens Sønnedatter Fru Karen og hendes Mand *Simon Olufsen*. I 1617 stævnedes Lensmanden paa Lundenæs ved Skjern „Fru Karen Nielsdatter“ — som da velsagtens er blevet Enke — for et Bænkebrev (et Dokument uden retslig Medvirkning), hun havde udstedt, som var dateret Brevig 14. Juni 1612 og lød paa, at Engene Lyngkjær, Aalgaardsvig, havde været brugte til Dalgaard i nogle Aar, medens de hørte til Anders Jepsens Gaard i Trabjerg. Desuden stod deri, at hun og hendes Husbonde

for 34 Aar siden havde ladet Dalgaard i Hodsager Sogn opbygge, som da i nogen Tid havde ligget øde; samtidig havde de lagt de to Enge til Gaarden. Men ifølge fremlagte Skøder og ved Tingsvidner godtgjordes det, at Fru Karen Nielsdatter var en Adelsperson, og saa vilde Dommerne ikke afsige nogen Kendelse, men henviste Sagen til „tilbørlige Dommere“. Som hørende til Adelsstanden havde hun større Ret end Bønderne, og det var netop det, Lensmanden vilde bevise, at hun ikke hørte til Adelen, og at hendes Gods kun var Bøndergods; men det lader til, at dette mislykkedes for ham. Af et Tingsvidne i 1711 ses det, „at til Fru Karens Gaard i Trabjerg havde hørt 14—16 Dages Slet ved Storaas ved Dalgaard“ (og ved Lille Hesel i Borbjerg). I Anders Jepsens Tid var der i 1528 klaget fra Lensmanden over, at Kronen fik for liden Skyld af forskellige af hans Ejendomme og deriblandt nævnes „Dalgaards Hussted østen Yllebjerg, som han (Anders Jepsen) bruger“. 1711 optoges der Tingsvidne om, at Dalgaard var bygget paa Brogaard Ejendom og hørte dertil (se under Brogaard).

Der blev ogsaa fremført et Skøde fra Peder Thomsen Barfod af Brændgaard i Thy i 1657 paa Dalgaard. I Aaret 1683 var Dalgaard atter øde. Det samme er vel næsten Tilfælde nu. I 1724 var Dalgaard Selvejergaard i Modsætning til Sognets øvrige Ejendomme; men der var nok „ingen Herlighed til Gaarden“. Dens Bondeskyld var før 1688 2 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og efter 1688 var det 2 Td. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. 1777 døde *Mads Dalgaard*, 64 Aar, og 1795 døde *Jørgen Dalgaards* Kone, 90 Aar (Kirkeb.). 1790 boede Skrædder *Christen Lynnerup* i Dalgaard. 1826 bor *Anders Poulsen* i „Dahlgaard“; men han maa snart efter have solgt Gaarden; thi i 1834 nævnes Gaardmand *Villads Sørensen* i Dalgaard som Sognefoged i Hodsager. Det er meget rimeligt, at Anders Poulsen efter at have solgt Dalgaard, vel ca. 1830, har bygget Dalgaardhus henne ved Lille Yllebjerg ned mod Aaen. I hvert Fald melder Kirkebogen, at Anders Poulsens Enke i Dalgaardhus, Ane Marie Nielsdatter, druknede sig i Storaasen ved Rottevig. 1875 døde Aftægtsm. Anders Davidsen i Dalgaard, 83 Aar.

I Tredserne boede *Jens Chr. Eriksen* i Dalgaard, hvortil han var flyttet fra Nørstoft i Sevel, som han havde

overdraget Sønnen Erik. Han udskilte Udholm fra Gaarden. 1871 købtes Dalgaard af *Peder Thomsen* fra Ryde, der i 1881 afstod Gaarden til Sønnen *Thomas Dalgaard*, som igen solgte den i 1908. Siden har der været forskellige Ejere; fra 1912 til 1916 var det *Anders Stubkjær*, der flyttede til Maabjerg. Han var Søn af den bekendte Indremissionær Anders Stubkjær, der døde i Holstebro ^{25/4} 1902. Thomas Dalgaard tog i flere Aar virksom Del i det kirkelige og aandelige Liv i Hodsager, var med i Komiteen for Kirkens Opførelse 1903, ledede K. F. U. K. en Aarrække, samt arbejdede meget for Blaa Kors. Han bor nu i Mejrup Kirkeby. I Dalgaard bor nu *Jens Lauritsen*.

Ny Dalgaard. Peder Thomsen udskilte i 1879 Ny Dalgaard til sin Svigersøn *Marinus Pedersen Dalgaard*, der boede her til ca. 1910. Han arbejdede i en Aarrække for Afholdssagen og var i flere Aar Form. f. Hodsager Afholdsforening. Ny Dalgaard er senere ombygget af *Jens Jensen*, som har beboet denne.

Nørtoft blev ligeledes udskilt fra Dalgaard i Firserne, og her døde den gamle Peder Thomsen i 1898 (86 Aar), og 10 Aar efter, i 1908, døde hans Enke Kirsten Mathiassen her, ligeledes 86 Aar. De havde boet hos deres Datter Karen, som ejede Nørtoft i flere Aar efter.

Dalgaardhus er muligt, som før nævnt, opført fra først af omkr. 1830 af Anders Poulsen, Dalgaard. Af de senere Ejere skal nævnes *Jens Kristensen Skytte*, som boede her i Firserne. Han var en politisk interesseret Mand og tog nogen Del i den politiske Strid i Holstebro midt i Firserne, der særlig angik C. Berg, P. Noes, Vejrum, og Th. Nielsen. Han flyttede senere til Feldborg og var i Halvfemserne Medlem af Haderup-Grove Sogneraad; var i det hele en anset Mand i sin Kreds. Han døde 1914, 75 Aar, og ved hans Jordefærd i Haderup saas et sjældent stort Ligfølge — 30 Vogne. I Hjemmet taltes ud fra Rom. 6, 23, og i Kirken ud fra en af Davids Salmer. Derefter sang man den afdødes Yndlings-salme: „Den store, hvide Flok vi se“.

En anden af Ejerne her var *Peder Jeppesen*, der har haft over 40 Ejendomme; boede sidst i Herning, død 1917. Han solgte i 1890 til *Mikkel Kristian Nielsen Birkkjær*, der boede her i mange Aar og afstod Ejendommen til Sønnen Andreas Birkkjær ca. 1904.

Kristian Birkkjær, der er født i Vorgod 1838, holdt Guldbryllup med sin Hustru d. 14. Septbr. 1916 i Holstebro, hvor de nu bor. Han er Veteran fra 1864 og deltog i Tilbagetoget fra Dannevirke og Træfningen ved Oversø, blev taget til Fange 8. Marts 1864 i en Træfning ved Snoghøj og sad fangen i Magdeburg i 5 Maaneder. Med Henblik paa den Tid har han skæmtvis sagt, „at han har tjent 3 Konger i ét Par Støvler“ — nemlig Frederik d. 7. før Krigen, Kristian d. 9. under Krigen og den prøjsiske Konge i Fangenskab. — Dalgaardhus er nu lagt under Lille Yllebjerg.

Udholm. Den første Ejendom, der blev udstykket fra Dalgaard næstefter Dalgaardhus, var Udholm; den har Navn af, at den ligger saa langt ude paa en Sandholm i Udkanten af Dalgaards Ejendom. Udholm blev opført af Dalgaards daværende Ejer, Jens Chr. Eriksen, der flyttede et gammelt Hus derud. Den første, der boede her, var Kristian Birkkjær (se Dalgaardhus); han og hans unge Hustru flyttede herud vist i 1866. Senere boede *Simon Jakobsen* her og derefter *Jens Jensen* fra Feldingbjerg ved Skive, som omkr. 1882 afstod den til sin Stedsøn *Mads Kristian Madsen*, der opdyrkede den og opbyggede den til en pæn Gaard. Han solgte den i Foraaret 1916 til et Konsortium, der udstykkede Mose derfra. Selv flyttede Kr. Udholm til Hjerm. Udholm er senere solgt til *Niels Kr. Kristensen* fra Mejrup. Den gamle Jens Udholm døde i Kouind i Mejrup, hvor han var paa Arbejde, i Efteraaret 1891, 59 Aar. Jeg husker, at jeg som Barn lignede ham ved den gamle Simeon, ligesaa, at han ikke sjældent søgte Herrens Hus og sang saa godt med. Hans Hustru, Mariane Abrahamsen, der var meget ældre, døde et halvt Aar før han.

Dalgaard Mark. Endnu en Ejendom er kommen fra Dalgaard; den ligger Vest for Udholm og over mod Borbjerg Sogneskel. Den er fraskilt Gaarden af Peder Thomasen omtr. 1872. Her boede en kort Tid *Ole Brink*, og siden 1881 boede *Niels Kristian Nielsen* — kaldet Kristian Smed — her, en meget brav og dygtig Arbejdsmand, der trods det, at han stadig, særlig de første Aar, maatte arbejde haardt for fremmede, dog har faaet et godt Resultat af sin egen Jordlod. Han afstod Hjemmet i 1914 til Svigersønnen *Axel Møller*.

BROGAARD

Brogaard er en meget gammel Gaard og nævnes allerede 1524. Ifølge O. Nielsen: „Hjerm-Ginding Herreder“ boede der i Trabjerg en Mand, der hed *Anders Jepsen*, som havde samlet sig meget Jordegods og havde en Slags Herregaard der. I 1524 fik Anders Jepsen af Kong Frederik d. I. for sig og sine Arvinger til evig Tid Brev paa Hodsagergaard og Brogaard; men han maatte ogsaa betale af Brogaard samme Skat og Landgilde, som 12 Selvejrbønder i Ginding Herred aarlig gav af Jordegods, der var lige saa godt. Foruden Brogaard og Gl. Hodsager ejede han ogsaa Dalgaard (se der), saa det var den Gang en meget stor og sammenhængende Ejendom. Anders Jepsens Sønnedatter, Fru Karen Nielsdatter, der var gift med Simon Olufsen, arvede disse Herligheder, og det kom senere til Retssager om, hvorvidt hun var af Adelsstand og som adelig havde Ret til at handle og drive sine Gaarde, som hun gjorde. Ved Tingsvidner faar man at vide, at Brogaard senere ejedes af *Peder Christensen*, der døde 1665, og siden af dennes Datter *Edel*. Ligeledes bevidnes i disse Retssager, at Dalgaard med Ejendom hørte til Brogaard, og at fornævnte Edel nedtog Dalgaards Bygninger og lagde den under sin Gaard. Siden blev Brogaard Fæstegaard under Lundenæs, ligesom Gl. Hodsager og Yllebjerggaardene, hvorimod Dalgaard var Selvejrgaard i 1724. Fæsteren i Brogaard hed den Gang *Jørgen Knudzen*. Hartkornet var i Gl. Skyld 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Efter 1688 var det 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. og 2 Alb.

Brogaard blev senere Fæstegaard til Ausumgaard i Vejrum, hvorfra den blev købt i 1873 tilligemed de Ejendomme, som den Gang var udskilte derfra — uden Tilladelse.

1789 holder *Anders Christensen* i Brogaard Bryllup med Karen Larsdatter; i 1791 fødes Sønnen Christen. Der maa snart igen være handlet; thi i 1803 nævnes *Christen Jørgensen* som boende i Brogaard, og i 1822 nævnes *Jørgen Pedersen*, død 1856, 87 Aar, hvis Søn *Jakob Jørgensen* senere fik Gaarden og levede her til sin Død 1898 (72 Aar); Sønnen *Andreas Jakobsen* havde derefter Gaarden en kort Tid. Nu ejes den af Købmand

Schou, Holstebro, der i mange Aar har ladet den bestyre af Marinus Nørgaard Jeppesen.

I 1852 blev det første Hjem fæstet fra Brogaard, der som før nævnt selv var Fæstegaard. Nævnte Aar blev Mølgaard bygget af *Ole Thomasen*, — først et Søjhus; men snart blev der dyrket mere og mere op; og efter en Aarrækkes Forløb stod her en Gaard med 4 Længer, hvis Stuehus især var ualmindelig pæn efter den Tids Forhold. Ole Mølgaard døde 1895, 72 Aar. Hans Søn, Thomas Kristian Laurits Olesen (Kristian Mølgaard), havde Gaarden i nogle Aar og bor nu i Holstebro som Vognmand. En anden Broder, Niels Olesen Mølgaard, bor i O. Feldborg; var en Tid Form. for Haderup-Grove Sogneraad. De andre af den store Søkendeflok bor eller har boet i Omegnen. Jens T. Olesen Mølgaard har i mange Aar ejet Hodsager Mølle.

Mølgaards nuv. Ejer er *Kristian Brokholm*, hvis Fader, Jens Peder Brokholm, der var Veteran fra begge Krigene, døde i Mølgaard ved Nytaarstid 1916, 90 Aar gl., og begravedes i Thise i Salling. Paa Mølgaard Mark er for nogle Aar siden opført et nyt Hjem, hvor Martin Kousgaard boede en Tid.

Vestergaard. Ti Aar senere, i 1862, da *Søren Andersen Østerby* havde solgt sit Hjem i Hallundbæk Kjær, fæstede han en Parcel fra Brogaard og byggede derpaa. Han døde 1885 (69 Aar), og Sønnen *Anders Sandbæk Sørensen* (død i Feldborg 1907, 69 Aar) fik Hjemmet, — senere bortbyttet til Kristen Nielsen Agerskov og beboedes en Tid af dennes Sønnesøn Kristen Agerskov Kristensen; Søren Østerby begyndte paa den sorte Hede. Gaarden hedder Vestergaard nu og ejes af Jens Knudsen, forhen Ø. Høgild.

Fra Søren Østerbys Hjem udskiltes i 1873 et nyt Hjem mod Øst til Sønnen *Jens Sørensen Østerby*. Samtidig blev Brogaard og Brogaard Mark Selveje. Jens Østerby oprettede en Dagvognsrute fra Hodsager til Holstebro, efter at den ny Landevej var anlagt. Han var Sognefoged i Hodsager i godt 3 Aar til omkr. Aar 1897, var Taksationsmand for Brandkassen (den alm. Brandforsikring) i Hodsager i mange Aar og ligeledes Sognetaksationsmand for Vest- og sønderjysk Kreditforening, indtil han i 1900 blev kørende Post til Hodsager, hvilken Plads han endnu beklæder

og bor i Holstebro. Hans Søn, *Kristen Østerby*, overtog Hjemmet i Hodsager ca. 1908 og har fremdeles Dagvognskørslen til Holstebro. Den ældste Søn, Lars Østerby, har i mange Aar været Postbud i Holstebro, og Datteren Karoline er gift med Martin Nielsen, der begyndte som Landpost i Yllebjerg 1906 og nu ogsaa er Postbud i Holstebro.

Nord for ligger *Nørkjær*, (benævnes saaledes i Kirkebogen 1887), bygget midt i Halvfjerdserne.

Her boede i en Aarrække *Jens Peder Skrædder* (død 1889, 49 Aar), hvis Hustru Lise i mange Aar led af Sindsygdhed og maatte holdes indespærret. Af senere Ejere kan nævnes Jens Peders Svigersøn *Karl Bertelsen* en kort Tid, *Frederik Frederiksen*, *Peder Hedegaard*; ejes nu af *Jens Majgaard*. Nord for *Nørkjær* ligger store Sandstrækninger, fremkommen ved en stor Ildebrand i det tørre Aar 1868, da Ilden tog selv for Søren Østerby og gik helt over til Hogager og Abildholdt Enge, og ned i disse og brændte Tørv. Ilden blev først slukket hen paa Vinteren. Der er senere plantet en Del omkring *Nørkjær*.

Sydvest for ligger *Meltoft*, opført omkr. 1879 til Jørgen Jakobsen fra Brogaard, der senere flyttede til Vinderup. Ejers nu af *Peder Chr. Pedersen*.

Endelig blev Ny Brogaard bygget i 1896 til Jakob Brogaards næst yngste Søn *Anton Jakobsen*, Brogaard, der trofast er blevet ved den fædrene Jord, medens alle hans nære Slægtninge er søgt andet Steds hen. Det var ønskeligt, at mange vilde ligne ham deri.

Brogaard er saaledes i den nyere Tid bleven delt i mange Parceller, medens der, saa vidt man kan skønne, aldrig før har været mere end en Gaard, før Udstykningen begyndte i 1852.

Hodsager Kirkebog fortæller følgende: „1763 den 27. Decbr. døde gamle Karen Brogaard, som den 1. Januar blev indsat i Kirken formedelst Vinterens Haardhed, da Præsten ikke kunde komme derhen, og blev begravet den 29. Januar 1764.“ -- Ja, der var jo en lang Vej til Ørre ved Vintertid, og der har vel næppe været Bro over Storaanen, saa det kunde være meget vanskeligt at komme over et Vadested, naar der om Vinteren var Højvande.

I 1777 dør gamle Jens Brogaard, 92 Aar. Formodentlig er det ovennævnte gl. Karen Brogaards Mand. 1761 døde Jens Brogaard; her nævnes ingen Alder; men det

er nok den gamle Jens Brogaards Søn. 1781 døde Christen Jensen Skrædder, Brogaard, 60 Aar.

GAMMEL HODSAGER

Det er ganske sikkert disse Gaarde, der har givet Sognet Navn. At de ligger i saa stor Afstand fra Kirken tyder paa, at de er af ældre Oprindelse end denne. I Dr. phil., Arkivar O. Niensens: „Hjerm-Ginding Herreder“ læses endvidere følgende om Gl. Hodsager: „Det har været en Selvejergaard, men Aar 1500 gav Adelsmanden Søren Juel til Hedegaard Niels Klemmensen til Blæsbjerg 16 Mark „for han fik Halzager“. 1524 fik Anders Jepsen i Trabjerg Skøde af Kongen imod at give samme Landgilde som den bedste Bondegaard i Ginding Herred. Herligheden til Gaarden med Dalgaard Hussted afstod Kongen 1585 til Peder Gyldenstjerne til Tim. Kronen fik den igen 1618, men afstod den 1646; da var hér kun 4 Beboere. 1683 var der 3 Beboere. Af Marker nævnes da Porsmose, Ladbjerg, Timkjær.“

1702 laa Gl. Hodsagergaard som Fæstegods under Lundenæs. Før 1688 var Hartkornet 12 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., efter 1688 10 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Gaarden var beboet af 2 Fæstere, Niels Jensen og Just Thomsen.

I 1821 nævnes *Chr. Knudsen* af Gl. Hodsager som Sognefoged i Hodsager. Det var nok hans Søster, Ane Knudsdatter fra Hodsager, der var gift med Morten Villumsen (fra Kirkegaard) i Halkjærhuse, og som døde i Hallundbæk 1871, 85 $\frac{1}{2}$ Aar. Ovennævnte Chr. Knudsen er sikkert Fader til Veteranerne Kristen Hodsager, Lille Yllebjerg, og Niels Hodsager, der boede i Halkjærhuse, samt Knud Bakke, der døde i Udholm. Disse Brødre stammede nemlig fra Gl. Hodsager. Deres Fader skal have siddet smaat i det og flyttede siden derfra, og der kom ny Ejer til Gammel Hodsager.

De to Gaarde har før ligget nærmere sammen og lidt mere nordlig maaske. Hvornaar de er flyttet vides ikke. Omkring Efteraaret 1846 kom *Niels Mikkelsen* (Degn) til den vestre af Gaardene i Gl. Hodsager; han kom fra Karup — vistnok Kirkegaard —, hvor han havde baade

Kro og Købmandshandel. Allerede straks efter afstod Niels Degn Gaarden til sin Søn *Mikkel Nielsen*, der vistnok ejede Gaarden under 3 Aars Krigen. Mikkel Nielsen bortbyttede senere Gaarden med sin Svoger *Kristen Nielsen Agerskov* og kom til Agerskov, Bording. Kristen Agerskov, der har bygget det nuværende Stuehus, afstod i Firserne Gaarden til sin Søn *Niels Kristensen Agerskov*, som endnu bor her. Han har været Sognefoged i henvend en Snes Aar, har haft Sæde i Menighedsraadet og flere offentlige Hverv.

I den østre Gl. Hodsager kom der en ny Slægt — den samme, som bor der endnu — maaske i Tyverne, det vides ikke bestemt, men før er det næppe. Det er *Kristen Kristensen* (Uhre) — vistnok fra Uhre i Grove. Hans Hustru Ane var en Søster til Niels Degn, og Kristen Uhre var selv Broder til Niels Degns Kone Birthe. De 2 Par viedes samme Dag i Karup Kirke (ca. 1820) og oplevede alle fire at fejre deres Guldbryllup i Gl. Hodsager 50 Aar efter med Kirkefærd og — saa vidt vides — Altergang for nærmeste Familie i Hodsager Kirke. En sjælden dejlig Familiefest.

Fra Gammel Hodsager melder Kirkebogen, at „20. Maj 1862 døde Ungkarl Jens Christensen (f. i Haderup), ihjelslaaet ved en Bygnings Nedrivelse“. Han var 59 Aar.

Gamle Christen Uhre døde 1878, 86 $\frac{1}{2}$ Aar; Hustruen Ane i 1876, 79 Aar. Allerede flere Aar før havde Sønnen *Mikkel Christensen*, kaldet Mikkel Hodsager overtaget Gaarden, en Mand, der var ikke saa lidt fremme i det offentlige Liv. Han var det første Sogneraadsmlem, jeg husker fra Hodsager i min Barndom; ogsaa som Skolekommisionsmedlem husker jeg fra først i Firserne den lille, rare, venlige Mand. Mikkel Hodsager døde 1913, 83 Aar. Hans Søster Ane Marie var gift med Sognefoged V. Villumsen, Ny Kirkegaard; hun bor nu hos sin yngste Datter Marie i Aulum, er over 80 Aar. Mikkel Hodsagers Enke, Bodil Marie, lever endnu; hun var 90 Aar i Efteraaret 1916 og for Tiden vist det ældste Menneske i Hodsager. De fleste af hendes Søskende er bleven gamle — langt op i Firserne. (Af hendes Søskendebørn fra Gl. Hodsager døde nu ved Paasketid (1917) Ane Johanne Kristensen, Simmelkjær, over 94 Aar.) Sønnen, Kristen Mikkelsen, boede mange Aar i Store Rottevig, Aulum, nu i Holstebro,

og *Niels Mikkelsen* overtog Fødegaarden, vistnok i 1885 — overdrog paa Grund af Svaghed i 1911 Gl. Hodsager til sin ældste Søn *Mikkel Hodsager Mikkelsen*, der endnu bor her. Selv flyttede Niels Mikkelsen til Holstebro Sdr. Bymark, hvor han døde i Febr. 1912, knap 55 Aar.

Forstander N. Kirkegaard tegner et Billede af gamle Mikkel Hodsagers Hjem og Familie i Tredserne, — ganske vist uden at nævne Navn; men saa klart og tydeligt er Billedet, at man øjeblikkelig kender dem og Omgivelserne; det er et godt og fornøjeligt Billede. Her er nogle af Penselstrøgene: „I Nærheden af den Ejendom, hvor jeg er opfødt, boede der en Gaardmandsfamilie med en talrig Flok Børn, hvoraf adskillige vare mine Skolekammerater. Naar jeg kunde faa Lov til det, vilde jeg gerne om Vinteraftenen smutte derhen; thi det var saadan et fornøjeligt Sted at komme; det var nemlig baade et Fli-dens og et Glædens Hjem. . . .“ Derefter skildrer han Dagligstuens Indretning og Udstyr og fortsætter: „Midt paa Gulvet sad Mand og Kone ved Siden af hinanden, hver med Spinderok, og spandt; han var en lille Mand med et venligt, skægløst Ansigt; hun var nok saa fyldig med et vemodigt, mildt Ansigtsudtryk; i Baggrunden sad Pigerne og kartede; ved hver sin Side af Kakkelovnen sad Bedstefader og Bedstemoder med deres Bindehoser; ved den ene Bordende stod en Karl og bandt Løb ♂: Halmkurve, anvendelige i forskelligt Øjemed, undertiden ogsaa Bikuber, eller ogsaa han snoede Simer. . . . Omkring paa forskellige Steder, hvor det bedst kunde passe sig, havde Børnene Plads, alle med Strikketøjet i Haanden, saa snart de var 5—6 Aar gamle, selv mens Skolelektierne skulde læres, maatte Bindehøzen passes samtidig. Flid var forenet med Munterhed; thi Samtale, Sang og Fortælling kortede Tiden og gjorde Arbejdet baade let og behageligt. . . . Da jeg senere læste Steen Blichers „Æ Bindstow“, var der adskilligt i disse mesterlige Skildringer, der mindede mig om, hvad jeg selv som Barn saa tidt havde været Vidne til her i denne Bondegaard.“ Og saadan lignende som her var det i hvert paa den Tid i disse Egne, tilføjer Kirkegaard.

Efterhaanden er de to Gl. Hodsager Gaarde udstykket i mange Parceller. Formodentlig var et af de ældste Hjem Hodsagerhus, der laa ned mod Syd ved Stora-Engen

og ved Siden af Hodsager gl. Skole. Omkr. 1850 dreves her Strømpevæveri, og først i Tredserne boede her en Hr. *Pajbjerg*; men snart købtes Hjemmet af Tømrer *Lars Kristensen*, der boede her til sin Død 1893, 66 Aar. Hans Hustru var fra Brogaard, døde i 1907, 80 Aar. Deres eneste Datter, Gjertrud, er gift med Jens Peder Mogensen fra Lille Rottevig, som købte Hodsager gl. Skole og lagde Hodsagerhus sammen dermed; men selve Huset er nu forlængst nedrevet.

Jordlodden til Skolen var ogsaa kommen fra Gl. Hodsager.

Fra Mikkel Hodsagers Gaard er udstykket en Ejendom til *Ole Jensen Vraa* (fra Vraa i Gjellerup) i 1875. Han var gift med Datteren Ane Mikkelsen, der døde som ung i 1881. Hjemmet brændte 1880, men opførtes igen samme Aar. Ole Vraa døde 1907, 60 Aar. Hans Søn, Jens Chr. Jensen, bortbyttede Ejendommen med Overgaard, opført paa Ny Kirkegaards Mark, men beboedes af *Anton Agerskov*, da Handelen skete; denne flyttede til Gl. Hodsager Mark — Ole Vraas gamle Hjem —. Han blev Sognefoged i 1915 og gift 1916 med Niels Agerskovs Datter Ane Marie.

Vest herfor opførtes Grønkjær — vistnok 1877 — til *Anders Blæsbjerg*, gift med Birgitte fra den ø. Gl. Hodsager; hun har en lang Aarrække været meget svagelig. Anders Blæsbjerg afhændede Hjemmet til Sønnen Kristen Blæsbjerg og bor selv i Holstebro. Nu bor her *Anders Mikkelsen*, Søn af afd. Niels Mikkelsen, Gl. Hodsager, sammen med sin Moder Vilhelmine, der er Datter af Anders Kristensen, Ø. Aamosegaard.

Birkkjær. Fra vestre Gl. Hodsager er udstykket endnu mere. Det første og ældste Hjem herfra er Birkkjær, og Begyndelsen hertil skete omkring 1855, ifølge Karl Pedersen, Birkkjærs, Udsagn; han har med stor Interesse og Velvilje givet mig mange udmærkede Meddelelser om Birkkjær, om Gl. Hodsager og Familien der, ja gode Meddelelser fra hele Sognet.

Mens Lærer Frølund boede i Hodsager, søgte han at forbedre Skolens Jordlod, men købte undertiden ogsaa større Arealer og handlede med, — som f. Eks nede ved Yllebjerg (se der) —. Han var ifærd med at købe Ejen-

dommen, der hører til Birkkjær, af de to Hodsager Gaardes Ejere. Den gamle Aftægtsmand Niels Degn syntes, de forlangte forlidt derfor, og Handelen blev ikke til noget med Lærer Frølund; men straks efter købte Niels Degn selv Ejendommen for 2000 Daler (4000 Kr.), og Foraaret efter lod han opføre et Stuehus, 6 Al. vidt og 5 Fag (å $2\frac{1}{2}$ Al.) langt. Saa snart det var nogenlunde færdigt, flyttede han og hans Hustru derop; han længtes den første Nat; men Dagen efter fik han fat paa en Ko, og saa var Længselen forbi. Han byggede Jordhuse til Kreaturerne, indtil han naaede at faa bygget et Fæhus, 9 Al. vidt og 14 Al. langt, og derefter en Lade paa henholdsvis 10 og 23 Alen. Her boede de i ca. 12 Aar og overdrog saa Ejendommen til fem af deres Børn og Svigerbørn. De forpagtede den ud til Laust Mikkelsen, der saa boede her fra ca. 1868 til 1880, da en af Niels Degns Svigersønner, Peder Jensen i Thusholt i Tvis — gift med Datteren Kristine — afstod Thusholt til sin ældste Søn *Jens*, der boede her til sin Død 1910. Peder Thusholt købte da sine Svogres Part; 8000 Kr. var hele Købesummen med de nævnte Bygninger og lidt Besætning. Det hele var ikke saa lidt forfaldent. Nyt Stuehus opførtes 1883. Til Ejendommen hører ca. 150 Tdr. Ld.; den har 2 Tdr. $\frac{3}{4}$ Skp. Hartk., og dens nuværende Ejendomsskyld er ca. 16,500 Kr. Ned mod Engen er der et Stykke Mark, som kaldes Birkkjær; deraf har Gaarden Navn. Peder Jensen afstod Gaarden til sin Søn *Karl Pedersen* i 1895, og han er endnu Gaardens Ejer. Broderen Niels har i mange Aar boet i Aalborg, først som Hotelforpagter, byggede senere Hotel „Hafnia“ ved Banegaarden, drev dette en halv Snes Aar og solgte det derpaa for 300,000 Kr. For et Aars Tid siden flyttede han til København, hvor han har en gros Forretning i mejeritekniske Artikler og Ost og har det godt. Anton Pedersen boede i mange Aar i Aalborg; for en 5 Aar siden købte han Trævarefabrikken „Himmerland“ ved Solbjerg St. og drev Træskofabrikation med 15 Mands Styrke. For ikke saa længe siden solgte han denne Fabrik og driver nu Maskinsnedkeri i Solbjerg. En af Peder Thusholts Døtre, Marie, var gift med Kjeld Høgild, forh. Ø. Høgild, siden Holstebro, død 1917, og Valborg Kathrine er gift med Palle Kristensen, Thusholt Mark; en tredje Datter, Stine, er gift med Mi-

chael Kristensen, før Toppergaard og Nygaard, nu Sjælland. En fjerde Datter bor i Haderup; Sønnen Kristian i Halkjærhuse. Ialt var der 11 Børn, hvoraf nu 3 er døde.

Peder Thusholt — som han stadig kaldtes — og hans Hustru *Kristine* opnaede ikke blot at holde Guldbryllup, men ogsaa Diamantbryllup, d. 18. Febr. 1911 — 18. Febr. 1851 viedes de i Hodsager Kirke —. De stedlige Blade skrev i den Anledning smukt om det gamle Diamantbrudepar. Peder Jensen var født i Øster Vistorp i Grove 1826. Hans Fader, Jens Pedersen, der var født i Høstrup i Haderup 1782, købte Thusholt ca. 1828 og døde der 1850, og Moderen, Valborg Mogensen, f. i Ginderskov, Haderup, 1794, døde i Thusholt 1865. Peder Jensen Thusholt døde i Birkkjær i 1911, knap 86 Aar, og hans Hustru døde 1915, 83 Aar. Hendes Fader, den gamle Niels Mikkelsen (Degn) døde 1881, 86 Aar. Ogsaa han og Hustru havde opnaaet at holde Diamantbryllup.

Niels Degns Enke, Birthe Degn, opholdt sig de sidste Aar hos sin Datterdatter og dennes Mand, Anders Blæsbjerg, hvor den gamle Kvinde døde i Foraars-tiden 1892, næsten 93 Aar.

I Birkkjær Mose findes der jævnlig Rester af Birke-træer og Birkebark, og mange større og mindre Træstammer og Rødder har Karl Birkkjær været med til at udgrave. Den største Træstamme opgravedes omkr. 1900; den var af Eg og lignede mest et Stykke af Halvdelen af en Stamme, noget spids og kileformet, 6 Tm. tyk ca. 4 Al. lang og med en Bredde af 20—21 Tm., efter at den nu er tørret. Det tyder paa Skov og Trævækst i gamle Dage. En Egestamme, saa tyk, at der kunde have bleven en Tromleblok deraf, om den ikke havde været

PEDER JENSEN (THUSHOLT)
OG HSTRU

skør, blev funden omkr. 1898 i Daniel Poulsens Mose i Hallundbæk Kjær.

Karl Birkkjær og hans Broder Anton fandt ogsaa engang ved Grøftegravning i Birkkjær Eng et Stykke Rav en Alen under Jordoverfladen i et noget gruset Underlag. Det var noget mørkt og revnet, der var et lille Hak i det, og et Stykke var væk. Det var omtr. $\frac{3}{8}$ Tm. tykt og ca. 2 Tm. i Omfang med lidt tynde Kanter, ved den ene Side groet fast til en tynd Sten.

Agerskov. Da Kristen Nielsen Agerskov overdrog Gl. Hodsager (den vestre Gaard) til sin Søn Niels Agerskov, flyttede han selv op mod Øst til det nybyggede Agerskov. Udhusene opførtes 1880 og Stuehuset 1881. Her boede han, til han midt i Firserne flyttede med Peder Hedegaard Kristensen (tidligere Medejer af Kirkegaard) og kom til Vestergaard, Brogaard Mark. Kristen Agerskov døde hos Sønnen Anton i 1912, 84 Aar. Foruden hans to Sønner, der er nævnt, har han to Døtre; den ene, før i Simmelkjær, gift med Villum Villumsen, forhen Damholm, — af andet Ægteskab —, og den anden gift med nu afd. Købmand Laust Larsen af Hodsager. En tredje Datter af andet Ægteskab, Marie, er gift med Michael Henriksen fra Hallundbæk — nu Holstebro. I Agerskov boede *Peder Hedegaard*, gift med Mikkell Hodsagers Datter Trine, indtil 1896 (nu Holstebro), da *Peder Bay* fra Mejrup købte Gaarden og har boet her siden. Han har været Medlem af Sogneraadet og har flere Tillidsposter. — I Agerskov holdt jeg Poge-skole i Vinteren 1896 og i 1897, og jeg har mange kære Minder fra Børnene og fra Hjemmene deromkring. Vi havde mange skønne Timer i den lille, hyggelige „Skolestue“ i det nordøstlige Hjørne.

Et lille Stykke Syd for Agerskov ude paa Heden ind mod Kirkegaard Skel skal der være en Lavning, som kaldes „Kjen Skrædders Dam“, og lige Syd for Dammen er der endnu en lille grøn Plet; det kaldes „Kjen Skrædders (Kirsten Skrædders) Hussted“; der er ogsaa Volde deromkring, som kunde tyde paa en Kaalgaard. Der boede — siges der — for omtr. 50 Aar siden en Kvinde, som bar ovennævnte Navn.

Nordøst for Agerskov ligger Damholt, bygget 1884 af *Laust Meldgaard*, nu i Feldborg. Den har haft mange

Ejere siden, bl. a. Søren Jensen (Smed), Peder Kr. Sønderagerhus, Søren Hallundbæk, Jens Majgaard og flere. Den er brændt to Gange, først i Søren Hallundbæks Tid og senere for Jens Majgaard. *Peder Dusin Kristensen* (Blæsbjerg) bor her nu.

Lygtemanden i Gl. Hodsager. I „Jydske Folkeminder“, 3. Samling, Side 79, anfører Evald Tang Kristensen følgende: „I Gammel Hodsager var der en Lygtemand, der drev omkring ude paa Agrene. Saa en Aften, Sønnen kommer ud at give Øgene, som han gør da hver Aften, da siger han, den Gang han er kommen ind: „Lygtemanden er endda kommen farlig nær her hjem i Aften, a tror, a vil ud at skyde til ham“. Saa tager han sin Bøsse og gaar ud, og han kommer nær nok til at skyde ham. Da han havde skudt, spurrede det ud fra hinanden i ene Gnister, og saa blev Lygtemanden helt blaat.“

Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen, har meddelt mig, at Sagnet om Trolden, der tog Bruden, og som ellers fortælles om Borbjerg Kirke og Broen Øst derfor, ogsaa kan henlægges til Hodsager.

KIRKEGAARD

Ved Præsteindberetningen 1638 kaldes Kirkegaard for Præstegaard; dermed menes naturligvis Annekspræstegaard; saaledes benævnes den ogsaa 1724. Præstekaldet fik Indtægterne af Gaarden, der var fæstet hen til en Bonde-mand. Sidstnævnte Aar var Fæsteren Matz Laurszen. Gaardens Gl. Hartkorn var 4 Tdr. Nyt Hartkorn 5 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.

Ved Præsteindberetningen 1767 kaldes Gaarden for „Hodsagger-Kirkgaard“. Pastor Schandorphs Enke maa jo nok til Stadighed have haft sit Enkesæde her; thi hun døde her 1800.

Samme Aar blev indgivet Ansøgning til Kongen, om Fæsteren Villum Villumsen kunde købe Gaarden for 750 Rdl. Man syntes, det var for lidt, og der blev senere budt mere for den. (K. Understrup: Ørre Sogn.) Endnu saa sent som 1843 er Kirkegaard endnu Fæstegaard; thi Mads Villumsen kaldes dette Aar i Kirkebogen for Fæstegaardsmand. Hvornaar Gaarden er blevet Selveje vides ikke.

Det ser ud til, at Familien *Villumsen* har boet i Kirkegaard i ca. 150 Aar, ja maaske længere. Kirkebogen siger: 1758 dør Villum Alexandersen, Kirkegaard; begravet Kr. Himmelfartsdag. Samme Aar dør Sognedegn Lars

Alexandersen, begr. 6. S. efter Paaske — han er formodentlig Broder til Manden i Kirkegaard. Og atter samme Aar (1758) fødes i Kirkegaard Villum Alexandersen — vel nok førstnævntes Sønnesøn —, som blev gift 1783, boede i Kirkegaard 1807, død 1825. Hans Hustru, Else Mortensdatter, var fra Nybro Mølle i Ørre. Det er deres Søn, Morten Villumsen, der senere nævnes i Halkjærhuse 1811.

I Tyverne bor Villum Villumsen i Kirkegaard, og efter hans Død blev Broderen Mads Villumsen gift med Enken; hun hed Maren Pedersdatter og døde i Kirkegaard 1889, 91 Aar. Villums Søn, *Peder Villumsen*, fik den gamle Gaard; han døde i April 1870, 46 Aar, efter en hæftig Sindssygdom, der varede i 6 Dage (Kirkeb.) Hans Enke, Ane (var fra Noes i Mejrup, blev senere gift igen i Brohus, Aulum, 1883, død i Troelstrup, Aulum, 1914, 84 Aar), solgte Gaarden i 1876 til Brødrene *Niels Christian* og *Peder Hedegaard Christensen* fra O. Saustrup. Efter omtr. 9 Aars Forløb købte Niels Christian Broderens Part, og i 1891 bortbyttede han Kirkegaard med sin Fødegård, O. Saustrup, Borbjerg, hvor Broderen Mads Chr. Christensen hidtil havde boet. Han boede nu i Kirkegaard til sin Død 1913, 69 Aar. Gaarden var den Gang allerede overdraget til Svigersønnen *Lars Larsen*, der i Efteraaret 1916 solgte Kirkegaard til *Thomas Uhre* fra Thistrup (ved Varde) for 46,000 Kr.

Hedegaard. Fra Kirkegaard er i den nyere Tid udskilt Hedegaard, hvor Mads Chr. Kirkegaards ældste Søn, *Kristen Saustrup Christensen*, har boet en Aarrække. Han døde 1917, ca. 40 Aar. Hjemmet er nu købt af *Kristen Agerskov* fra Gl. Hodsager. — Mads Christians Datter, Ane — flere Aar Lærerinde i Hjerm søndre Skole —, er gift med Lærer Nordborg i Vind.

Ny Kirkegaard. Først i Halvtredserne — medens Mads Villumsen eller maaske Peder Villumsen boede i Gl. Kirkegaard — blev Ny Kirkegaard opført til sidstnævntes Broder, *Villum Villumsen*, der boede her til sin Død i Juli 1885, 59 Aar. Han var en dygtig og anset Mand, var bl. a. Sognefoged fra ca. 1878 til sin Død. Hans Søn, *Kristen Villumsen*, fik Gaarden. Ogsaa han var Sognefoged, vist fra 1891 til 1894. Efter at Gaarden

var brændt i 1901, blev den ikke opført igen. Den har altsaa staaet i ca. 50 Aar. Paa en Del af dens Ejendom er senere — omkr. 1903 — opført Gaarden Overgaard, der nu ejes af *Jens Chr. Jensen* (Vraa).

Kr. Villumsen boede senere i Sir, hvor han døde for nogle Aar siden. En anden Søn fra Ny Kirkegaard, Peder Villumsen, var Uddeler i Feldborg Brugsforening fra Juni 1894 til 1896; er ansat ved Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger; har boet i Randers, men er nu flyttet til København. Broderen Mads Villumsen, der er Handelsmand, har længe boet i Feldborg. Nikoline, gift med Johan Møller, før i Feldborg Mølle, nu i Sir; og Marie, gift med forhv. Isenhandler og Tømmerhandler Søren Eriksen, Aulum, Medlem af Aulum-Hodsager Sogneraad m. m.

Ude mod Nordøst paa Ny Kirkegaards Ejendom blev i 1879 bygget Damholm til Sognefoged Villum Villumsens Søn, der ogsaa hed *Villum Villumsen* — almindelig kaldt „Unge Villum“. Efter Faderens Død blev han Sognefoged og var det, til han ca. 1892 flyttede til N. Simmelkjær. Her blev han gift 3. Gang og flyttede efter nogle Aars Forløb til Silkeborgegn. Han døde i Voel ved Silkeborg i 1912.

I Damholm har siden boet Villums Søster og Svoger, *Christen Lørup*, en Mand, der har haft en hel Del Indflydelse og været meget medvirksom ved Egnens Opkomst. Han har arbejdet for Mergelsagen, Jernbanesagen, taget Del i den politiske Virksomhed, er Medlem af Sogneraadet og det nuværende Menighedsraad. Al hans Gerning i det offentlige Liv — og det private med — har altid været præget af alvorlig Kristentro. At Chr. Lørup og Hustru holdt Sølvbryllup d. 20. Novbr. 1916 er i og for sig ikke noget mærkeligt. Derimod kan det nok siges at være en Mærkelighed, at Biskop Koch var deres Gæst ved denne Lejlighed. — Han fortalte et Rejsemindel fra Norge for en 30 Aar siden. — Biskoppen havde holdt Visitats i Hodsager Skole.

I Sommeren 1916 udskiltes en Ejendom fra Damholm til Sønnen *Peder Lørup*.

1874 er Kirkegaardhus udskilt fra Gl. Kirkegaard til *Jens Johan Andersen* — han bor nu i Holstebro —, der i 1876 byttede med Poul Damgaard og kom til Hvam

i Borbjerg. Poul Damgaard boede her kun et Aars Tid. *Anders Stefansen* har nu boet her i over en Menneskealder. For faa Aar siden brændte Hjemmet ved Lynnedslag, men er atter opbygget.

— — —

Hos Peder Villumsen i Gl. Kirkegaard var det, at nuværende Højskoleforstander *Kierkegaard*, Kjøng pr. Glamsbjerg St., Fyn, efter sin Moders Død havde sit Barndomshjem omtr. fra sit 5. Aar til efter Konfirmationen og har herfra sit Efternavn og mange Minder fra de mange Aars Hyrdeliv i Gaardens Heder og Moser. Han har i sin Bog „Ungdomsminder“ (I Udgave) fortalt om sine Minder herude, ligefra den gribende Skildring om Moderens Død og Jordefærd i Haderup, indtil den Dag i 1880, da han fik sin Højskole indviet, og hvor han endnu virker.

Niels Kierkegaard kom efter Konfirmationen til Vejvad i Vinding. Hans Hu og Lyst stod til Bogen; Brevveksling med hans kære Lærer, J. Pinholt, den Gang i Husby, bestyrkede ham heri. I Novbr. 1870 kom han paa Staby Højskole — uden Penge, men med 5—6 Jydepotter til Brug ved hans „Husholdning“, — desværre tog de fleste Skade paa Vejen dertil. Lærer Pinholt og Forstanderen, Pastor Sørensen, hjalp ham igennem, saa han blev der et Aar. Han var derefter Vinterlærer paa Husby Klit i Vinteren 1871—72, — prøvede sig som „Digter“ i Ringkøbing og Vildbjerg, — Købmandslærling i Herning, ja endog „Kontorist“, men stadig ikke paa rette Hylde. Besøgte da Digteren C. A. Thyregod, der hjalp til, at han efter Ansøgning blev skænket 100 Kr. af Enkedronning Karoline Amalie (Fr. d. 7. Stedmoder) til et Ophold paa Emdrupborg Højskole 1872—73. Blev Vikar i Asminderød i Nordsjælland, kom i Forbindelse med Dr. C. Rosenberg, København, der fik Interesse for denne „rigtige Jyde“ og hjalp ham til at komme paa Blaagaards Seminarium, hvorfra han tog Skolelærereksamen i Forsommeren 1875 med bedste Karakter. Sin Eksamensopgave i Dansk skrev han endda paa Vers. — 6. Novbr. 1877 holdt han Bryllup med Signe Skyum fra Viborg og begyndte faa Dage efter Højskolegerningen i Kjøng under smaa og trange Kaar, ja ogsaa under Modstand fra en Del. Det lykkes dog ved Venners Hjælp — bl. a. en Maler Andersen —

at faa rejst Kjøng Højskole, som før nævnt. Den blev indviet 1880, 27. Juni — Syvsoverdagen — af den kendte Præst og Digter Chr. Richardt, den Gang Præst i Ørsted paa Fyn. Dr. phil. C. Rosenberg og flere andre talte ogsaa. Sange til Festen var skrevet bl. andre af Morten Eskesen, den Gang i Odense.

Men jeg vil gerne anbefale Læseren selv at læse Kierkegaards Minder. Meget lyder som et Eventyr, men, som han selv skriver, „et Eventyr med det Fortrin, at det er virkeligt altsammen.“

Jeg husker i min Barndom, at Niels Kierkegaard fortalte om disse Minder i Hodsager gl. Skole, og det blev hørt med stor Interesse. Det var, før de udkom i Bogform. — Sidste Gang, han talte i Hodsager, var — saa vidt jeg ved — 30. Oktbr. 1894, ogsaa i den gamle Skole. Efter at have talt om Guds Almagt i Naturen og om Joh. 3,16: „Saa har Gud elsket Verden“ o. s. v., henvendte han nogle alvorlige Ord til de unge om Værnepligten i Guds Rige under Korsherrens Banner og om at være tro mod den himmelske Brudgom. Han sagde ved den Lejlighed, at det da var 27 Aar siden, han forlod Hodsager (altsaa 1867); alt var forandret undtagen det gamle Kirkehus.

Til Gammel Kirkegaard knytter sig et Minde fra 1864, som Forstander Kierkegaard, der da var godt 10 Aar, har fortalt i „Ungdomsminder“, og som gjorde et dybt Indtryk paa ham. Det var en Søndag før Kirketid først i Februar 1864. Sognefolkene var som sædvanlig samlet i Gaardens Dagligstue, hvor alle Egnens Nyheder drøftedes, før Præsten kom. I disse Tider var det jo især Krigen og Stillingen ved Dannevirke, der var Dagens Emne. De allerfleste var enige om, at denne Stilling var uindtagelig, kun ganske faa ytrede Tvivl. Kierkegaard skriver: „Just som Stemningen var bleven allermost frejdig og tillidsfuld, kom Præsten kørende ind i Gaarden. Det var en ældre, hvidhaaret Mand. I Stedet for at gaa ind i sit eget Værelse, kom han hen og lukkede Dagligstuedøren op, stillede sig paa Tærskelen, tilsneet fra øverst til nederst. Menigheden var just ved at rejse sig op for den afholdte Sjælesørger; men i det samme udbrød Præsten med skælvende Stemme, mens Taarerne randt ham ned ad Kinderne: „Dannevirke er rømmet“. Han sagde ikke et Ord mere, men gik og lukkede Døren. Jeg tror,

at om Lynet havde slaaet ned i Gaarden, kunde det ikke have fremkaldt en mere lammende Rædsel end de Ord, Præsten nys havde udtalt. . . . Der gik nogle Minutter, — da tog hver sin Hovedbeklædning og Salmebog og gik — tause som Skygger — op i Kirken. Jeg hørte ikke, der blev vekslet et Ord, men fra en og anden kom der et halvkvalt Suk. Den tause Kirkefærd sagde mig tydeligere end Ord, at der var sket en stor Ulykke, et Folkehaab var bristet, og at „nu stod Landet i Vaade.“

Den omtalte Præst var Pastor D. N. Blicher.

Kirkegaard skildres paa den Tid saaledes: „Den eneste Ejendom i Kirkens Nærhed var en gammel Bondegaard, med Sognets Alfarvej tværs over Gaardspladsen, langs med Stuehuset, med Egetømmer, lerklinede Vægge og Tag af Lyng og Straa.“

I Sommeren 1864 kom en større Styrke af Tyskere og Østerrigere Syd fra gennem Stoubæk Krat, om ad Rottevig og til Hodsager, hvor de gjorde et langt Ophold paa Gammel Hodsager Agre, og der blev sendt Folk ud for at skaffe Fødevarer, Korn, Halm og Brændsel; men Beboerne i Hodsager havde set dem i lang Afstand, og de var ikke raadvilde. Forstander Kierkegaard fortæller om, hvordan alt blev gemt hurtigst muligt. Kreaturer, Heste, Vogne propfulde af alle mulige Ting, blev i en forskrækkelig Fart ført langt ud i Øster under Hedebakkerne ved Eng- og Kærstrækningen ved Feldborg Skel, hvor de var godt gemt for alle Fjender. — Selv fra Ørregaard i Ørre, hvor Fjenderne var omtrent samtidig, blev Heste og Vogn i en Hast kørt ud i Hallundbæk Kjær, hvor Pigens Forældre boede, saa slap man for at køre med Tyskerne. — Til Hyrdedrengene i Hederne derude i Hodsager kom der Ilbud om, hurtigst ske kunde, at forlægge deres Residens samme Steds hen med Faarene, hvor al den anden Ejendom var skjult. For Drengene var det en bevæget Dag; hellere havde de set det hele paa nok saa nært Hold end skjules ude mellem Bakkerne; men de maatte jo lystre Ordre. Tyskerne fandt alle Vegne tomme Huse, baade hvad Mad og Korn, Værdisager og andet angik. Efter nogle Timers Ophold forlod de Sognet. Havde de enkelte Steder fundet noget, tog de, hvad de fandt for godt, men uden at betale og uden at spørge om Forlov.

Ved Aftenstid var alt det gemte igen hjemført og alt i sin gamle Gænge. Mange Aar randt. Den 30. August 1911 saas der atter mange Soldater der paa Egnen, — men heldigvis ikke Fjender. Nævnte Dag holdt Dragonerne i Randers og Aarhus Øvelse i Egnen mellem Karup og Hodsager. Aarhus-Dragonerne — der havde haft den Opgave at fange Randers-Dragonerne, — laa om Natten i Bivuak nær ved Hodsager Kirke.

Endnu kun dette: Forstander Kierkegaard har i en lille Fortælling „Barmhjertighedens Engel“ fortalt om en ung Kvinde, der en Søndag Morgen, da hun gik til Kirke, paa en særlig kærlig Maade tog sig af en lille Hyrde-drengs buldne og daarlige Fødder. Drengen, der hed Niels — naturligvis ham selv —, glemte aldrig denne Behandling — øm og kærlig som en Moders —, men han ved den Dag i Dag ikke, hvem det var — jeg har engang forespurgt ham —, der saa kærlig tog sig af de saarede Fødder derude paa Heden mellem Kirkegaard og Toppergaard. Hvem ved — maaske kunde denne Bog træffe „Barmhjertighedens Engel“ eller hendes Slægt?

HODSAGER KIRKEBY

Denne er af temmelig ny Dato. Indtil først i Firserne var der ikke en eneste Bygning nær ved Kirken, undtagen Kirkegaard. Det første ny Hjem var det, hvor Møller *Jens O. Mølgaard* (Søn af Ole Mølgaard) nu har boet i over 25 Aar. En af de første, der boede her en kort Tid, var Skomager *Chr. Engelbrecht Pedersen*, senere i Haderup. Det har jo ellers hørt til Hodsager Mølle, der førtes hertil fra Kvistrup i Gimsing i 1882. Den første Møller var *Martinus Rønbjerg*, senere *Kristian Rønbjerg* og

derefter Jens Mølgaard indtil Dato. Den første Smedie i Kirkebyen byggedes mod Syd hen mod Kanalen, vist omkring 1890. Flere Smede arbejdede her; men der skiftedes tidt. Nuværende Smed, *Andreas Pedersen*, har nu boet her i mange Aar, omgivet af en god Venne- og Kundekreds. I førnævnte „Smedie“ mod Syd, der senere blev omdannet til Beboelse, boede en Tid *Mogens Lauridsen* — forhen Tvis. I Septbr. 1907 rejste han sammen med sin Kone til Amerika for at hæve en Arv efter sin Fader. Han blev syg og døde paa Rejsen, og hans Lig blev sænket i Atlanterhavet. Senere boede her *Jens Brohus Hansen*, død 1913, 74 Aar.

Først i Firserne begyndtes der Købmandshandel i „Østerstuen“ i Gl. Kirkegaard. Mange vil endnu huske den første Købmand, *Anders Christensen*, (vistnok fra Ryde); værkbruden var han, men venlig og flink i al sin Færd — havde før været Vinterlærer nogle Vintre. Senere byggedes Købmandsforretning, og af Købmænd kan nævnes *Peder Jensen*, nu i Tvis, *Laust Larsen*, død i 1910, 47 Aar, og nuværende Købmand *Anton Jensen*, Søn af Ole Jensen Vraa. Desuden har Hodsager Kirkeby som andre Byer af samme Størrelse baade Murer, Snedker, Slagter, Mekaniker m. fl.

I Kirkebyen døde pens. Landpost Anders Thomasen d. 1. Juni 1917, 85 Aar. (Omtalt Side 35.)

Ca. 1908 fik Hodsager Kirkeby Telefon fra Aulum Central. Ligeledes gaar der en Forbindelse fra Aulum til Hallundbæk. Forhaabentlig lykkes det i en nær Fremtid at faa Skive—Skjern-Banen ført gennem Hodsager, og at Hodsager Kirkeby faar Station i sin Midte eller i Nærheden.

Hodsager Mejeri i Kirkebyen er opført i 1908 og begyndte sin Virksomhed 1. Oktbr. d. Aar. Samtidig nedlagdes Aamosegaard Mejeri. Det har kostet 28,000 Kr. at opføre. Murerarbejdet er udført af daværende Murer Lars Larsen — senere Ejer af Kirkegaard — og Snedker og Tømrerarbejdet af Tømrer Winding, Holstebro. Mejeribestyrer Madsen leder Mejeriets Drift med stor Dygtighed. Ved Generalforsamlingen i Jan. 1917 viste det afsluttede Regnskab Balance med 75,846 Kr. 44 Øre. Indvejet 1,202,075 Pund sød Mælk, betalt med 59,731 Kr. 93 Øre, og solgt 46,944 Pd. Smør til Gennemsnitspris 1 Kr. 56 Øre.

HODSAGER KIRKE

Hodsager Kirke nævnes i „Ribe Oldemoder“ 1325. Det er en gammel Fortegnelse over Kirkerne i Stiftet, og der anføres ved dem en Skat, som vistnok skulde ydes til Sysselprovsten. De er angivne i engelsk Mønt: „Solidus“, der betyder Skilling. Pastor Severinsen — da i Tim — har skrevet om Hardsyssels Kirker i Hardsyssels Aar-bog 1909 og fremdrager her mange forskellige Ting efter

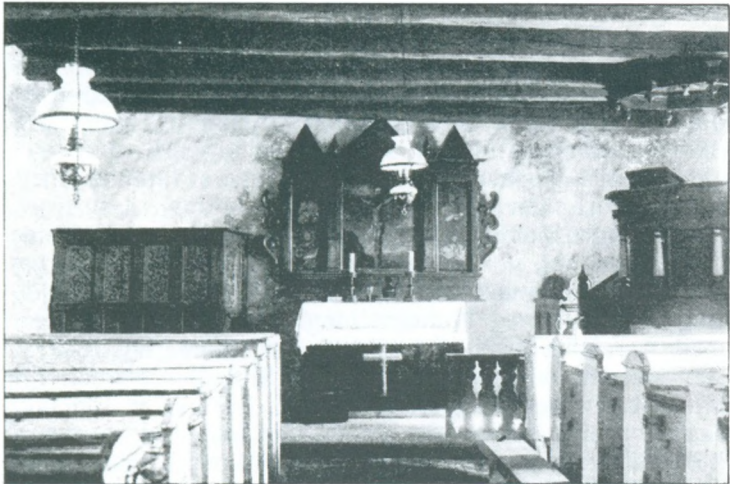

HODSAGER GAMLE KIRKE

at have undersøgt, hvad der findes herom i Arkiverne. Han drager den Slutning, at Kirkerne muligt er takseret paa dette Tidspunkt til lige saa mange Mark Sølv (skal vel betyde Kirkernes Indtægt?), som der staar „Skilling“ eller „Solidus“. Hodsager Kirke, der rimeligvis den Gang kun har været en Trækirke, svarer den laveste Afgift i 1325 som nogen Landsbykirke, nemlig kun to Solidus (Skilling); kun Rønbjerg, Vemb, Nøvling, Grove, Fjølstervang, Herborg og Vind Kirker staar til samme lave Afgift; det almindelige var 4 eller 5 Solidus; enkelte, f. Eks. Borbjerg, giver 6 Solidus. Sognets Navn skrives ved denne Lejlighed for „Holsagher“. I 1525 maatte Kirkerne svare

en Skat for at skaffe Krigsfolk til at holde Kristian d. II ude af Landet. Her svarer Hodsager Kirke kun 5 Mark; men Gennemsnitstallet var 15 Mark af hver Kirke. Enkelte Kirker svarer endog 30 Mark.

1655 er Tienden bortfæstet for 3 Ørte Rug og 2 Ørte Byg. For Vin og Brød faar Præsten paa samme Tidspunkt Rugtienden af en Gaard. Kirken var selvejende, indtil Patronatsret solgtes ved Auktion (som den Gang var helt almindelig) 19. Decbr. 1710 til Niels Ibsen af Hol-

DET INDRE AF HODSAGER GAMLE KIRKE

stebro. Han fik dog ikke Skøde paa Kirken før 10. Juli 1720. (Hardsyssels Aarvog 1909. Side 52—53.)

Skatten eller Afgiften, der svares af Hodsager Kirke i 1325, vilde efter almindelige Nutidsforhold blive ca. 30 Kr., idet der skulde svares omtr. 1 Ørte Korn af hver Solidus eller „Skilling“. Og 1 Ørte Rug var ca. 10 Skp. efter vort Maal og 1 Ørte Byg ca. 12 Skp., medens en Ørte Havre regnes til 20 Skp. Det ser altsaa ud til, at der kommer mere ind i Fæste af Tienden i 1655, end der svares 1325, idet Indtægten 1655 nok kan sættes til ca. 70 Kr. efter alm. Nutidsregning.

1805 ejedes Hodsager Kirke af Kammerherre, Stifts-

amtmand Sehested. (Efter Provst Hübertz.) Dens Afgift til Provstesynet i 1830 var 7 Rigsd. 1 Mark og 3 Skill. Samtidig er Aulum Kirkes Afgift 10 Rigsd. 5 Mark og 4 Sk. i Sølv.

Den gamle Kirke i Hodsager var yderst tarvelig og simpel. Den menes at være af temmelig høj Alder — fra første Halvdel af 14. Aarhundrede? —, opført i gotisk Stil og Tid af raa Granit og Munkesten; Murene var ca. $1\frac{1}{2}$ Al. (1 Meter) tykke. Den oprindelige Norddør ud i Vaabenhuset var bevaret; men Syddøren var tilmuret. (Efter Trap). I nyere Tid havde Gavlene faaet Kamme, og der var opført et Vaabenhus mod Nord af smaa, røde Mursten, men med en jernbeslaaet Egetræsdør fra 1698. Der var Bjælkeloft; Bjælkerne var af Eg. Skib og Kor var ud i et, saa der var ingen Korbue med afdelt Kor. Altertavlen, der var tarvelig, var i Renæssancestil med forholdsvis nyere Malerier; i Midten: Jesu Korsfæstelse og ved Siderne i mindre Felter: De fire Evangelister. Granitdøbefont, der er meget gammel. Prædikestolen, ogsaa nærmest i Renæssancestil med noget Træskærerarbejde. Bag ved denne og til højre for Alteret stod Degnestolen med Aarstallet 1671. Til venstre for Alteret havde Præsten en mærkelig, gammel, lukket Stol, der vistnok tidligere har været brugt til Skriftestol. Der var en Del Træskærerarbejde derpaa, og øverst stod følgende udskaarne Indskrift: „Anno 1621 lod B. T. oc M. N. D. giøre dette Skrifte Stol. *Unica spes mea Christus, mentiri turpe est*“. (Paa Dansk: Mit eneste Haab er Christus, at fornægte ham er skammeligt.) Hvem, der er Giveren, er sagtens ikke nu let at faa opklaret. I Skibet har hængt flere udskaarne Figurer, saaledes: Gud Fader med Sønnen, og nogle har henstaaet i den lukkede Præstestol — der siges 4 —, af hvilke den ene skal være St. Andreas. Disse Billeder menes at stamme fra en gammel katolsk Altertavle. Paa en af Stolene var udskaaret Aarstallet 1608 og Bogstaverne A. R. R. Der var vist 11 Kirkestole paa den ene Side og 9 paa den anden. Kirken var — mener Lærer Henriksen, Tvis, — vistnok indvendig 21 Al. lang og 11 Al. bred. Der var Teglstensgulv i Midtergangen; foran Alteret og Knæfaldet var Brædegulv. Midt i Firserne kom der en Kakkellovn forneden i Kirken. Provst Heiberg, som var

her først i Firserne, skriver: „I min Tid var der ingen Varme i Kirken; jeg mindes, hvordan Rimen smeltede paa Loftet paa Frostdage og langsomt dryppede ned paa vore Hoveder.“ Kirkens Loft og Vægge var knudrede og ujævne og havde ingen Prydelser paa nogen Maade; men det var dog trods alt en lille, hyggelig Kirke, hvor Menigheden havde haft sin Samlingsplads, og hvor Herrens Ord havde lydt i Aarhundreder baade i Sorg og i Glæde. En af de sidst forflyttede Præster skrev ogsaa i „Private Meddelelser“ om Embedet til „Kr. Dagblad“: „Hodsager Kirke er tarvelig og simpel, men der er godt at være.“

Kirkeklokken med Minuskelindskrift*) fra 1511 havde forhen hængt i Kirkens østre Gavl, men var senere — vist omtr. 1881 — flyttet hen til Kirkegaardens Indgang mod Øst, hvor der var opført et lille Klokketaarn, i hvilket den hang. Maaske var Gavlen blevet noget brøstfældig. Der var intet Taarn paa den gamle Kirke. Kirkegården havde kun den ene Indgang mod Øst, og Diget var opført af Kampesten. — Nu har Kirkegården tillige en Indgang mod Nord.

Da den gamle Kirke efterhaanden blev for lille og for brøstfældig, blev der taget fat paa Arbejdet for en ny og større Sognekirke. Det lykkedes paa forholdsvis kort Tid. Mens dette Arbejde stod paa, skrev en af Sognets daværende Beboere i „Holstebro Dagbl.“ i Marts 1901 bl. a.: „Jeg vil prøve at beskrive vor gamle Kirke; der er Siddepladser til ca. 80 voksne Mennesker. Dens Mure er raa Kampesten uden Puds, Bjælkerne er dels vældig tykke Ege, dels smalle Fyrretræer, alle uhøvlede og umalede. Loftet er umalede Brædder, saa raadne, at de næppe kan bære sig selv. Gulvet er Mursten. Kirken har i det hele et saadant Udseende og en saadan Beskaffenhed, at hvis vi kunde sende den til oldnordisk Museum, er jeg vis paa, at det selystne København gerne vilde give saa meget for at faa den at se en Gang, at vi godt kunde bygge en ny Kirke derfor“. Den var tækket med Tegl.

Den 11. Oktober 1903 blev der holdt Gudstjeneste for sidste Gang i den gamle Kirke, og omtrent en Maanedes Tid efter var hele Pladsen ryddet. Der var allerede før benyttet en Del af de største og bedste Sten fra den gamle

*) Skrift med smaa Bogstaver.

Kirkes Mure til den ny Kirke, som blev opført paa Kirkegaarden tæt Vest for den gamles Plads. Kirkegaarden blev samtidig udvidet.

Den ny Kirke. Torsdag d. 9. Juli 1903 nedlagde Provst Nyholm, Vildbjerg, Grundstenen til den ny Kirke i Overværelse af en stor Forsamling, deraf en Del fra Nabosognene. Efter Salmen: „Kirken den er et gammelt Hus“, talte Provsten (ifølge „Holstebro Dagblad“) over

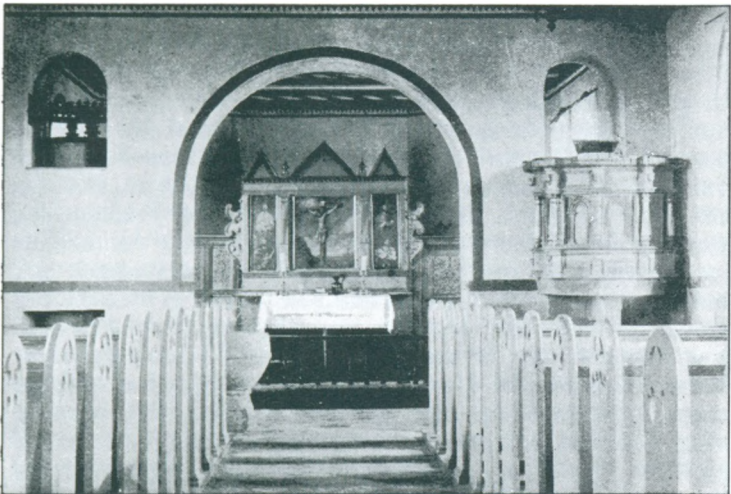

HODSAGER NY KIRKE

1. Krøn. 28. C. 10. V., bl. a. følgende: „Han havde faaet det Indtryk, at alle Beboerne havde været med til at arbejde for, at denne Kirke kunde blive rejst, og at der var Glæde over, at man var naaet saa vidt. Han lykønskede dem med Arbejdet og mindede dernæst om, at det ogsaa gjaldt om at faa rejst et Hus for Herren derinde i Hjertet. Han vilde ønske, at Guds Ords Forkyndelse i dette nye Kirkehus maatte bidrage til, at mange flere Hjem og Hjerter maatte blive byggede og viede til Tempel for Herren, saa Troen maatte vokse, og Bønnens Altre rejses. Herren vil være med i Arbejdet — „Vær frimodig og udfør det“. Sluttelig ønskede han Lykke og Guds Velsignelse

over Arbejdet og over Komite og Arbejderne ved Kirkens Bygning“. Derefter nedlagde Provsten en Kapsel i Muren, som indeholdt et Stykke Pergament, hvis Indhold var omtrent saalydende:

„I Aaret 1903 den 9. Juli, i Kong Kristian den 9. 40. Regeringsaar, da Peter Gabriel Koch var Biskop over Ribe Stift og Bernhard Willer Sognepræst for Aulum-Hodsager Menigheder, nedlagde Provsten for Hammerum Herred, Søren Vinkel Nyholm, Vildbjerg, Grundstenen til denne Kirke med Tale over 1. Krøn. 28,10. Til dens Opførelse er skænket 8000 Kr. af Staten, Resten af Sognets Beboere og

DET INDRE AF HODSAGER NY KIRKE

andre. Tegning til Kirken er leveret af Arkitekt V. Ahlmann, Aarhus, og Arbejdet udført af Peder Pøhl Sørensen og Andreas Pedersen af Feldborg. Kirkeværgerne er Jens Kristian Væggemose, Yllebjerg, og Christen Nielsen, Aamosegaard; og Komiteen for Kirkens Opførelse er: Anders Hallundbæk, Thomas Pedersen, Dalgaard, Niels Kristensen, Yllebjerg, og Kristian Olesen, Mølgaard, alle af Hodsager, samt Sognepræsten Bernhard Willer af Aulum.“

Derefter lyste Provsten Velsignelsen, og Højtideligheden sluttede med en Salme.

Arbejdet gik raskt fremad, og allerede samme Efteraar stod den ny Kirke færdig til Indvielsen. De sidste Par Maaneder, da den gamle Kirke var nedrevet, holdtes Gudstjeneste i Skolerne.

Den 6. Decbr. 1903 (2. S. i Advent) indviede Biskop Koch den ny Kirke og holdt Indvielsestalen fra Alteret over Ordene i Rom. 13., 11.: „Vor Frelse er nu nærmere, end da vi bleve troende“ og udtalte ifl. „Holstebro Dagbl.“ og „Herning Avis“ følgende ud fra Teksten: „Frelsen, Gud har givet os, er Guds Kærlighed i Jesus Christus:“ „Guds Tanker med os er, at vor Udgang herfra skal ende med Liv og ikke med Død og Gravens Mørke. Livet her paa Jorden er kun Indledningen til det evige Liv. Naar et Menneske kommer til Troen, kommer han Frelsen nærmere. At blive et troende Menneske er at faa Gud fat og komme i Samfund med ham, og Gud modtager det Menneske, der i Tro søger Frelsen. „O, bring din Frelse til mig nær“ synger vi i en Sang. Det er samme Tanker, der lyder derigennem, som i vor Tekst her, og det forstaas af alle, som er bleven troende Mennesker. Enhver Vandringsmand, som ved sig paa Vejen til Himlen, forstaar dette, at han er nærmere ved Frelsen, end da han blev troende. Hjemlandets Toner lyder klarere og klarere, trænger til Hjertet og fører os fremad mod Maalet, mod Frelsen. Vi taler saa ofte og med Glæde om den Tid, vi blev troende, den skønne, friske Tros Begyndelsestid, den første Kærlighedstid. Vi skal dog ikke have det som den Gang; Frelsen skal komme os nærmere, gennemtrænge vort Liv, vor daglige Færd og Gerning. Vi skal mærke, at vi trænger til ham, der bar al Verdens Synd, saa kommer vi Frelseren nærmere, end da vi blev troende. Om den Frelse skal der nu prædikes her i denne Kirke, hvor vi i Dag samles for første Gang. Mange Tanker samler sig derom i Dag; men sikkert vender ogsaa mange Tanker tilbage til den gamle tarvelige Kirke med Tak for Ordet, der har lydt, og Naaden, der er nydt. Vi vil ogsaa være taknemmelige for, at det er lykkedes at faa rejst dette Guds Hus her. Det er rejst ved eders egen Offervillighed i Forbindelse med Bistand fra Regering og Rigsdag. En Tak derfor. Frelsen skal forkyndes her i dette Hus af de skiftende Præster gennem de skridende Tider; maatte man altid her føle sig Frelsen nærmere. Lad os ønske, Huset maa staa med Herrens Velsignelse over sig gennem de kommende Tider.“

En af de tilstedeværende Præster havde læst Indgangs-

bønnen. Nu oplæstes de forordnede Skriftstykker af Provst Nyholm, Vildbjerg, Pastor Torm, Ø. Alling (Menighedens forrige Præst), Pastor Kastrup, Gjellerup, og Pastor Høeg, Ikast. Derpaa indviede Biskoppen Kirken i den treenige Guds Navn og tilføjede videre: „Jeg helliger og afsondrer dette Hus fra al verdslig Larm og Støj; velsignet være disse Mure, denne Døbefont, Alterbord og Prædikestol; Velsignelse over de unge, som her bekræfter deres Daabspagt; velsignet være Brudgom og Brud, der her stadfæster deres Ægtepagt; Velsignelse over hver den, der søger til Kirken for at finde Hvile for Sjælen, og Velsignelse over dem, der til sidst skal hvile i Ly af Kirkens Mure, og Guds Fred lyse over Gravene.“

Efter Salmen: „I Jomfruer, I kloge“, prædikede Sognepræst Willer over Dagens Evangelium: De ti Brudejomfruer: „Denne Lignelse skildrer os Guds Riges Tilstand her paa Jorden. Om de fem fortælles der, at deres Lamper udslykkedes. Der manglede Olie. Mange mener, det er Troen, hvilket ogsaa kan siges med fuld Ret; men jeg mener dog, at det ogsaa kan være Kærligheden. Det kan ofte være ret vanskelig at blive klar over, om man elsker Herren ret, og man kan selv synes, det er smaat nok med Kærligheden; men lad os da huske paa, at Herren har givet os et Termometer til at prøve Varmegraden af vor Kærlighed, og dette Termometer hedder Forholdet til de hellige: „Derpaa skal alle kende, at I ere mine Disciple, om I har indbyrdes Kærlighed“. Lad os prøve os selv, om vi har denne Kærlighed, og skulde det vise sig, at du mangler den, saa gaa til Sælgeren og køb Olie, medens det endnu er Tid“.

Med Salmen: „Den ypperligste Vej“ og Udgangsbønnen sluttede Festen i Kirken. Den ny Alterdug med det smukt broderede Skriftord: „Ifører Eder Kærlighed, som er Fuldkommenhedens Baand,“ passede saa godt til den første Prædiken i den ny Kirke.

Kirken, der har ca. 180 Siddepladser, var fyldt til Festen — og sædvanlig ogsaa til daglig Brug —. Amtmand Dons, Ringkøbing, og Folketingsmand Mølgaard Nielsen var tilstede. Desuden 12 af Herredets og Omegnens Præster foruden Provsten.

Den smukke, ny Sognekirke i Hodsager tager sig nydelig ud og gør Arkitekten, Bygmestrene og Komiteen

Ære. Den er opført af tilhugget Granit, dels fremskaffet ved Sten fra Kirkegaardsdiget og dels ved Sten fra den gamle Kirkes Ydermure. Kirkens Hjørner prydes med tilhugne hvide Kalksten, der tager sig særdeles godt ud. Den har et højt, slankt Taarn med Spir. Taget er af Skifer. Altertavle, Prædikestol og Døbefont med mere er overført fra den gamle Kirke — opmalet og oppyntet. Den lukkede Prædikestol er opstillet saaledes, at Præsten har Indgang ved den ene Side om bag Alteret. Foruden den førnævnte Alterdug bruges undertiden en anden med rødt broderet Bibelsprog: „Drag dine Sko af; thi det er et helligt Sted.“

Kirkens Indgang er gennem Taarnet fra Vest. Kirkeklokken fra den gamle Kirke er ophængt i Taarnet og lyder godt derfra. Der er Bjælkeloft i Kirken. Bjælkerne er dekorerede.

I 1890 fik man et lille Orgel anskaffet til Kirken ved frivillige Bidrag. Det er opstillet ved den øverste Kvindestol og betjenes af Lærer Vad.

TOPPERGAARD

Hvor gammel Toppergaard er vides ikke. Efter Johanne Kirstine Damgaards Udsagn er det den tredie af Hallundbækgaardene, der er flyttet herop, og andre Meddelelser har sagt det samme. Jeg havde nærmest faaet det Indtryk, at det var den gamle Hallundbæk Skole (Nørgaard), der var Udflyttergaard fra „Hallundbæk By“, men har ikke kunnet faa det bestemt opklaret. Toppergaard har sagtens faaet Navnet, fordi den ligger paa „Toppen“ af Bakken. Den er langt over 100 Aar gammel. Kirkebogen melder: „1802 døde Hans Christensen Kjær, Toppergaard, 47 Aar“, og 1847 døde Aftægtsmand Peder Nielsen, Toppergaard, 82 Aar. Det er velsagtens hans Søn *Peder Pedersen* (død sidst i Tredserne) — ofte kaldet „Pe' Topp“ i daglig Tale —, der med sin Hustru Abalone nød Aftægt hos Datteren Else og Svigersønnen *Kristian Toppergaard* (Jens Kristian Sørensen hed han). Else var en særlig rar, troende Kvinde. De byttede i 1876 med *Niels Sørensen* og flyttede til Hummelmoshus i Hjerm. Han var her kun et Aar, flyttede til Tvis, bor nu i Holstebro. Mens Niels Sørensen boede paa Toppergaard, av-

ledes den første Spergel derude i Moserne. Kirkegaards og Toppergaards Hede var nemlig afbrændt i 1875 ved en stor Ildebrand, og der avledes da Sommeren 1876 — alene i Toppergaards Mose — 20 Læs Spergel. Senere blev Spergelen en stor Indtægtskilde fra mange af Moserne der i Sognet, særlig i Firserne og Halvfemserne.

I en Aarrække i Firserne boede *Niels Christensen* i Toppergaard. Han opbyggede Gaarden; det nuværende Stuehus opførte han 1886. Hans Hustru Marie var Datter af Just Damgaard, Aulum. Siden har de i flere Aar haft Bestyrerpladsen paa Vildbjerg Fattiggaard; bor nu i et lille Hjem i Helleskov, Vildbjerg. Sønnen Johan Christensen er Slagtermester i Vildbjerg Stationsby.

Før Niels Christensen boede *Fanuel Lindholt* fra Tvis her en kort Tid, — nu i København —. Siden boede her bl. a. *Michael Kristensen*, senere i Nygaard, nu paa Sjælland. Gaarden ejes nu af *Niels Jensen*, der har boet her en Aarrække.

I 1860 begyndte den første Nybygger derude mod Øst paa Toppergaards Hede, idet *Steen Kr. Andersen* fra Ørre fæstede et Stykke Hede og flyttede derved 11. Novbr. 1860, faa Dage efter sit Bryllup. Han opførte selv Huset, der sikkert ikke var efter Nutidens Bygningsstil. Paa Hedens Opdyrkning blev der taget kraftig fat; men der blev en Standsning, da han blev indkaldt til Krigen lige før Jul 1863 og ikke kom hjem før i Høst 1864. Han kunde skrive hjem og modtog ogsaa Breve. Derude i det lille Nybyggerhus paa Heden sad hans unge Hustru med to smaa Piger. — Det er næsten ikke til at forstaa, hvordan de fik Føden —. Da han mente, at han ikke kunde drive det til noget her, flyttede han i 1866 til Ørre. Her døde han 1913, næsten 78 Aar.

Siden boede her bl. a. *Peder Christian Fisker*, der tidligere havde boet paa Neder Feldborg Mark, lige indtil Hodsager Sogneskel (Øst for Mølgaard), hvor hans Søn Niels Kirkegaard*) — nu Højskoleforstander i Kjøng — blev født 6. Oktbr. 1853. Siden flyttede Faderen her til Toppergaards Mark (død her omkr. 1874). En anden af Chr. Fiskers Sønner er Marinus Pedersen, der boede i Ny Dalgaard en Aarrække.

*) Se videre under Kirkegaard.

I det lille Hedehjem boede siden i en lang Aarrække *Knud Madsen*, som døde her 1899, 47 Aar. Han var en Broder til Kristen Madsen, Vinghus.

Kort efter byggedes det næste Hjem derude, som fik Navnet Nygaard, og som blev det største af de to. Her boede *Niels Vest* i nogle Aar — fra ca. 1871 til 1879. Han flyttede siden til Feldborg, og jeg husker meget godt fra min Barndom i Firserne, at han kom kørende med sin lille, raske, røde Hest og den lille, lette Vogn, passende til en Mand og med Plads til Varerne, han hjemførte fra sine Holstebroture. I Halvfemserne flyttede han til Hestlund i Bording, hvor han boede til sin Død. Baade Niels Vest og Hustru døde begge i 1906, ca. 70 Aar gl. Ifølge Kirkebogen hed han Niels Andersen Vester. Niels Vest har en Søn, Anders Kristian Nygaard, som er Lærer. Navnet Nygaard har han taget efter sit gamle Hjem i Hodsager. Han er født i Hou Mølle i Mariager Landsogn 9. Novbr. 1864, tog Lærereksamen i København 1886, har desuden Eks. i Engelsk og Tysk og er uddannet i Musik. Sin Lærergerning begyndte han i Voldsgaard Skole i Snebjerg fra 1890—94, senere i Thyrsting, Uhr og Give, og i 1906 blev han kaldet til Lærer i sit nuværende Embede i Nordruplund ved Slagelse. Tillige er han Organist i Nordrup Kirke. Han er en meget dygtig og interesseret Mand i sin Gerning i Skole og Kirke og har haft og har endnu mange offentlige Tillidshverv. Som Husflidsmand har han udført Drejerarbejdet til Alterskranken i Thyrsting Kirke; han havde ogsaa leveret Tegnningen hertil og til Trappen til Prædikestolen. Lærer Nygaard, der med stor Venlighed har givet mig flere Oplysninger, jeg bad ham om, fortæller følgende interessante Træk fra sin Barndom i Nygaard: „Den første Tid, vi boede i Hodsager, kendtes der ikke til Postgang. Fader kom til Holstebro ret jævnlig og var da inde paa Posthuset for at spørge efter Breve til Sognet. Var der saa Breve, fik han dem med, og det var da min Bestilling at bringe dem omkring næste Dag. Det vakte megen Opsigt, naar en Mand fik et Brev. Hjemme havde vi en Avis, en stor Sjældenhed paa den Tid; men den fik vi selvfølgelig ogsaa kun, naar Fader var i Byen. Senere hen kom der en Landpost — jeg husker ikke, om det var en eller flere Gange om Ugen —; han kom kun enkelte Steder, saa-

ledes til Hallundbæk Skole.“ — Om sin Skoletid i Hodsager skriver Lærer Nygaard: „Jeg mindes med den dybeste Kærlighed og Agtelse gamle Lærer Kiilerich.“

Først i Firserne boede her i Nygaard *Jens Graversens Enke*, siden, som før nævnt, *Michael Kristensen* samt *Jens Jensen Thalund*, død 1909, 54 Aar. Hans Enke bor der endnu. I 1907 købte Jens Thalund sin afdøde Nabo Knud Madsens gamle Hjem, der snart efter blev nedrevet og Jorden lagt under Nygaard.

Ikke langt herfra — men paa Feldborg Grund, hvor nu Søren Eriksen, der er gift med forhenv. Sognefoged Anders Hallundbæks Datter Else, bor, — boede for ca. 40 Aar siden eller mere *Niels Foldager*, der druknede i Aaen — antagelig omkring 1880. En af hans Børn, Mette, der i flere Aar var i Understrup, Ørre, blev gift med Ole Skibild fra Rind, som nu har en udmærket Forretning i Trondhjem i Norge. To andre af Børnene, Else Marie og Thomas, er nok ogsaa i Norge. Den sidste har ligeledes Forretning deroppe.

HALLUNDBÆK

Hallundbæk er meget gammel. Navnet nævnes i Præsteberegnelsen 1638, og i 1683 var der tre Gaarde og et Hus i „Hallingbæk“, som det skrives den Gang. Da Gaardene forhen laa tæt sammen her, kunde Hallundbæk jo næsten kaldes for en „By“, hvilket ikke har været Tilfældet andre Steder i Sognet. Indtil ca. 1870 laa de to Hallundbækgaarde saa tæt sammen, at man næsten ikke kunde køre imellem dem med et Læs Hø, og det er bleven sagt, at de i ældre Tider endog skal have ligget under et Tag. Den 3. Gaard var udflyttet før — vistnok den nuværende Nørgaard, hvor Hallundbæk Biskole var bygget tæt ved. Det er ogsaa bleven sagt, at den tredie Hallundbækgaard skulde være den nuværende Toppergaard (se der); der er dog vist mest Sandsynlighed for, at det er Nørgaard, som bl. a. nævnes 1794 og 98, men derom senere.

De to Gaarde laa under Bakken, tæt Syd for den saakaldte Hallundbæk Bæk, som før har været mere vandrig end nu. Bækken har jo for en Del givet „Byen“ Navn, og den første Stavelse Hal eller Hald betyder en heldende Flade. Det er muligt, det fra først af hed Haldenbæk (Hal-

den er Bebyggelse paa en Skraaning). Da det i gamle Dage er skrevet „Hallingbæk“ og „Hallindbæk“, er det vel næppe troligt, at den nuværende Skrivemaade Hallundbæk kommer af Lund, saa at der har været Trær paa Egnen i gamle Dage. Dog er der jo ikke saa langt til gammel Skovvækst — Stoubæk Lund eller Krat Vest for Storaan.

Den østre Gaard blev først 1875 flyttet hen paa sin nuværende Plads. Nogle Aar efter — i 1880 — blev ogsaa Vester Hallundbæk flyttet til sin nuværende Plads. Den er senere brændt i Søren Hallundbæks Tid — i 1898.

1724 nævnes „Hallindbeckbye, Fæstegods under Lergrav“. Der er nævnt tre Fæstere, hvis Gaarde havde følgende Hartkorn:

<i>Peder Jensens Enke:</i>	Gl. Hartk.	9	Td.	4	Skp.	3	Fdk.	1	Alb.
	Ny	—	6	-	4	-	0	-	0 -
<i>Niels Matzen:</i>	Gl.	—	10	-	0	-	0	-	0 -
	Ny	—	5	-	6	-	1	-	2 -
<i>Christen Andersen:</i>	Gl.	—	10	-	0	-	0	-	0 -
	Ny	—	5	-	5	-	0	-	0 -

Det ser ud til at have været ret store Gaarde, men der hørte jo ogsaa umaadelige Arealer til dem, og hvad der den Gang hørte under de tre Gaarde, er nu fordelt mellem ca. 25 Beboere. Hodsager Kirkebog siger, at „1772 døde Mads Aleksandersen i Hallindbæk, 50 Aar gl.“, og „1778 døde Christen Degn, Hallindbæk, 46 Aar, og $13\frac{1}{3}$ 1790 døde Malene i Hallundbæk, 90 Aar gl. I 1813 døde Sidsel Christensdatter, 96 Aar.“

Som Ejer til den østre af de to Hallundbækgaarde, der laa sammen, nævnes *Jens Knudsen* i 1789; da blev Sønnen Knud født. Omkring 1814 kom *Morten Jensen* hertil fra Lille Bredvig i Ørre; han døde her som Aftægtsmand i 1829, 78 Aar gl. Hans Hustru, Johanne Jeppesdatter, døde 1862. Hun var $92\frac{1}{2}$ Aar. Deres Søn, *Jens Mortensen*, fik Gaarden, som han beboede til sin Død i Febr. 1862, og han og hans gamle Moder døde omtrent samtidig, saa de kom til at hvile i samme Grav; Jens Mortensens Kone døde nogle Aar efter som Aftægtskone i Gaarden. Jens Mortensen havde ca. 1850 solgt Gaarden til *Anders Andersen* fra Moustgaard i Gimsing, der saaledes i flere Aar havde tre Aftægtsfolk. Gamle Anders Hallundbæk, som han kaldtes i de senere Aar (fordi Søn-

nen ogsaa hed Anders), blev snart en kendt og anset Mand; bl. a. var han Sognefoged i Hodsager i 26 Aar (fra 1850 til 1876). I 1880 afstod han Gaarden til sin ældste Søn *Anders* og flyttede 1881 ned til et mindre nybygget Hjem mod Vest nede ved Kanalen. En anden Søn, Eskild Andersen, boede først i Vinding (fra 1875) og flyttede senere til Holstebro, hvor han havde Manufakturhandel i mange Aar. I andet Ægteskab med Lovise Jensen (død 1904) havde Anders Hallundbæk sen. mange Børn, der for en Del er bosat i Omegnen. Han døde ^{24/7} 1892, 73

Aar, og Hjemmet ejes nu af hans yngste Søn, Isak Andersen.

ANDERS HALLUNDBÆK

Anders Hallundbæk jun. kom snart ind i det offentlige Liv i Sognet. Snart efter, at han overtog Gaarden, blev han valgt ind i Sogneraadet (1882—88), var med i Arbejdet for Aamosegaard Mejeri og ikke mindst for „Hedelandboforeningen for Hodsager og Omegn“, som blev oprettet 1884, og hvis mangeaarige Formand han var. Han blev Repræsentant for „Vest- og sønderjydske Kreditforening“ i 1892, har været det siden og blev atgenvalgt i Aar; har været Tiendekommissær i flere Aar og har haft et meget stort Arbejde ved Tiendeafløsningen. Var med i Komiteen for den ny Kirkes Opførelse og har stadig været en af de ledende Mænd i sin Kreds. Foruden sin Gaards Drift har han tillige drevet Købmandshandel. Hans Søn, Peder Hallundbæk, har Forretning ved Tvis St., medens den ældste Søn, Anders, døde i 1907 i en Alder af 24 Aar, nogle Dage før Forældrenes Sølvbryllup.

Vester Hallundbæk. Kirkebogen siger, at „1754 fødtes Peder Stoubæks Søn Peder i Hallundbæk“. Muligt er det ogsaa Peder Stoubæk, der nævnes i 1789 og kaldes Peder Kristensen. Men Sønnen Peder Pedersen, der

fik Faderens Gaard, blev en anset Mand, som i mange Aar var Sognefoged og Lægdsmand i Hodsager. I daglig Tale kaldtes han Pæ Pæjsen. Hans Hustru, Ane Kirstine Larsdatter, var fra Pugdahl i Vildbjerg. De havde en Søn, *Peder Pedersen*, kaldet Peder Drejer — thi han var Rokkedrejer. Han fik bygget paa Marken ovre Nord for Bækken, hvor han boede til sin Død 1878 (76 Aar). Hans Enke døde i Simmelkjær 1887 (85 Aar) hos Sønnen Lars Kristian, der ogsaa var Rokkedrejer. En anden af Sønnen, Jens Pedersen, boede i Vestertoft, Vind, (død 1905, 71¹/₂ Aar), hvor han var Landpost i mange Aar, og Kristen Pedersen var Snedker i Viborg, hvor han døde; han satte Spiret paa Viborg Domkirke under Ombygningen 1864—76. Der var, ifølge Meddelelse af hans Svigerinde, ingen af de andre Haandværkere, der holdt af at komme saa højt op. Peder Drejers Hjem, der kaldtes Lille Damgaard, blev nedrevet ca. 1891.

Sognefoged Peder Pedersen døde 2. Decbr. 1818, og Ane Kirstine blev gift igen med *Christen Sørensen*. De havde en Søn, *Peder Kristensen*, som købte et lille Sted Nord for Bækken; han fik desuden en Del Jord fra Gaarden, og nu blev Gaarden Kjærgaard bygget. Her boede Peder Hallundbæk, som han blev kaldt, indtil han sidst i Halvfemserne afstod Gaarden til sin Søn, Jens Hallundbæk, der senere flyttede til Ørre. Hans Søn Kristen bor i Odense; Datteren Ane Kirstine er gift med Lærer Jensen, Skautrup, Tvis, og Mariane med Anders Hallundbæk, der nu for Tiden ejer Kjærgaard, hvor gamle Peder Hallundbæk var til sin Død 1908, 86 Aar.

Christen Sørensen afstod 1847 V. Hallundbæk til sin Steddatter, Dorthé Pedersdatter, og Svigersøn, *Niels Skree Jensen*, fra Sinding, og de to gamle kom paa Aftægt. De døde begge i Januar 1869; Ane Kirstine var da 88 Aar. Hun var nok blind de sidste Aar. Lærer Nielsen, Christianshede, fortæller: „Jeg husker ganske tydelig, som var det i Dag, hvor pænt de to kære, gamle Mennesker laa sammen i deres Kiste med Hænderne foldede over Brystet. Det var de første Lig, jeg saa. Christen Sørensen kom hjem fra Marken, og da man sagde ham, at hans Kone var død, bad han sin Datter Dorthé vente med at begrave hende, at de kunde følges. Han følte sig ogsaa syg, sagde han, og var vis paa at skulle dø, hvad

ogsaa skete en Dags Tid efter.“ — Forresten ganske mærkeligt, lige saa vel som da Moder og Søn fulgtes i Døden i Øster Hallundbæk 1862. — Niels Skree og Dorthe boede i Vester Hallundbæk i mange Aar; de havde nok Høkerhandel der en Tid. De solgte Gaarden, men kom senere — saa vidt jeg ved — dertil som en Slags Bestyrer for en kort Tid. Niels Skree døde i sin gamle Gaard i 1881, 64 Aar. Hans Enke, Dorthe Skree, opnaede en sjælden høj Alder, og hun var aandsfrisk til det sidste. Hun døde hos Landpost P. Pedersen og dennes Moder, Inger Kjær, Sønderlandsgade i Holstebro, den 12. December 1915, 99 $\frac{1}{4}$ Aar. — Efter Niels Skrees Tid havde V. Hallundbæk flere Beboere. En Tid var den bortforpagtet til pens. Lærer *Karl Jensen Kristensen*, som døde her 1884 (62 Aar). Han var kommen fra Kragelund, — var født i Segalt ved Aarhus. Hans Enke, der i sine sidste Aar var meget svag, nød i flere Aar Pleje hos N. Nørsgaards, Blæsbjerg. Senere boede *Søren Hallundbæk* her en Aarrække, nu i Handbjerg. Hans Fader, Jeppe Thomsen, døde her 1892 (67 Aar). Gaarden beboes nu af *Julius Hornshøj* fra Mejrup.

Nørsgaard i Hallundbæk er den tredie af de gamle Gaarde. Den har i hvert Fald vistnok i de sidste 100 Aar ligget paa sin nuværende Plads Nord for Bækken. Biskolen har antagelig været her fra Trediverne, og indtil den blev lagt ned 1. Novbr. 1893. Nørsgaard i Hallundbæk nævnes 1794, og Manden hed *Jens Pedersen*. Han maa være død snart efter; thi i 1798 blev Enken i Nørsgaard, Mette Pedersdatter, gift med Jens Larsen fra Pugdalen i Vildbjerg (Kirkeb.). Først i Halvtredserne boede *Anders Villadsen* her og derefter til omkr. 1864 *Knud Bak Kristensen* (Navnet „Bak“ stammede fra hans første Hjem paa Varhede Bakke). Han døde i Udholm hos Datteren og Svigersønnen 1895 (77 Aar). *Peder Lorentsen* var her en Tid, flyttede til Ørre; derefter *Niels Peder Nielsen*, kaldet Peder Høker, da han havde Høkerhandel; byggede et pænt Stuehus, var en kort Tid Sognefoged i Hodsager, flyttede til Simmelkjær ca. 1878 og døde for faa Aar siden hos sine Børn i Studsgaard; Hustruen er ogsaa død; begge er begravede i Simmelkjær. *Andreas Pedersen*, der havde en vissen Haand, boede her en Del

Aar; derefter *Peder Pedersen* (se under Over Yllebjerg Mark). Nuværende Ejer er *Kr. Jensen*.

Foruden de allerede nævnte Gaarde i Hallundbæk er der 4 Steder, som mindst er 100 Aar gl. og maaske en Del mere. Det er Blæsbjerg, Vinghus, Fælagerhus og Damgaard, alle nærmest Boelssteder. Blæsbjerg laa forhen paa Bakken Vest for dens nuværende Plads. Derfor sagtens Navnet. I Tredserne boede *Niels Krog* her. Da Blæsbjerg ved den Tid flyttedes til dens nuv. Plads, sagde man for Spøg flere Aar efter, at Blæsbjerg var blæst ned af Bakken. 1830 døde *Niels Christian Blæsbjerg*, 88 Aar. *Kristen Lindberg* kom her i 1876, men var her kun et Aars Tid. I 1883 kom Gartner *Niels Nørgaard Nielsen* hertil fra Salling og var her vist omkr. en Snes Aar; flyttede igen til Salling. Han var en kirkelig og folkelig interesseret Mand, særlig i grundtvigsk Retning. Senere boede *Hans Jensen* fra Lundby her og derefter *Peder Jakobsen*, som kom fra Halkjærhuse. I Vinghus boede den gamle *Anders Kristian* i mange Aar. Aaret 1857 afstod han Ejendommen til *Palæmon Laurberg* og fik selv tilligemed sin Hustru Aftægt, saa længe de levede. Palæmon Laurberg var Plejesøn af Pastor Laurberg i Haderup, efter hvem han var opkaldt, og Præstefolkene tog sig derfor af ham og gav ham deres eget Navn — hans Familienavn var ellers Hornstrup, Broder til den ret godt kendte Hans Hornstrup, Hogager —. Som Følge af sin Opdragelse i Præstegaarden skildres han som en rigtig pæn og dannet Mand, der i den Retning var over de fleste af sine Lige. Han var en meget rar Mand — boede her i over 20 Aar, døde i Hjerm 1915. I mange Aar har *Kristen Madsen* nu boet i Vinghus, vist over en Menneskealder. Hans Hustru er kendt i Egnen som en skattet Kogekone.

Om den gamle Anders Christian i Vinghus siger Lærer Nielsen, Christianshede: „Han var, saa vidt jeg forstod, en elskelig, gammel Mand, der altid kom, saa snart der var en af mine Forældre syge, og sang af Brorsons Salmer ved Sygesengen. Melodier og Tekst til „Gak hen i Gethsemane“ og „O, hvilken Ære“, har jeg lært af ham. Nogen elendigere og fattigere Beboelseslejlighed end den, det gamle, tilfredse, gudhengivne Menneske levede i

i det forfaldne Udhus i Vinghuset, har jeg aldrig set enten før eller siden.“ Han havde en Søn, Niels Kristian Andersen, der boede i Nørmosebjerg i N. Omme, hvor han døde 1892.

Palæmon Laurbjergs Hustru, Ane, var fra Vroue og Søster til Lovise i Hallundbæk (der kom til Hodsager fra Vroue 1868). De to Søstre var alvorlige, kristne Kvinder efter den Tids Forhold. Lærer Nielsen skriver derom: „Før Tredserne har der næppe været stor religiøs Bevægelse i Jylland. Den indre Mission eller „Kirkelig Forening for Indre Mission“ stiftedes jo som bekendt 13. Septbr. 1861, og Vilh. Becks og Joh. Clausens første Rundrejse i Jylland falder jo sidst i Tredserne; men jeg har Formodning om, at de to Kvinder har fra Vroue ført noget i den Retning herind.“ Disse to Søstre har en Broder, som endnu lever, Isak Jensen, der har været Lærer i Vroue (pr. Skive), men tog Afsked for ca. 20 Aar siden og bor nu i Viborg. Han er nu 85 Aar og har i mange Aar skrevet Fortællinger og virkelige Træk til „Hjemlandsposten“, altsammen bærer det Vidne om en alvorlig og dybtfølt Kristentro hos den gamle Mand. Til Nytaar 1917 skrev han en alvorlig Nytaarsbetragtning til Bladet. I den paapeger han, at han allerede i 11 Aars Alderen var Vidne til en gammel, troende Mands Samtale med hans Bedsteforældre. Det bestyrker jo Lærer Nielsens Formodning. De tre Søskendes Fader, *Iens Isak*, har boet i et lille Hus i Mønsted, men er død for længe siden.

Fælagerhus laa tæt Nord for Kjærgaard. Længere mod Nord ude i Kæret løber en lille Aa eller Bæk, som der nu er Bro over; men forhen har der været Vadested med Forbindelse over O. Feldborg og Haderup. Allerede i 1638 nævnes et Vadested Syd for Over Feldborg, der kaldes Hemmingsfele, og „Fele“ betyder vistnok Vadested. Det er maaske nok ovennævnte Vadested, der menes. Broen kaldes almindeligvis „æ Fælbro“, og Fælagerhus er vel i sin Tid bygget paa en Lod, der har gaaet ned til Vadestedet. 1840 dør Jens Chr. Laursen, Fælagerhus, og i 1869 d. 16. Oktbr. skete den triste Begivenhed, at Enke Ane Johanne Pedersdatter tog sig selv af Dage (hængte sig). Det er bleven sagt, at det var Sorgen over hendes Mands Død, der var Skyld heri. Hun havde forsøgt derpaa en Gang før; men da blev det forhindret. 1871

dør Aftægtskone, Indsidder Ane Cecilie Nielsdatter i Fælagerhus, 82 Aar. Efter Enkens Død 1869 købte *Kristen Madsen* Fælagerhus og boede her til sin Død 1905. Han var rejst til Kauslunde Sogn ved Middelfart for at besøge sine Børn, og derovre blev han syg og døde og fandt sit Hvilested. Hans Enke, Inger Vahr Mogensen, er endnu hos Sønnen som Husbestyrerinde. Denne Søn, *Mogens Chr. Madsen*, bor længere mod Nord til Kjæret; men det gamle Fælagerhus, der forøvrigt til sidst var i en sørgelig Forfatning, er ikke mere. En Søn, Karl Madsen, samt flere af Børnene bor nu i Aulum, medens nogle bor paa Fyn. Den yngste Søn, Niels Madsen, købte Damgaard i 1915; den ligger jo nær ved det gamle Barn-domshjem. Kirkebogen siger: „4. Novbr. 1821 fødtes hos Lars Smed i Fælhuset et Pigebarn af Forældre Johannes Johannesen og Else — der angive at være gifte og bo i Snebjerg, hvor Barnet skal fremstilles. Hjemmedøbt $\frac{6}{11}$ 1821 og baaret af Peder Pedersens Kone, Maren Pedersdatter Lysgaard“ (se under Damgaard.) Det ser næsten ud til at være „omvandrende Forældre“, muligt Natmandsfolk, som Lars Smed har forundt Husly en kort Tid.

Damgaard ejedes først i forrige Aarhundrede af *Peder Pedersen*, der var født i Hallundbæk, og hans Hustru, Maren Pedersdatter, der var fra Lysgaard i Vildbjerg. — Det var altsaa hende, der var tilstede ved Hjemmedaaben i Fælagerhus, som ovenfor nævnt. De var kommen hertil fra Nygaard i Ørre og boede her til deres Død. Hjemmet gik i Arv til deres Datter og Svingersøn, *Niels Pedersen Damgaard* (fra Sunds), og Johanne Kirstine Pedersdatter, der ogsaa boede her til deres Død; og atter gik Hjemmet i Arv til Datter og Svingersøn, *Klaus Peder Kragelund* og Maren Lysgaard Nielsen. Niels Damgaard døde 6. Decbr. 1882; blev paa Grund af streng Vinter først jordet 17. Decbr. De var Nabo til mine Forældre en Aarrække, og disse har saa tidt omtalt de to gamle Folk som gode, trofaste Venner og Naboer. Selv mindes jeg godt Johanne Kirstine, som først døde i Juni 1898 over 77 Aar. Hun havde en sjælden Digtergave og er Forfatter af et meget stort Antal Bryllupssange, Minde-sange, Konfirmationsdigte og andre Lejlighedssange, som hun skrev til Venner og Kendinge, ikke blot i Hodsager

Sogn, men viden om i Egnen, og man kunde vanskelig tænke sig en Glædes- eller Sørgefest den Gang, uden at der var en af Johanne Kirstines smukke, alvorligt kristelige Sange, som i høj Grad satte sit Præg paa Festens Glæde eller Alvor. Man ser dem stundom endnu, og de er virkelig værd at gemme. Selv gemmer jeg med Omhu hendes Sange ved mit Hjemms Glædes- eller Sorgs Mærkedage. Sønnen Peder Damgaard, der boede i O. Simmelkjær, kunde prente og male Blomster, og i hundredvis fandtes og findes endnu i Miles Omkreds paa disse Egne hans

JOHANNE KIRSTINE DAMGAARD

Moders og Søsters Lejlighedssange, prentet og op-
hængt i Glas og Ramme fra
hans Haand. Peder Dam-
gaard havde en lille Land-
ejendom, men var tillige Vin-
ter- og Biskolelærer, særlig
i Sunds — i ca. 20 Aar fra
Novbr. 1886 —, ved Skolerne
i Linaa, Røjen, Hollingholt
og Skaaphusmark. Nu bor
han i Lundby i Aulum og
nyder desuden aarlig en lille
Understøttelse eller Gave fra
Amtet for sin Lærervirksom-
hed. En Gang var Degnen
i Karup ude i Damgaard, og
da blev den gamle Johanne
Kirstine fotograferet med sin
Bindehose i Haanden. Dette Billede, som gengives her,
har i sin Tid været i Hedebogen. Datteren Johanne, gift
med Henrik Danielsen, Aulum, har arvet Moderens Digter-
evne. Hun har været syg og har ligget til Sengs i mange
Aar. Hun har lidt meget; men hun er lykkelig og glad
i Troen paa sin kære Frelser. „Aa, hvor jeg længes efter
Hjemlov for at være sammen med Jesus,“ udtalte hun
til mig en Gang for kort Tid siden. Ved Kong Frederik
den 8. Tronbestigelse 1906 skrev hun, den syge, svage
Kvinde, et smukt Digt til ham. Hun modtog et Brev 13.
Febr. 1906 med en Gave paa 15 Kr. fra Kongen.

Maren Lysgaard, der, som før nævnt, fik Barndoms-
hjemmet, var ligeledes en ypperlig Lejlighedsdigter. Hun var

brystsvag og døde som ung Hustru, 36 Aar gl. De sidste Par Aar, hun levede, laa hun næsten stadig til Sengs. Halvandet Aar før hendes Død mistede de en lille Pige. Det var svært for den dødssyge Moder; men med en fast og barnlig Tro til Gud fik hun en forunderlig Kraft og Styrke midt i Savnet, saa hun fortrøstningsfuld kunde lukke sin lille Piges Øjne og selv frimodig gaa Døden i Møde. En Mindesang og et lille Besøg i Hjemmet en Maanedes Tid efter Barnets Død gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig som 10 Aars Dreng. Jeg ser hende endnu for mig, som hun laa der paa sin Sygeseng, bleg og syg med en forunderlig dyb og himmelsk Fred over de matte Træk. Jeg ser endnu for mig den Plads, hvor Sengen stod, og har et levende Indtryk af hele Værelsets Udseende. Jeg kan ikke lade være at anføre Digtet — en døende Moders Trøstesang ved sit lille Barns Baare. Saadan kan kun den syngende og sigende, der holder fast ved Jesu Frelserhaand.

MINDE
over
IDA HELENE KRAGELUND
† i Febr. 1883, 1½ Aar.

Mel.: Kære Moder, hvorfor sover du.

Kære Barn, hvor tidt du glæded mig,
du i Sorgen kunde mig fornøje,
fra og til min Seng du vendte dig,
løfted op til mig dit milde Øje.

Jeg paa dine Barnelege saa,
glæded mig, som jeg var Barn tillige,
du var frisk og rød, mens svag jeg laa,
dog du først gik bort, min lille Pige!

Og din Fader tidt du gjorde glad,
naar Frimodigheden var paa Grunde,
tankefuld han ved mit Leje sad,
da din Munterhed ham smitte kunde.

Men paa en Gang vendte Bladet sig,
du omspændtes brat af Sygdoms Smerter,
du af Krampe led saa ynkelig,
hvor det gennemknuged vore Hjerter.

Ej alene vi, som stod dig næst,
kunde røres af din Nød, du lille,
men tillige mangan fremmed Gæst
bad for dig og lod en Taare trille.

Gud ske Lov, nu vi ej klage bør,
 men istemme Lovsang til Guds Ære;
 Jesus har dig aabnet Himlens Dør,
 og hos ham er evigt godt at være.

Lille Ida, snart jeg kommer vist!
 O, jeg glædes til den skønne Morgen,
 naar jeg møder dig hos Jesus Christ,
 højt opløftet over Synd og Sorgen.

Jesus, styrk os i vor svage Tro,
 vær en daglig Gæst hos mig og mine!
 Kun hos dig er evig Fred og Ro,
 lykkelig kun de, du kalder dine.

Naar jeg føler Dødens kolde Haand,
 og mit Aandedræt vil snart staa stille,
 o, da styrk mig, store Sandheds Aand,
 lad mig øse Trøst af Naadens Kilde.

Lov mig da, jeg snart skal komme hjem
 til min Fader*) og min lille Pige
 og blandt Engle fryde mig med dem,
 saa skal vi forenet Tak dig sige!

Hun døde paa sin lille Piges 3 Aars Fødselsdag, 7. Aug. 1884. Af deres to Sønner er Martinus Kragelund Uhrmager og Mekaniker i Hodsager Kirkeby, og Niels Kragelund bor i Snebjerg, hvor ogsaa Faderen, Peder Damgaard (Kragelund), der nu er gift 3. Gang, bor. Hans 2. Hustru, Karen Marie Nielsen, døde af et Hjerteslag paa Vejen hjem fra Hodsager Kirke i Maj 1900 (60 Aar). Om den yngste af Niels Damgaards Sønner, nuv. Lærer P. C. Nielsen i Christianshede, se under Hallundbæk Skole. Han har givet mig flere udmærkede Oplysninger og meddelt Minder fra hans Barndom og Ungdom.

Damgaard ejes nu, som før meddelt, af Niels Madsen. Nord for Niels Damgaards boede gamle *Jens Jensen Thalund*, der var født i Gjellerup (død i 1901, 81 Aar; hans Hustru, Ane Katrine, var død allerede i 1884, 61 Aar). Mine Forældre omtalte dem altid med stor Kærlighed og Taknemlighed fra deres Ophold i Hodsager. Deres Hus var Fæste til Damgaard, og Lærer Nielsen skriver om ham: „Han var en særdeles dygtig Fortæller og maa uden Tvivl have hørt eller læst en hel Del. Naar vi

*) Hendes Fader var død for ca. 3 Maaneder siden.

Børn var ene hjemme, kom han stundom om Aftenen ind til os, og hvor var vi da glade for gamle Jens Thalund, og som han dog kunde fortælle og gaa op i, hvad han fortalte, saa vi Børn uvilkaarligt reves med og kunde sidde og høre paa ham i Timevis uden at trættes. Historierne, han fortalte, erindrer jeg ikke — jeg var næppe over en 5—6 Aar, da han fortalte for mig sidst —; men Liv var der over det, og en sjælden Evne til at fortælle har han sikkert været i Besiddelse af. Jeg er mest tilbøjelig til at tro, at det var gamle Sagn og Eventyr, han fortalte; thi jeg mindes, at der forekom Nisser og Trolde, Røvere, Konger, Prinser og Prinsesser deri. Noget for Børn skadeligt at høre paa, er jeg vis paa, det ikke var; thi han var en gammel, fornuftig og rar Mand, som jeg ogsaa har kendt og haft Agtelse for, siden jeg blev voksen. Jeg sad hos ham den Nat, hans Kone døde.“ (1884.) Jens Thalunds Hjem er nu heller ikke mere.

Øst derfor bor *Peder Hansen* og *Jens Chr. Madsen*, sidstnævnte gift med en Datter, Marie, fra Fælagerhus. Snedker *Thomas Pedersen*, gift med Jens Thalunds Datter Lene, boede en Del Aar, hvor nu Peder Hansen bor; Stedet hedder Englund.

Hallundbæk Kjær. Den Del af Hallundbæk Mark, som ligger Nord for Engene og Kjærene, og som vist især er bleven opdyrket og bebygget i første Halvdel af forrige Aarhundrede, kaldtes forhen og vel tildels endnu med et Fællesnavn Hallundbæk Kjær. Der er en Del ret god Jord derude og mange udmærkede Hjem. Følger man Vejen fra Hallundbæk til Feldborg over „æ Fælbro“, kommer man tæt ved Sogneskallet til „Kjærsminde“. Jorden her blev købt fra Øster Hallundbæk i 1852 af *Kristen Kjær* fra Nybro Mølle (gift med fornævnte Morten Jensens Datter Mariane fra Hallundbæk), og han lod opføre Bygning. Han var syg og svag og døde 2 Aar efter, 36 Aar. Huset hed først Nagiskærhus; men dav. Lærer Frølund foreslog at kalde det „Kjærsminde“ efter dets første Ejer. En Søn af Kristen Kjær (eller „Kræ Møll“, som han kaldtes) hed Niels Chr. Kjær og boede i Straasø i Vind, siden 1891 i Grønbjerg i N. Omme.

Min Fader, *Lars Andersen* (kaldet Lars Mølle), blev 1855 gift med Enken, og efter hendes Død 1869 blev han en

Tid efter gift med min Moder, og „Kjærsminde“ er saaledes mit Fødested, hvorfra vi flyttede, da jeg var 1 Aar (1874). I min senere Barndomstid og i Ungdomstiden fik jeg atter Lejlighed til at opholde mig i mit elskede Fødesogn, hvorfra Minderne er mig saa kære. — Der var nu her forsk. Ejere, bl. a. et halvt Aars Tid *Mads Sørensen* (Lærer C. Sørensens Forældre, forhen Lærer i Yllebjerg — se der), som solgte Huset til *Kristen Jakobsen* fra Halkjærhuse, der boede her i mange Aar, opbyggede og opdyrkede Ejendommen, som senere beboedes af *Laust Larsen*, *Ingvard Poulsen* og siden 1911 af *Jens Mundbjerg* fra Feldborg.

Øst for „Kjærsminde“ laa et andet Hjem, der er noget ældre. Her boede først i Halvtredserne *Otto Skibbild*, for hvem det brændte. I 1854 kom *Søren Østerby* hertil fra Nees eller Vemb, og senere solgte han til *Niels Dalgaard*, om hvem det fortælles, at han altid ved Gilder og slige Lejligheder tog godt for sig af Retterne. Saaledes spiste han ved et Barselgilde omtrent al Rødgrøden, som ellers var bestemt til hele Selskabet. Da Folk jo saa snakkede om dette „Grovæderi“, og det tilsidst kom dem selv for Øre, ytrede hans Kone til Nabokonen: „Ja, a fostor et, hva' en ska' te' Gild' atter, nær en eet ska' ha' de', en ka' ed' o' de', en haar Løst te'.“ — Senere boede *Andreas Christensen* her, senere Bestyrer af „Mergelsgaarden“ Damholt i Bording (død i Solbjerg 1898), samt *Jesper Krunderup* og dennes Svigersøn *Jens Kjeldsen*, død 1907. Nuv. Ejer er Sønnen *Kjeld Marinus Kjeldsen*.

Syd herfor boede *Niels Andersen*, hvis Kone kaldtes „storeMariane“. Hjemmet købtes i Halvfjerdsenerne af Tække- manden *Poul Danielsen*, død 1890 (45 Aar). Hans Søn, *Daniel Poulsen*, bor nu her.

Grøn bæk ligger Øst derfor. Her boede *Andreas Nielsen* i Tredserne. I 1869 solgte han Ejendommen til *Søren Nielsen Volhøj* fra Hjerm, der atter i 1875 solgte til Sønnen *Niels Chr. Sørensen Høj*, som endnu har Ejendommen; han har saaledes det ældste Skøde, der for Tiden findes i Hodsager Sogn. Til dette Hjem knytter sig en Del af mine Barndomsminder, idet jeg tjente her som 10 Aars Dreng, og jeg mindes det med Glæde baade for de unges Vedkommende og for gamle Søren og Line, som boede i det lille Sted Øst for; mangan en Aftenstund og ledig

Time aflagde jeg dem en lille Visit, og ofte vankede der Godter. De holdt Guldbryllup 18. Marts 1906 og blev vist stor Opmærksomhed. Søren Volhøj var Veteran fra Tre-aarskrigen 1848—50. Han døde 1908, 83 Aar, og hans rare, gamle Hustru, som jeg altid holdt af som Barn, døde hos Sønnen Jens Høj Juleaften 1912. Hun blev ogsaa 83 Aar.

Jens Jørgensen, som først var gift med deres Plejedatter Karoline, bor nu i deres lille Hjem paa Grønbæk Mark.

Syd for Grønbæk boede *Mikkel Nielsen*, Broder til Andreas Nielsen. En tredje Broder boede en Tid Nabo dertil, men i Haderup Sogn, og en fjerde Broder, Jeppe, boede i St. Bredvig, Ørre. Mikkel Nielsen døde som gammel Mand her i 1910, knap 84 Aar, og hans Hustru, Ane Katrine, døde 1912, næsten 90 Aar. Deres yngste Datter, Johanne, gift med *Hans Henrik Bay* fra Mejrup, bor i det gamle Barndomshjem. En anden af Mikkel Nielsens Døtre, Petrine, var gift med *Thomas Henriksen*, Lærer ved Feldborg Skole fra 1883 til 1905, de sidste 15 Aar tillige Kirkesanger ved Kapellet i Feldborg. De fik opført et Hjem paa Svigerfaderens Mark, hvorfra Henriksen i de mange Aar hver Dag gik til Feldborg, de første 10 Aar ogsaa til Grove. Det var et Slag for ham, at han ikke fik fast Ansættelse ved Embedet, da det blev oprettet til Førstelærerembede. Den sidste Tid var han konstitueret der. 2¹/₂ Aar efter Fratrædelsen — 1¹/₁₂ 1907 — døde Lærer Henriksen efter tiltagende Svaghed. Hans yngste Datter og Svigersønnen *Lars Larsen* bebor Hjemmet. Den ældste Datter, Henrikke, er gift med Jens Mundbjerg, medens hans eneste Søn, Michael, bor lige Nordvest for Holstebro.

Halkjærhuse er ogsaa i sin Tid komne fra Hal-lundbæk. De ligger i en Række Syd for Kjæret. De fleste af dem er sikkert nok omkr. 100 Aar gl., og nogle maa-ske ældre. I det vestligste boede Landpost *Jens Jensen Bæk*, død 1900, 71 Aar. Han er ogsaa født der. Hans Enke, der døde 1905, 83 Aar, var fra Them. Derefter boede Svigersønnen *Peder Svendsen* her, han er ogsaa Landpost og bor nu i Kirkebyen. *Kristen Pedersen* fra Birkkjær bebor nu Ejendommen.

Øst derfor boede Jens Bæks Broder, *Christen Bæk*, død 1909 (74 Aar); hans Enke, Inger, døde hos en Datter i Ørre 1912, 85 Aar. Deres Søn, *Jens Kristian Bæk*, er Arvtageren.

Det tredje Sted i Halkjærhuse har tilhørt Veteran *Jens Jensen Romlund* (f. i Romlund ved Viborg). De har en stor Børneflokk — 12, hvoraf de 11 lever —. Mange af Sønerne har rejst vidt omkring. Nogle af dem bor i København og har Forretninger. De har alle udvist stor Dygtighed. Jens Romlund og Hustru fejrede Guldbryllup i Novbr. 1911. Stor Opmærksomhed blev vist dem; her skal kun nævnes 30 Kr. i Guld fra Ministeriet og fra Kongen en Postanvisning paa 40 Kr. De havde først en Tid et Hegnsmandshjem i Simmelkjærhus under Feldborg Plantage fra 1861—76, købte saa deres nuv. Hjem, der er overtaget af den yngste Søn, *Martin Jensen*. Guldbruden, der var fra Staulundgaard i Haderup, Edel, døde 1914; men den gamle, snart 82aarige Veteran er endnu frisk og stærk og færdes omkring (1917). Jens Romlunds Formand var *Peder Andersen*, der boede her i mange Aar. Han var gift med Kristen Kjærs Søster (fra Nybro Mølle). De flyttede til Simmelkjær. Peder Andersen var den første, der blev begravet paa Simmelkjær Kirkegaard, 1894. — Martin Jensen oplyser, at ifølge et gammelt Dokument, der tilhører ham, er dette Hjem udskilt fra Nørsgaard i Hallundbæk (den nuv. Toppergaard?) i Aaret 1810, og han mener, det er det første Hjem, der er bygget i Halkjærhuse, og det er meget rimeligt. Det blev den Gang købt af *Morten Villumsen* fra Kirkegaard. Han var født 1788 og har altsaa den Gang været ung. Han var gift med Ane Knudsdatter af Hodsager, som senere blev beskyldt for at kunne hekse, og derfor var mange bange for hende. Det er deres Søn, Knud Mortensen, der senere boede ved Aamosegaard, og Datteren Else dør ugift i Hallundbæk 1881, 70 Aar.

I det fjerde Halkjærhus boede *Mads Kristensen*, der flyttede til Brohus, Aulum, og senere *Niels Kristensen Hodsager*, død i Kirkebyen 1913, 90³/₄ Aar. Han var Veteran fra Trearskrigen 1848—49—50. Den nuværende Ejer er *Simon Simonsen*, der ligesom sin gamle Nabo mod Vest har været Hegnsmand i Simmelkjærhus; han kom hertil 1897. Hans Hjemsted er Trandum.

Det femte Sted i Halkjærhuse ligger Syd for Vejen og lidt længere mod Øst. Her boede i mange Aar *Jakob Pedersen*, kaldet Jakob Tysker; deri laa intet nedsættende, det sagde kun, at han stammede fra de indkaldte Tyskere fra Ahlheden. Han blev en gammel Mand paa 88 Aar og døde i 1900 i sit gamle Hjem, der den Gang ejedes af hans Søn *Peder Jakobsen*, som nu bor i Blæsbjerg. Hjemmet i Halkjærhuse ejes nu af dennes Stedsøn *Jens Peder Jensen*.

HEDETØRVENE KØRES HJEM

Paa Hallundbæk Mark — derimellem og Bredvigbæk — ligger Sønderagerhus, der ogsaa er 100 Aar gl., maa-ske mere. Det blev købt i 1827 af *Christen Jensen* fra Revning i Vinding, der blev gift dette Aar; han boede her til sin Død. Derefter boede Sønnen *Jens Christensen* her, ligeledes til sin Død 1899, 66 Aar. Han faldt pludselig om og døde, just som han kom hjem fra Bredvigbæk, hvor han havde været et Ærinde. *Jens Sønderagerhus'* Søster, *Dorthea Johanne*, druknede i Foraaret — vistnok 1859. Hun tjente paa Skovgaard Mark i Mejrup og havde været ovre i Tvis og skulde færges over

Storaaen ved Grydholt. Sønnen, en Dreng paa 14 Aar, skulde fæрге hende over og vilde først øse Baaden tør. „Det har jeg ikke Tid til at vente efter,“ svarede Pigen, „jeg skal hjem til mit Barn.“ (Hun havde et uægte Barn hos sig.) De sejlede saa med det samme; men Baaden sank. Drengen reddede sig ved Linen, der var spændt over Aaen; men Pigen druknede, og hendes Lig er aldrig bleven fundet. Mærkelig nok omtaler Mejrup Kirkebog ikke dette triste Dødsfald. Det er sagtens ikke bleven meldt. Sognepræsten boede jo den Gang i Holstebro, og Skovgaard Mark er lige ved Sognets Østgrænse. Jeg har imidlertid øst af paalidelige Kilder, nemlig fra afdødes nærmeste Slægt; og han, der som Dreng sejlede Pigen over, bor endnu i Tvis som ældre Mand. Hendes lille Søn, Anders Holmhus, opvoksede i Sønderagerhus og bor nu i Ødis ved Kolding. Jens Sønderagerhus' eneste nulevende Søn, Peder Christian, bor i Skjærbæk i Aulum, hvor han har et lille rart Husmandshjem. I Sønderagerhus boede *Kristen Larsen* fra 1902—10. Nuværende Ejer er *Niels Rafnsbæk Nielsen*. Det nuv. Stuehus er opført 1862 og Laden 1861.

Langt ude mod Øst paa Sønderagerhus Mark var en Rund, som i 1882 blev solgt til *Anders Chr. Larsen* fra Ørre — senere i Draper, Utah, Nordamerika, død 1917, ca. 60 Aar —, som byggede derpaa, men efter et Par Aars Forløb solgte Hjemmet. Omtrent samtidig købte *Peder Larsen* Ejendommen, som han endnu bebor, og som han har forbedret betydelig.

„Røverstuen“. Paa Simon Simonsens Hede, omtrent midtvejs mellem Bredvigbæk og Rundhus, ligger den saakaldte Røverstue.

Martin Jensen, Halkjærhus, giver følgende udmærkede Skildring af Stedet: „Det er en Sandbanke ude midt i en ellers ret jævn Hede-strækning, tilgroet med Lyng og Lav og Melbærris. Af Form er den firkantet, ca. 50 Al. bred, og ca. 150 Al. lang, og indeni er den hul, saa den egentlig bestaar af fire svære Jordvolde. Disse er dog sikkert ikke dannet af Menneskehænder, da Volden i den vestlige Ende fortsætter i en jævnt udløbende Banke i et Bøsseskuds Længde mod Sydvest. Der gaar det Sagn her paa Egnen, at der i længst hensvundne Tider skal have været Røvere, som har haft deres Tilhold her. Dog findes der ikke noget Spor af Røverkule eller Gravninger i Voldene; men der findes en Del Rævegrave, saa det er næppe helt med Urette, at Banken kaldes „Røverstuen“ den Dag i Dag“.

Der findes Nord for Røverstuen en Del gamle Veje, Side om Side indtil tyve Hjulspor, og mange af dem er slidt ret dybe, hvilket tyde-

ligt beviser, at her har været en meget benyttet Færdselsvej i gamle Dage. Vejene kommer fra Hallundbæk og gaar langs gennem Heden mod Øst ud over Sognets Grænser. De kaldes af Egnens Folk for Lovringveje (se foran under Veje).

Det fortælles ogsaa, at Røverne fra deres Stuer i gamle Dage havde anbragt Snarer ud over disse Veje. I Hulen var fastgjort en Klokke, der ringede; naar nogen rørte ved Snoren, saa vidste Røverne Besked. Men det er sikkert længe siden, og efter ovenstaaende Beretning er det mest sandsynligt, at Sagnet intet har paa sig.

BREDVIGBÆK

Gaarden ligger allersydligst i Sagnet ind mod Ørre Skel, tæt ved Bredviggaarde. Bækken danner Sogneskellet, og af denne Bæk har Gaarden faaet Navn. Det er muligt, at Bredvigbæks Jorder i sin Tid er kommet fra Hallundbæk. I Præsteindberetningen 1638 nævnes Bredvigbæk slet ikke; men da er „Hallindbech“ den sydligste Gaard i Sagnet; derimod nævnes Bredvigbæk i 1683. I 1724 er „Bredvigbech“ Fæstegods under Lergrav i Aulum, og Fæsteren hedder *Matz Jenszen*. Gaardens Gammel Skyld er 1 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., og Ny Skyld: 1 Td. 2 Skp. 1 Fdk. 0 Alb.

Hodsager Kirkebog melder: „Glargmesterens Søn i Bredvigbech, Christen, døbt Nytaarsdag 1758“. Det kunde jo tyde noget paa, at „Glargmesteren“ hørte til Natmandsfolkene; men videre Oplysninger savnes desangaaende. 1782 blev *Jens Jensen*, Bredvigbæk, gift med Datteren i O. Yllebjerg, og i 1825 bor *Søren Sørensen* i Bredvigbæk; formodentlig er det hans Datter, Johanne Sørens-datter, der blev gift med *Jens Jeppesen*, som beboede Gaarden fra midt i Trediverne til sin Død 1871 (66 Aar).

Videre melder Kirkebogen om to gamle Mennesker, der er døde i Bredvigbæk, nemlig Jens Mikkelsen, død 1780, 80 Aar, og Mette Jensdatter, der sagtens er Jens Mikkelsens Hustru, — muligt ovennævnte Jens Jensens Forældre. Hun døde 1788 og var 82 Aar.

Jeppe Jensen i Bredvigbæk — en Søn af førnævnte Jens Jeppesen — er en bekendt Personlighed fra Hodsager. Han boede i Bredvigbæk indtil ca. 1896, da han maatte sælge Gaarden. Han var en noget mærkelig Mand, tjenstvillig og godgørende. Han var en Mand med mange Interesser og havde Lyst til at prøve en hel Del af det ny, der kom frem. Han var vistnok den eneste af Sognets

Indbyggere, der i 1888 var i København til den store Udstilling, og han kunde fortælle om, hvad han havde set. Han var ugift og havde en af sine ugifte Søstre til Husbestyrerinde. Der var ikke saa faa Søskende. Jeppe Jensen har boet i Silkeborg, hvor han handlede med Fisk, Træsager og lignende; han har tidligere, siden han flyttede fra Bredvigbæk, rejst omkring i Vest- og Midtjylland og solgt sine Smaating. Han var en ret velset Gæst her paa disse Egne, hvor han havde henlevet sine Barne-, Ungdoms- og Manddomsaar. Han er nu en gammel Mand (født 1837). Det siges, at han nu (1916) skal bo i Karup og have det godt.

I den nyere Tid — mellem 1870—75 — er der mod Øst bygget to Udflytterhjem fra Bredvigbæk. I det vestre Hjem, „æ Melstej“, som det almindelig kaldtes, boede Jeppe Broder, *Søren Peder Jensen*, ogsaa med en Søster som Husholder. Her bor nu *Otto Johan Pedersen*. Øst herfor boede fra ca. 1872 en anden Broder, *Peder Jensen*, indtil sin Død 1895, 50 Aar gl. Derefter boede *Peder Knudsen* her en Aarrække (nu i Raasted), og nu er *Mads Kristian Madsen* (tidligere Damgaard) Ejendommens Indehaver.

Tæt herved laa tidligere et mindre Hjem, hvor *Rasmus Hansen* boede. Han bor nu paa Bredvig Mark i Ørre.

Efter Jeppe Jensens Tid har den gamle Gaard i Bredvigbæk haft forskellige Ejere, først *Jens Henriksen*, der kom hertil fra Aulum, derefter *Carl Jespersen* (nu i Naur) og *H. C. Thomsen*. I sidstnævntes Tid brændte Gaarden, hvilket han nok ikke var uden Skyld i. Dette og andre ulovlige Ting paaførte ham Tugthusstraf i Horsens. Den nuværende Ejer af Bredvigbæk er *Adolf Kristiansen* — kommen fra Østjylland.

28. Septbr. 1828 druknede Indsiddersvend Hansen, Bredvigbæk, 47 Aar (Kirkeb.)

AAMOSEGAARD

Der har jo stadig været Forskel paa Stavemaaden af Gaard- og Bynavne ned igennem Tiderne. Der er dog i Nutiden for det meste en bestemt Maade, hvorpaa Navnene skrives — især inden for Sognets Grænser. Dette

er dog ikke Tilfældet med Aamosegaard; det skrives ikke saa sjældent endnu for Ommosegaard — endda af dem, som bor der, hvorimod det vist i en længere Aarrække, f. Eks. i Kirkebøgerne, skrives for Aamosegaard. Jeg er tilbøjelig til at antage denne Form for den rigtigste, men tør ikke sige noget afgørende derom. Det er en gammel Gaard. I Præsteindberetningen 1638 benævnes den for „en liden gaar Ommisgaar“. I 1683 benævnes den for en Gaard med 2 Beboere*). 1724 var den Fæstegaard under Lergrav, og Fæsteren hed *Laurs Christensen*. Efter Gl. Skyld skattede Gaarden af 1 Td. 4 Skp. 0 Fdk. 0 Alb., og Ny Skyld var efter 2 Tdr. 1 Skp. 0 Fdk. 0 Alb. 1766 beretter Kirkebogen: „Den 7. Febr. holdt Christen Omisgaard hans Kone sin Kirkegang efter sin ustandne Barnefødsel“. — „1785 døde Christen Rasmussen, Ommusgaard, 80 Aar gl.“ Og „³/₁₁ 1794 blev Jeppe Jakobsen, Ommusgaard, gift med Kirsten Jensdatter af Hallundbæk.“ Han bor der ogsaa 1799.

Senere boede bl. a. *Peder Pallesen* i Aamosegaard. Han nævnes der i 1838, var Broder til Svend Pallesen fra N. Simmelkjær. Han døde forholdsvis ung, og Enken, Kirsten Lauridsdatter, blev gift med Christen Nielsens Søn fra Over Simmelkjær, den bekendte *Niels Christensen*, der virkede rundt omkring i Egnen som Dyrlæge og gjorde meget godt og var umaadelig mange til Hjælp i disse Egne, hvor der var saa langt til Dyrlæge. Han kom til Aamosegaard vistnok sidst i Fyrrerne og boede her til sin Død, de sidste Aar som Aftægtsmand. „Niels i Mosgaard“ (med Tryk paa sidste Stavelse) var en kendt og højt-

NIELS CHRISTENSEN
Aamosegaard

*) Den ene af Beboerne var jo Degnen til Ørre-Hodsager, Laurs Christensen, den vældige Ulvejæger (se under Degne og Skoleholdere).

skattet Mand i sin Kreds og Egn, og hans Minde vil sent glemmes. Lærer Nielsen, Christianshede, giver ham følgende smukke, men velfortjente Eftermæle: „Efter min Præst og Lærer var der faa eller ingen i Hodsager af fremmede, jeg saa op til med saa megen Ærbødighed som den gamle Dyrlæge Niels Christensen i Omosegaard. Jeg listede tidt ud til Hushjørnet om Søndagen, naar han gik forbi til Kirke, og var saare taknemlig, om jeg af ham kunde faa et venligt Nik eller et Goddag. Det var vel nok, fordi jeg forstod, at mine Forældre saa op til ham med Tillid og var ham Tak skyldig. — Niels Christensen havde ikke Dyrlægeeksamen, men praktiserede dog meget, ikke blot i Hodsager, men viden om i de omliggende Sogne. Hvor han havde sin Viden fra, ved jeg ikke; men det hed sig, at han havde Lov at praktisere, og han havde meget Held med sine Kure. Han kom ikke, som Dyrlæger nu om Stunder, pr. Bil eller Motorcykle, men næsten altid til Fods, og Godtgørelsen, han fik, var i Forhold til Ulejligheden saare lille. For at gaa fra Omosegaard til Pilhusene i Haderup og tilbage igen — ca. 4 Mil — fik han, Konsultation medregnet, efter et Øjenvidnes Udsagn kun en Rigsdaler. Han var efter sin Tid nærmest en ret velstaaende Gaardmand, der ikke behøvede at praktisere for Fortjenestens Skyld. Han gjorde det snarere, fordi han havde Lyst til sit Fag, var en Dyreven og en Menneskeven. Særlig de smaa i Samfundet var det ham en Glæde at række en hjælpende Haand, og af disse tog han lidt eller intet for sit Arbejde.“

Niels Christensen, der var født i Smollerup 1818, døde den 29. Septbr. 1906, 87³/₄ Aar. Ved hans Jordefærd paa Hodsager Kirkegaard saa man et Ligfølge paa 36 Vogne. Det er maaske det største Ligfølge, der nogen Sinde er set i Sognet, — et Vidnesbyrd om, hvor anset og elsket han var. Hans Hustru var død i 1900, 82 Aar gl.

Hans Søn, *Christen Nielsen*, havde flere Aar før (1886) overtaget Gaarden, som han endnu bebor. Han nyder, ligesom den gamle Niels, stor Agtelse i sin Kreds. Han har været Medlem af Sogneraadet og har haft mange andre Tillidsposter, ligesom han ogsaa tager virksom Del i det kirkelige og kristelige Arbejde.

I 1886 blev der bygget et nyt Hjem paa Marken mod Nord, hvor Broderen *Laust Nielsen* stadig har boet siden.

Forøvrigt havde hans Bedstefader, den gamle *Laust Pedersen* (død 1874, 84 Aar), boet omtrent paa samme Sted i en lang Aarrække — som et Aftægtssted fra Aamosegaard —; men efter, at baade han og hans Hustru Maren (død 1873, 83 Aar) var døde, blev Hjemmet nedrevet, indtil det fornyet opstod 12 Aar efter.

En af Peder Pallesens Sønner, *Peder Chr. Pedersen*, der bor i Varhede, var forhen meget bekendt, særlig som Spillemand ved Bryllupper og sligt. Ikke blot i Hjemmet, men ogsaa tidt paa Vejen til og fra Kirken maatte Musikken lyde. Nu er det uhyre sjældent, at der er Musik med ved Bryllupper, især da i Hodsager, og det er godt det samme. Man har nu for det meste et bedre „Tidsfordriv“ end Dans og Spil.

Øster Aamosegaard er opført i 1852. Den blev bygget til Niels' Broder, *Anders Christensen*, der ogsaa var født i Smollerup; men Faderen var senere flyttet til Simmelkjær. Han kunde fra sit Hjem der se alle sine 13 Børns Hjem paa to nær — den ene i Gjellerup, den anden i Amerika —, siges der. Anders Christensen blev, omtrent samtidig med, at han fik bygget, gift med Else Villumsen fra Kirkegaard. Der blev en stor Børneflokk, men megen Sygdom, og især var Hustruen svag. De sluttede sig til den kristelige Vækkelse, som kom frem i Tredserne, og der holdtes flere Møder i Hjemmet, bl. a. af Lærer Lind i Handbjerg. En af Børnene fortæller om Faderens Sygdom, at da det saa ud til, at de skulde miste ham, bad hendes Moder inderlig og vedholdende til Gud om at beholde ham — endda til Børnene blev konfirmerede. Bønnen blev opfyldt; thi netop den Dag, den yngste Datter skulde til Alters efter Konfirmationen, døde Anders — 27. April 1884, 62 Aar —. Dødsaaarsagen var, at han var bleven slaaget af en Hest i Underlivet.

I Septbr. 1876 skete her et trist Dødsfald, idet den ældste Datter, Johanne, døde af Forgiftning ved Arsenik, der ved en Fejltagelse blev brugt til Bagning i Stedet for Hjorttaksalt. Arseniken var fremskaffet til Kreaturvadsk og havde sin særegne Plads, hvor den plejede at gemmes, men var paa en uforklarlig Maade kommen paa forkert Sted. Der skulde være Møde i Hjemmet af førnævnte Lærer Lind. Den 22aarige raske Pige hjalp sin Moder med at ordne det fornødne. Moderen havde smagt

noget af det forgiftede Brød; hendes Liv reddedes dog, men hun havde et langt Sygeleje, hvorimod Datteren døde efter 3 Dages svære Lidelser.

Lærer P. J. Korsholm, Aulum (død 1912, 87 Aar), skrev ved denne Lejlighed en dejlig Mindesang. — Hans udmærkede Lejlighedsdigte gemmes stadig som kære Minder i mangt et Hjem paa disse Egne, og det fortjener de. Ligeledes var han en skattet Taler, ikke blot i sit Hjemsovn, men vidt omkring, og ikke mindst i Hodsager. — Den nævnte Mindesang blev saa kær og kendt i hele Omegnen, hvor den triste Begivenhed vakte stor Medfølelse, ja selv ovre paa Sjælland har Folk fra Hodsager, der i sin Tid rejste som Uldhandlere, truffet paa den. Den er mærkelig nok ikke medtaget i Korsholms Digte, udgivet 1910, og gengives derfor her.

MINDE

over

JOHANNE ANDERSEN

f. 10/11 1853, † 25/9 1876.

„Moder, jeg er stærk, du er den svage,
stol du kun herefter nu paa mig;
nu skal jeg for dig gaa hen at bage,
jeg vil tage Stødet af for dig.“

Og hun gik, den flinke, raske Datter,
glad var hun og frejdig i sit Sind;
men da hun saa kom tilbage atter,
kom der Taarer paa saa manges Kind.

„Moder, se, nu skal du Brødet smage,
om nu Kagen ret er god og sød,
ja, jeg tænker, den vil dig behage,
jeg jo og en Smule af den nød.“

„Moder, ak jeg føler saadan Smerte.“
„Hvad er det, der kvalmer op for dig,
brænder det da ogsaa dig i Hjerte?“
„Det er, som jeg havde Gift i mig.“

Snart de begge to nu laa i Vaande,
og en Skælven gennem Huset gik,
snart den kære Datter ej skal aande,
snart hun ligger der med brustent Blik.

„Fader, Tak, at du vil Lægen hente,
men jeg trænger mere til en Præst,

kør kun rask, her er ej Tid at vente,
grant jeg ser, hvad nu mig tjener bedst.

Ak, jeg føler som en Ild at brænde,
dog jeg føler Dødens Kuldegys,
ak, hvo ved, hvor nær mig er min Ende;
kære Frelser, tænd i Sjælen Lys.“

„Stakkels Pige“, vil saa mangen sige,
„skal du visne i din Blomstertid.“
Selv hun sagde: „O, jeg skal opstige
til min Jesus, se hans Ansigt blid.“

Trende Dage gik i Nød og Jammer,
Sønnen veg fra alles Øjne brat,
Nød i Stuen, Nød i Sovekammer,
Datteren vil sige snart Godnat.

„Fader, her er ikke til at være,
her jeg hverken lever eller dør,
flyt mig ind nu til min Moder kære,
der er Hvilen for et Barn saa sød.“

Snart nu stod en Seng ved Moders Side,
Moder, Datter til hinanden ser,
„Moder, Moder! hvis du saa min Kvide,
men Guds Engle ned imod mig ler.“

„Moder, kan du bede for din Datter,
du har bedt saa tidt for dine Smaa,
kære Moder bed nu, bed nu atter,
bed, at jeg maa snart for Tronen staa.“

Hvad mon da en Moders Hjerter sagde,
tror I ikke, hendes Bøn var varm?
Ja, hun tog sit Barn og hende lagde
op til Jesu Christi Naades Barm.

Der var Fred jo for det arme Hjerter,
og det klared op for hendes Syn,
mildelig han dæmper hver en Smerte;
Englen kom, og han var klædt som Lyn.

„Fader, Moder, Lampen mat jo brænder,
jeg jo ej min egen Slægt kan se;
men jeg ser to gennemstukne Hænder. —
Jesus, Tak! Farvel nu al min Ve.“

Der sad Manden ved sin Hustrus Side,
begges Taarer ned ad Kinden flød,
O, de løb saa rask, men dog saa blide,
Enden blev jo dog saa himmelsød.

Og den blege Moder slog sit Øje
 op, mens Manden hen paa hende saa,
 Hjertets Knæ saa godt de kunde bøje,
 skønt de Herrens Vej ej fuldt forstaa.

„Fader, Tak“, saa lød nu begges Stemme,
 „Tak, du gav den bedste Vin tilsidst,
 aldrig skal din Kærlighed vi glemme,
 evig Tak du Herre Jesus Christ.“

I 1887 overtog *Villum Kirkegaard Andersen* sin Fødegård, og samme Aar byggedes et nyt Hjem til Broderen, *Kristen Andersen*; begge bebor endnu disse Hjem. De to ældste af Kr. Andersens Sønner rejste til Australien for nogle Aar siden. Den ene er der endnu; men den anden skal være rejst til Amerika. Den gamle Else døde i 1895 med et Fadervor paa Læben. Villum Andersen har været Medlem af Sogneraadet fra 1909—13 — var eneste Medlem fra Hodsager —, af Menighedsraadet 1912—16 og flere andre Tillidshverv.

Fra Vester Aamosegaard er isin Tid udskilt en lille Gaard mod Vest, hvor først *Jesper Fælagerhus* og senere Sønnen, *Jens Chr. Jespersen*, boede til sin Død 1909 (59 Aar), og endnu bor hans Enke her. To Sønner fra dette Hjem, der tjente i Store Solds, Tvis, blev begge sparket af en Hest og afgik ved Døden som Følge deraf; — den første, Niels Jespersen, døde paa Holstebro Sygehus i Sommeren 1904, og Aaret efter — ved Pinsetid 1905 — døde Broderen Peder Kristian i Solds efter et længere Sygeleje og store Lidelser.

Vest for Aamosegaard ved Hallundbæk-Vejen boede i et gammelt, simpelt Hus *Knud Mortensen* (død 1897, 82 Aar) og hans Hustru, Ane Saustrup, der var død Aaret før, 80 Aar gl. Efter de to gamles Død blev Huset nedrevet.

Nord for Øster Aamosegaard ligger Vejlmosesus. Maa-ske er det denne Ejendom, der i Kirkebogen 1812 kaldes „Ommishus“. I Vejlmosesus boede i en lang Aarrække *Niels Kristensen Bredvig*. Efter Hustruens Død 1896 solgte han Ejendommen til *Niels Jakobsen* fra Simmelkjær; selv flyttede Niels Bredvig og Datter til Ørre Kirkeby, hvor han døde. Paa Marken her dræbtes af Lynet d. 10. Maj 1885 en lille 9aarig Hyrdepige, Kirsten Marie Knudsen,

Datter af Landpost Knud Jensen Støvl af Ørre. Hun blev begravet i Ørre d. 14. Maj.

Imellem Vester og Øster Aamosegaard byggedes et Mejeri, der begyndte sin Virksomhed vistnok i Sommeren 1890 eller 91 og nedlagdes i 1908, da der blev bygget nyt Mejeri i Hodsager Kirkeby. Omtrent samtidig byggedes ny Mejerier i O. Simmelkjær og i O. Feldborg. Aamosegaard Mejeri bestyredes først en kort Tid af Kr. Hansen og derefter hele Tiden af Lars Chr. Jensen, som ved Mejeriets Nedlæggelse flyttede til Simmelkjær.

SKOLERNE

HODSAGER SKOLE

SOM nævnt andetsteds var der ingen Skole i Hodsager i 1800, men kun Omgangsskole. Det ser heller ikke ud til, at Skoleloven af 1814 har frugtet lige straks her. Først efter, at Hodsager er skilt fra Ørre og fik sin egen „Skolelærer og Kirkesanger“, fik man efter nogle Aars Førløb — vistnok omkring 1830 — bygget Skole og Degnebolig i Hodsager.

Den laa paa en dejlig Plet lidt Vest for Kirken og Nord for Storaæn paa Gl. Hodsager Mark. Senere kom Engvandingskanalen lige forbi Skolen, der havde en dejlig Have. Skolestuen var i den sydlige Ende af Stuehuset, og der var bygget en Længe ud i Øst. Senere — vistnok i 1870, mener Lærer Kjerulf Henriksen — blev der bygget en ny Skolestue for sig selv ude mod Øst i Skolens Gaard. Denne Bygning vendte i Syd og Nord, var stor og rummelig og dog ret hyggelig. Her blev holdt Skole, indtil der først i Halvfemserne skete en Omordning af hele Skolevæsenet, der førte det med sig, at Lærer Kiilerich maatte forlade sit dejlige, hyggelige Hjem med Have paa et centralt Sted og maatte flytte op paa den sorte, ensomme Hede paa Toppergaards Mark, langt fra Kirken og langt fra Naboer og alt. Hvor var det i Grunden trist for den gamle Lærer og hans Hustru derude paa Heden. Børnene drog efterhaanden alle bort, og de sad ensomme tilbage. Dog ogsaa her var „Guds Velsignelse og Fortrolighed over deres Telt“. Efterhaanden blev der plantet Fyr og Gran rundt om Skolens Grund, og det hyggede lidt. Hodsager Skole er opført i 1893 og blev indviet den 27. Oktbr. s. Aar af Sognepræsten, Pastor Torm, Aulum,

hvorimod Provsten ikke var til Stede ved denne Lejlighed. Den gamle Skole dernede ved Aaen og Kanalen blev nu solgt til Jens Peder Mogensen, som har ombygget den til en pæn Gaard. Af de gamle Bygninger staar endnu kun den gamle Skolebygning fra ca. 1870 — den, der gemmer saa mange, kære Barneminder gennem godt 30 Aar.

HODSAGER SKOLE

DEGNE, SKOLEHOLDERE OG LÆRERE I HODSAGER

Hodsager har jo sikkert nok haft Løbedegne fra Holstebro Latinscole i den første Tid efter Reformationen. Dog havde man maaske indtil 1568 en Degn for hvert Pastorat; men nævnte Aar udgik der et Kongebrev, der paabød, at Degnetjenesten for de Sogne, der laa to Mil nær Købstaden, skulde lægges ind under Latinscolen. — Lærer Storgaard Pedersen, Hee, har fortalt derom i „Hardsyssel Aarvog“ 1907: „Fra Løbedegnenes Tid“. Det var Latinskolens Lærlinge, der skulde have denne Indtægt som en Hjælp til

deres Studeringer. De skulde synge i Kirken om Søndagen og ved kirkelige Forretninger samt „undervise Ungdommen“, hvormed vel særlig mentes Børnene. Deres Betjening, især som Ungdommens Lærer, var nok for det meste daarlig, og derfor vilde man helst have Sognedegne (Sædedegne = siddende Degn eller fast Degn); men det lykkedes først ved Forordningen af 25. Decbr. 1670, da det blev fastsat, at der for Eftertiden skulde være Sognedegne overalt, men saa skulde der svares en aarlig Afgift af Degneembederne paa Landet til Latinskolerne i Byerne for det Tab, som de kom til at lide ved den ny Ordning. Skoler var der for det meste ingen af, og Undervisningen skete mest om Søndagen efter Kirketjenesten. Børnene skulde især læse Luthers lille Katechismus, nogle af de bibelske Historier og enkelte Salmer. Det hele skulde Læreren foresige og foresynge saa tidt og saa længe, til Ungdommen kunde det. Degnenes Løn var allerede bestemt kort efter Reformationen — forresten den samme som før denne: En Degnegaard (fra 1568 fritaget for Skatter) samt Degnetrave = en Trediedel af Præstetienden og Smaaredsel, Højtidsoffer og Gildesoffer. Efter 1670 har Hodsager sagtens ogsaa faaet sin første Sognedegn sammen med Ørre.

1) Laurs Christensen var sikkert nok den første Degn, i hvert Fald den første, man ved lidt om. Han boede i Aamosegaard og var „Sognedegn for Ørre og Hodsager“. Da han jo kun især var optaget af sin Degnegerning om Søndagen, kunde der jo nok blive Tid til anden Syssel, og han var da ogsaa tillige Ulvejæger; thi den 1. Juni 1689 præsenterede han for Hammerum Herreds Ret „tvende unge Ulve“ og 24. Maj 1690 atter „to levende Ulveunger, fanget i Simmelkjær“, og fik begge Gange sin Betaling anerkendt af Retten (Hardsyssels Aarbog 1907, S. 115—16). Desværre gaar Hodsager Kirkebøger ikke længere tilbage end til 1728; men ad anden Vej har man alligevel faaet lidt Oplysning om den næste Degn og andre Forhold.

2) Alexander Lauritzen, Degn til Ørre og Hodsager Sogne. Ifølge en gammel „Edsbog“ fra Ribe Bispearkiv, hvori Navnene findes paa de Sognedegne, der i Tiden fra 1647 til 1712 her fra Ribe Stift har aflagt deres Embedsed for Biskoppen, ser man, at han er bleven

Degn her den 14. August 1706. Lærer Storg. Pedersen, Hee, der har fremdraget denne Edsbog, skriver derom i „Hards. Aarvog“ 1909 S. 106 og følg. Sider bl. a. følgende om Degnekaldelsen og Eden, der skulde aflægges: „Ordningen, som i Almindelighed fulgtes ved Besættelse af de ledige Degneembeder, var følgende: Først skulde de søgende overhøres af Provsten, om de kunde deres Katechismus og forstod at undervise Bønderbørn i denne. . . . Naar Ansøgeren var tagen god af Provsten, skulde han dernæst „samtyckis af Sogne-Præsten og Sognemendene“, og først da skulde vedkommende hos Biskoppen aflægge sin Embedsed og modtage sit Kaldsbrev. Eden, der skulde underskrives, lød saaledes:

1. Jeg (Navnet), kaldet til at være Degn i N. Sogner, loffuer att iegh vil rettelig lære selff och redeligen lære ungdommen D. Morten Luthers lille Katechismus udi sine Ord och Forklaring efter Kongelig Majestæts Ordinantz.
2. At jeg saa vil vare paa mit Embede inden och uden Kierchen, udi en sand Gudfrygtighed med Bøn och Paakaldelse, saa ingen med Guds Hiælp nogeñ stedtz skall tage Forargelse aff mich eller spotte denne Orden for min scyld.
3. At jeg ej vil findis mottvillig imod min Sognepræst, Proust och Bisp i nogen Maade; men heller min Øffrighed hørig och lydig i alt det, som Christeligt och rett ehr. Saa sant hielp mig Gud och hans helliche Ord. Amen.“

I Præsten S. Krøyers Indberetning til Provsten af 11. Oktbr. 1714 testerer Præsten, at „Alexander Lauritzen er ingen Sædedegn og har ingen Degnebolig, men er en Fæstebonde af Lergravs Gods, og at han ikke ved sit Skolehold kan have det kære, bare og tørre Brød til hans Underholdning“*). Maaske har han ogsaa, ligesom sin Formand Ulvejægeren, boet i Aamosegaard, som den Gang altsammen var Fæstegods til Lergrav.

3) Lars Alexandersen Lassen, som maaske er Søn af sin Formand, er den næste, der vides lidt om. Pastor Schandorph, der tiltraadte sit Embede 24. S. eft. Trin. og samtidig begyndte en ny Kirkebog, skriver i

*) Ved Storgaard Pedersen: „Hardsyssels Aarvog“ 1907 S. 56.

Forordet til denne, at Lars Alexander Lassen blev Sogne-
degn for Ørre og Hodsager, før han (Præsten) kom til
Sognet. Han har muligt boet i Ørre — maaske ved Kir-
ken. I 1755 er han nemlig tegnet som Altergæst fra Ørre
Skole sammen med sin Moder Ingeborg. 1758, Søndag
efter Paaske, blev Degnen Lars Alexandersens Lig jordet.
(Ørre Kirkebog). Alder ikke anført.

4) Skoleholder Jens Jensen Sand i Hodsager, død
1757, begr. 2. S. e. Hell. 3 Konger. (Kirkeb.)

5) Sogne- og Degn Mathias Vinder, død 24. Apr. 1761,
begr. 29 April. (Kirkeb.)

6) Christen Iversen var Degn fra 1761—75. Man
ser endnu i Viborg Landsarkiv den Kirkebog, han har
ført, indeholdende blandede Ministerialia. 1775, d. 28. De-
cember — siger Kirkebogen —, blev Degnen Christen Iver-
sens Lig jordet (i Ørre) — 71 Aar. Den 1 Febr. 1774
var hans Hustru død.

7) Peder Nielsen Isen, fra 1776—1807. Kirkebo-
gen siger: „1807, 26. Marts, døde Sr. Peder Nielsen Isen,
Sogne- og Degn for Ørre og Hodsager Menigheder, 59½ Aar
gl., begr. 3. April. Han var gift med Formandens Dat-
ter, Bodild Kirstine Christensdatter, der døde 1829, 81 Aar.
Degnens Kirkebog fra 1776—1807 begynder saaledes:
„Anno 1776 d. 28. Januar Blev Jeg Peder Nielsen Isen Ind-
sat til degen her i Ørre og Hodsager menigheder og er
de fornævnte Paginers Døbebog som følger.“

Denne Kirkebog er paa 150 Sider. Det er blandet Mini-
sterialia. Siden er der skrevet paa første Side om „Bi-
skobens vistas 1778, 17. Maj i Ørre Kirke“ og videre:
„1787 den 1. Juli. Ved Folke Tællingen var ialt i Ørre
255 m. og i Hodsager 90 m. ialt Er 345 m. Anno 1807,
d. 1. Fbr. var ved Optællingen i Ørre Sogn 309 Pers.
Hodsager Sogn 99 Pers. — Ialt 408 Personer“. — Han
havde 1776 to Boelssteder med lidt Jord og svarede Land-
gilde til Sindinggaard. Dette blev senere købt (i Rømers
Tid) til Brug for Degnen. Peder Isen havde flere Børn,
som blev bosat i Ørre og Omegn. En Datter, Else Isen
eller Else Skole, døde først 1878, næsten 89 Aar. Hun
havde givet en Del Oplysninger om sin Fader og Bed-
stefader (Chr. Iversen) og flere af de gamle Degne.

8) Jens Knudsen er ifølge Pastor Kjerulfs Indbe-
retning Degn i Hodsager i 1800. Det vil sige, han er

Skoleholder og har Omgangsskole. Der er ingen Skolebygning i Hodsager i 1800, og „naar Skoleholderen er længst i Sognet, haver Børnene 5 Fjerdingvej. Der er 19 Børn. De lærer i Skolen Catechismus, den nye Lærebog, læser i Bibelen. Degnen Jens Knudsen er 48 Aar gl. Er ej Seminarist, er uduelig (o: har ej Eksamen). Lønnen: Lysepenge 3 Rdl. 2 mark og af Sognet 4 mark.“ Det maa siges at være en beskedent Lærerløn; men han har mulig haft en lille Ejendom foruden ved.

9) Otto Severin Kjerulff (Søn af Pastor Kjerulff, Ørre) var født 1789, kom til København 1805 og var Skoleholder i Hodsager 1819. Det har muligvis været Meningen, at han skulde studere; men da det er mislykkedes, har han faaet Skoleholderpladsen i Hodsager. Han døde i Nybrohus i Ørre af Apopleksi $10\frac{1}{2}$ 1852, 62 Aar, og var den Gang Almissemænd under Aulum (Kirkeb.)

10) Jens Peter Rømer, 1807—1822 Sogndegn for Ørre-Hodsager, kaldet hertil fra Sunds af Biskoppen. Han er den sidste Degn, som Hodsager har tilfælles med Ørre. Efter Else Isens Beretning var han „en Abekat“. Aaret efter, at Hodsager var skilt fra, døde han d. 1. Februar 1823, 69 Aar. Hans Enke døde 4 Aar efter, 1827.

11) Peder Lauritsen Moustgaard (skreves Mouczgaard) fra 1823—1830. Dette er altsaa den første selvstændige Degn, som Hodsager Sogn fik. Det ses i Kirkebogen, at Moustgaard har bevidnet eller „testeret“ for Aaret 1823, medens Rømer har testeret 1822. Der har dog nok ingen Skole eller Degnebolig været først i hans Tid; thi da hans Søn, Knud Lauritsen, fødes $20\frac{2}{3}$ 1826, bor han, efter hvad man kan skønne, i Kirkegaard, efter Kirkebogen at dømme. Jomfru Lundsgaard, Lergrav, bærer Barnet, og Fadderne er Proprietær Lundsgaard, Lergrav, Anne Christensdatter, Lille Laulund, Herning, Villum Villumsen og Mads Villumsen, Kirkegaard. Ved hans Død, 29. Juli 1830, 58 Aar, kaldes han i Kirkebogen Skolelærer og Kirkesanger i Hodsager; blev begr. 1. August s. A. Han har skrevet nydeligt og smukt i Kirkebogen.

12) Christen Sørensen, fra 1831—1838. Han flyttede til Stauning 1. April 1838. Hans Hustru hed Ane Kirstine Andersdatter. 1833 fødes en Datter i Hodsager, Ane Marie Sørensen. Ved hendes Daab er der 9 Faddere. 1836 fødes en anden Datter; hun nøjes med 7 Faddere;

en af dem er Seminarist J. Sørensen, Aulum Præstegaard. Da de flyttede, var Lærer Sørensen 36 Aar og Hustruen 34 Aar. Stauning Kirkebog siger, at „han ved sin Ankomst medbragte særdeles gode Vidnesbyrd om sig og Hustru“ (fra Pastor Sørensen, Aulum). Samme Kirkebog meddeler, at hans Søn døde i Stauning i 1860. Han var Uhrmagersvend. Hans Hustru døde 1876 i Østerby i Stauning, 72 Aar. Han havde den Gang taget Afsked. Og „20. April 1884 døde pens. Skolelærer af Østerby i Stauning Christen Sørensen, 81 Aar gl. — født i Sønder Bork; Søn af Søren Jepsen der.“

I Hodsager Kirkebog staar: „Forevist 27. Juli 1834. Kirkesangeren har at erkyndige sig om, at rette sig efter de Anordninger, der er vedtegnede den af Sognepræsten førte Ministerialbog for Aulum Sogn. Han har at afholde sig fra al unødvendig Hjemmedaab. Tage Müller.“

13) Thomas Thomassen Frølund, 1839—55. Han ankom til Hodsager fra Ikast d. 10. Marts 1839, var den Gang 26 Aar, født i Herning Sogn 28. Januar 1813, konfirmeret i Tjørring 1827. Hans Hustru, Kirsten Marie Sørensdatter, var fra Krøjgaard i Gjellerup — f. 2. Januar 1819 —. De viedes i Gjellerup Kirke $31\frac{1}{5}$ 1838. Ifølge Meddelelse fra Svigersønnen, Kordegn H. C. Hansen, Ringsted, der med stor Venlighed og Velvilje har givet mig Oplysninger, er Lærer Frølund Søn af Gaardejer Thomas Christensen og Hustru Karen Lauridsdatter, Nørholm. Dimitteret fra Lyngby Seminarium $1\frac{1}{10}$ 1836; kaldet til Hodsager $16\frac{1}{1}$ 1839, hvorfra han ved Juletid 1855 forflyttedes til Maabjerg ved Holstebro. Han døde som Lærer og Kirkesanger i Maabjerg d. 7. August 1863. Kirkebogen siger, at Dødsårsagen var Strubetæring. Der var 12 Børn i Ægteskabet. Endnu lever 3 Døtre, deraf en i Amerika, en i Ringsted og en i København. Hans Datter Marie døde i Holstebro 1917. Allerede den Gang var der Biskole i Hallundbæk, og Frølund gik derop 2 Gange ugentlig, „saa vidt jeg ved og husker“, skriver Kordegn Hansen. Lærer Frølund havde en Broder, der var Lærer i Holstebro — Laurids Thomassen Frølund —. Han skrev Holstebro Bys Historie 1871. 1849 dør 3 af Lærer Frølunds Børn paa 8, 4 og 1 Aar af Skarlagensfeber (Kirkebogen.) Lærer Frølunds Enke døde i Ringsted hos Datteren og Svigersønnen 3. Oktbr. 1912, næsten 94 Aar gl. Den sidste Gang, hun holdt Fød-

selsdag — 2. Januar 1912 — aflagde en Medarbejder ved „Ringsted Folketidende“ en Visit hos hende og beretter derom bl. a., da Talen var om Hodsager: „Ak ja“ siger den Gamle „et Embede som Lærer den Gang var jo kun lønnet med 300 Rigsdaler, saa det slog ikke til. Men min Mand dyrkede Hedejorden op ved Siden af sin Lærergerning. Han havde købt et Stykke Hede, vel et Par Hundrede Tdr. Land, for 100 Kr. Samme Stykke Hede var forresten, kan De skrive, første Gang købt for en Pot Brændevin. Dette Stykke blev delt i 4 Lodder, og nu har der alt længe været Huse og Parcelsteder der.“*) „Har De Indkvartering i 1848?“ spørger vi. „Nej, Indkvartering havde vi ikke, men vi havde en Del af Egnens Folk samlet paa vort Sted, der laa ved Storaen, og hvor der netop var Vadested. Det var i Anledning af Slaverne“ . . . „Naa, Slaverne fra Rendsborg“, indskyder vi.“ — „Ja, Byfolkene holdt Vagt hver Nat der. Det hed sig jo, at 400 Slaver var løsladt for at gøre alt det onde, de kunde. Folkene var bevæbnede med Bøsser, Høtyve, Leer osv., og lidt derfra paa en høj Bakke var alt parat til et stort Baal, der, hvis det var nødvendigt, kunde tændes og derved samle Sognets Beboere.“ — Der fortælles videre om Mandens Død i Maabjerg, efterladende Enke og 6 Børn. Pensionen var kun 120 Kr. og, naar Tillægget kom, ialt 140, saa man vil forstaa, at der var Smalhans. Længe blev Enken ikke boende her. Hun blev saa rystet over Tyskernes brutale Optræden i 1864, at hun kort efter flyttede til Holstebro.

„Ja, det var saamænd saa galt,“ siger Fru Frølund, at de vilde have taget mine Heste, Vogne osv. fra mig Mit Spisekammer tømte de, og gav man dem ikke, hvad man havde, holdt de ganske simpelt Geværet hen for Næsen af Een. Heldigvis havde jeg da i Forvejen faaet mit Sølvtøj muret inde i Ovnens og mine Værdipapirer gravet ned langt ude paa Marken.“

Rask og aandsfrisk er Fru Frølund, og hendes Hukommelse er glimrende. Tidens Rørelser interesserer hende meget, og hun kan tale med om baade Nutid og Fortid, dog navnlig om Fortiden, hvorom hun kan fortælle fængslende. I 26 Aar har hun boet hos sin Datter og Svigersøn, Kordegn Hansen her i Ringsted . . .“

*) Se under Neder Yllebjerg Mark.

Vikaren efter Frølund hed Engelbrekt. Blandt andre søgtes Embedet i Hodsager nu af Seminarist Paul Christian Petersen, Søn af Lærer Thomas Petersen, Herning-Gullestrup. Han søgte først Embedet efter Faderen, hos hvem han var Hjælpelærer, men fik det ikke, da man mente, han havde en forkert Mening om bl. a. Daaben og sluttede sig til „de opvakte“, der senere blev kaldt „Dømmerne“. Da Petersen søgte Hodsager, skrev Provsten til Sognepræsten der, at han skulde forhøre ham, om han havde forandret Standpunkt. Petersen svarede paa Henvendelsen med Jesu Ord: „Hvis jeg har handlet ilde, saa bevis det; men har jeg handlet vel, hvorfor slaar du mig da?“ (Provst Gøtzsche: Træk af en jysk Vækkelseshistorie.)

14) Mads Agger, 1855—1861. Født i Kallesø i Tørring ved Lemvig i 1833. Faderen var født i Vadskjær-gaard. Lærer Aggers Søn, Overlærer Agger, Holstebro, der har givet mig en Del Oplysninger om sin Fader, mener, at Navnet Agger vist stammer fra Borris ved Skjern. Mads Agger var dimitteret fra Ranum Sem., var først Huslærer hos Propr. Høeg, Rammegaard, siden Hjælpelærer i Hygum-Houe, kaldet til Hodsager først i 1856 og til Ramme i 1861. Her blev han omvendt og maatte derfor vende sine tidligere Kammerater Ryggen; flyttede til Ølby 1871 og virkede der til sin Død i Novbr. 1898; begravet 5. Decbr. i Ølby under meget stor Deltagelse. Han gjorde et stort og godt Arbejde for de unge Mænd i Ølby ved Oprettelse af Ynglingeforeningen der og ved Møder rundt om i Hjemmene. Ogsaa for Ydre Mission arbejdede han. Som Repræsentant for Ydre Missions Kredsforening var han i København; paa Hjemrejsen blev han syg omtr. ved Ulfborg, men fortsatte Rejsen til Struer. Han naaede dog ikke hjem, men kom op hos Sønnen Stephan Agger, hvor han døde efter ca. 8 Dages Sygeleje. Han var bleven Dannebrogsmænd omkr. 1895 efter Provst Møllers — sin Sognepræsts — Indstilling. Aggers første Hustru var Mariane Jensen fra Tørring, f. 1832, d. 1884. Hans anden Hustru, Vilhelmine, f. Jørgensen, som han blev gift med i 1886, var fra Sjælland. Hun lever endnu i Struer. Lærer Agger var godt anset i Hodsager, kunde godt stundom være noget streng, siger hans gamle Elever. Vilde den Gang godt have et Slag Kort.

Som før omtalt, forandrede han sit Standpunkt og blev en alvorlig Kristen. Tre af hans Børn er født i Hodsager Skole, nemlig Jens Peter Agger*), f. 1856, — Sognepræst i N. Nissum, før i Bølling-Sædding, Hygom-Houe og Bodilsker-Neksø paa Bornholm —, Datteren Bodil Marie, f. 1858, og førnævnte Stephan Agger, f. 1860, — nu Købmand i Struer. Vikaren efter Agger hed Thomasen.

15) Poul Christian Eskesen Stensig, 1861—62. Han kom til Hodsager fra Sdr. Felding d. 15. Aug. 1861 med Attest fra Pastor Tejlmann; var den Gang 26 Aar og Hustruen, Lene Andersen, 29 Aar. Han var her kun et Aars Tid. En af hans Elever, Eskild Andersen, Holstebro, vidner: „Han var en god Mand, der gerne vilde vise Børnene den rette Vej.“ „Han var en meget rar Mand, en af de bedste jeg har gaaet til,“ siger en anden gammel Elev. Han flyttede til Thorning, Syd for Viborg, hvor han var Lærer i omtr. 16 Aar. — „Den 9. Juni 1878 døde P. Chr. E. Stensig, Skolelærer i Knudstrup; indtil Oktbr. 1876 Skolelærer og Kirkesanger i Thorning, 43 Aar gl.“ (Thorning Kirkebog.)

16) Jens Pinholt, 1862—1867. Født i Tørring ved Lemvig. Faderen hed ogsaa Jens Pinholt. Han flyttede til Husby ved Vesterhavet herfra og døde som Lærer der 26. Marts 1884. I Husby Kirkebogs Anmærkningsrubrik læser man videre om ham: „Han var dimitteret fra Blaa-gaard 1862, Lærer i Hodsager fra 1862—67 og i Husby fra 1867 til sin Død. Han var en dygtig Lærer, men i hans sidste Leveaar, lededes Skolen paa Grund af hans Svaghed ved Hjælp af Hjælpelærer. Han døde paa Sygehuset i Holstebro nogle faa Timer efter, at han var lagt derind. Var 43 $\frac{1}{4}$ Aar.“ Hans Hustru, Thora Frederikke Starch, f. 1841 i Thy. Hendes Fader var Farver — døde tidlig — og Moderen gift igen med Sandflugtskommisær Andresen. Fru Pinholt, der nu (1916) er 75 Aar, bor hos sin yngste Datter, Sigrid, og Svigerson, Jørgen Hansen, Forstander paa Lyngby Landboskole. I Hodsager fødtes 1866 Datteren Caroline Margrethe Pinholt. Pastor Blichers Hustru bar Barnet, og bl. Fadderne var Lærer Korsholm og Hustru, Aulum. Disse tog efter Pinholts Død hans lille

*) Pastor Agger prædikede i Hodsager Kirke — hvor han var døbt — d. 24. August 1897.

Søn, Viggo Emil, som Plejesøn. Han er nu Købmand i Amerika i Grovn, S. Dakota, hvor han har en udmærket Forretning. Han handler navnlig med Landbrugsmaskiner. Er gift og har to raske Drenge. Han var min Præstekammerat. — Caroline Margrethe, der var født i Hodsager, var gift med Assistent i Statsbanernes statistiske Kontor H. C. Ingerslev. Han døde 1909, og deres eneste Datter døde 1911. Derefter flyttede Caroline Margrethe over til sin Broder i Vejrs som Husbestyrerinde. Hans Hustru døde i Foraaret 1912. — Denne Broder er den bekendte Vilhelm Pinholt, Plantør i Vejrs, Oksby Sogn v. Varde; f. i Husby 1869. Han har med stor Velvilje givet mig forskellige Oplysninger om sine Forældre og skriver bl. a.: „Min Fader befandt sig udmærket i Hodsager. Han var der som Ungkarl indtil i Aug. 1865. Han gjorde Felttoget med i 1864. Beboerne var meget imødekommende overfor ham, og han bevarede, saa vel som min Moder, altid kun de bedste Minder derfra.“ At det gode Forhold var gensidigt, kan gamle Hodsagerboere bevidne. Plantør Pinholt oplyser, at Slægten stammer fra Gaarden Pinholt i Tørring ved Lemvig, hvor Slægten har været siden Slutningen af det 17. Aarhundrede.

Medens Lærer Pinholt var med i Krigen i 1864, var der en Vikar, der hed Backmann. Han var lille og havde — fortælles der — sorte Skæg paa den ene Side af Ansigtet og brune paa den anden. Vilde gerne til Gilde, men var saa tidt søvning og træt Dagen efter. Saa lagde han stundom Børnenes Tøj og Mad i en Bunke under Bilæggekakkelovnen ude i Biskolen og lagde sig saa til at sove der, saa kunde Børnene selv arbejde. Han legede til Tider med Børnene, men andre Tider slog han — endda lovlig haardt og flere Gange uskyldige. Saaledes straffedes en fattig Dreng grusomt uden Grund. Han var beskyldt for at have taget Grifler, men var aldeles uskyldig. Skolepatronen overværede Straffen og billigede den, medens de skyldige gik fri. Imidlertid sørgede den fattige Drengs Kammerater for, at Sagen blev opklaret, idet der allerede samme Nat gik Bud til Øvrigheden i Holstebro, og Læreren og „Patronen“ maatte betale betydelige Bøder for at slippe for videre Tiltale. Drengen er bleven en bekendt Mand. Han husker endnu det triste Minde.

Efter Pinholts Forflyttelse var Enevoldsen Vikar. Han var senere Lærer i Raasted i mange Aar.

17) Marcus Schou, 1867, var her maaske knapt et halvt Aar; flyttede 1867 til Ferring som Lærer og senere til Dybe. Efter 12 Aars Forløb — vist 1879 — søgte han sin Afsked og flyttede til København som Smørgrosserer. Saa vidt vides, lever han endnu. Eleverne i Hodsager siger, at Schou var saa god og rar. En ældre Kone mindes endnu hans Afskedstale til Børnene. Fra hans Bortrejse til 22. Januar 1868 var Anders Petersen Vikar i Hodsager. Han blev senere Degn, først i Nees, siden i Bredsten. Han var fra Mejrup.

18) Niels Sehested Kjerulf Henriksen, fra 1868—1876. Han er født i Holbæk 6. Juli 1844, men opholdt sig i Lemvig siden sit 11. Aar, og fra Byens Realskole tog han Præliminæreksamen i 1859; var derefter Huslærer i Gammelby i Mejrup en Tid. Fra 1861 var han i 2 Aar konst. Ene-lærer i Taabel, Vesterv. Sogn. Tog paa Blaagaards Seminarium i April 1863 og fik Aaret efter Eksamen med 1. Karakter. Oprettede en pri-

N. S. KJERULF HENRIKSEN

vat Realskole i Holstebro, da han kom hjem og drev denne med Dygtighed, til han fra $\frac{1}{1}$ 1868 kaldedes til Hodsager som Lærer og Kirkesanger. Kaldedes til Tvis Hovedskole $\frac{15}{10}$ 1876 og var Lærer der i omtr. 35 Aar. Den 1. Maj 1911 havde han været Lærer i 50 Aar (medregnet 1 Aar paa Seminariet), og han opnaaede den Sjældenhed at blive „Jubellærer“. Samtidig tog han sin Afsked og flyttede 1. Juni 1911 til sit hyggelige Hjem ved Tvis St. Ved Afskedsfesten overrakte Distriktets Beboere ham en smuk Hædersgave, bestaaende af et Gulduhr med Kæde. I 1914 fejrede han sin 70aarige Fødselsdag. Hans Hustru, Elisa Thorkeline Franziska Richter, døde i 1896. Hans Datter

(Steddatter) Emilie er gift med Mejeribestyrer Frederik Bang Knudsen, „Trifolium“ i Fakse. Hans eneste Søn, Frederik Ferdinand Kjerulf Henriksen, f. i Hodsager 1870, døde i Tvis $\frac{2}{5}$ 1877 af Skarlagensfeber. Lærer Kjerulf Henriksen var en ualmindelig dygtig og interesseret Lærer, der elskede sin Gerning og gik op i den. Det ved ingen bedre end hans mange gamle Elever i Hodsager og Tvis. „Frelserens Ord er dog den bedste Lærdom, jeg i de mange Aar har givet alle de smaa Barnesjæle,“ skriver han i sin Embedsbog. Altid levede han med paa sin Gernings Omraade, berigede sig ved Kursus særlig i sine yngre Dage, saaledes ved Kursus i Pædagogik i 1895 og 96. Jeg føler Trang til at bringe ham en varm Tak for, hvad han har været for mig i en lang Aarrække som Kollega og som Ven. Foruden sin Skolegerning gjorde han et meget stort og paaskønnelsesværdigt Arbejde som Formand i Anlægsbestyrelsen for Engvandingskanalen i 1872—1873. Han oprettede Hodsager Læseforening — og senere Tvis Læseforening. Han var Formand i Hodsager for Læseforeningen, til han flyttede; i Tvis, til han tog sin Afsked. Han udgav en „Vejledning for Kirkesangere“ (Milos Forlag 1877). Var i ca. 3 Aar Redaktør af „Ringkøbing Amts Skoletidende“, tog altid levende Del i Egnens Skoleforhandlinger, saa længe hans Helbred tillod ham at komme med. Han vil altid komme til at staa i skøn Erindring for sine mange Elever, og mange ældre i Hodsager mindes ham med stor Glæde. — Vikar, mens Embedet var ledigt, var Knud Jensen (Snedker), senere Lærer i Kilde, Aulum.

19) Søren Kiilerich, $\frac{22}{2}$ 1877—1903. Han er født i Thisted 6. Decbr. 1830. Om sit Navn har han fortalt, at det er af tysk Oprindelse og hed egentlig *Kieler*, men senere er tilføjet „ich“ = jeg. Det betyder altsaa: „Jeg er en Kieler“. I 1853 dimitteredes han fra Ranum Seminarium med Hovedkarakter: „Meget duelig“ og en særdeles god Anbefaling. Var først Hjælpelærer i Gullerup (Bjergby Sogn) Mors, $1\frac{1}{2}$ Aar, dernæst kaldet som Lærer og Kirkesanger i Oudrup v. Løgstør $3\frac{1}{2}$ Aar; kaldet til Hallund i Vendsyssel og var der $12\frac{1}{2}$ Aar. Derefter var han Frikolelærer, først i Nabosognet Hellevad, siden i Vejrum ved Struer; dernæst fast Ansættelse i Ljørring i Aulum omkring 1874 og forflyttedes dernæst til Hodsager, hvor

han virkede som Lærer og Kirkesanger til 1. Januar 1903, da han søgte Afsked. Flyttede først til Sønnen Kristen i Troelstrup, Aulum, og senere til sin eneste Datter, Marie, og hendes Mand i Hedegaard i Tvislund, hvor han boede til sin Død, 25. Febr. 1912, 81 Aar. Hans gode, trofaste Hustru, Maren Katrine Kiilerich, var født i Ranum 1834; hun døde i Hodsager Skole 30. Marts 1903. Den 2. Marts 1912 blev han stedet til Hvile ved hendes Side i Hodsager under stor Deltagelse fra den Befolkning, han havde arbejdet iblandt i 26 Aar. Hans Søn, Overlærer J.

SØREN KIILERICH

MAREN KATRINE KIILERICH

Kiilerich, Herning, talte om Minderne fra Barndomshjemmet i Hodsager Skole, om, hvilken Betydning det Bønnens og Troens Liv, som levedes der, havde haft for ham og hans Søkende. En anden Søn, Lærer Søren Kiilerich, Lundø (nu Højslev) bekendte Troen og bad Fadervor. I Kirken talte Pastor M. Larsen, Holstebro, og hans yngste Søn, Pastor Paulus Kiilerich, Jetsmark-Hune (nu Sognepræst i Ø. Hornum i Himmerland), den sidste dvælende ved de yndige Barndomsminder dernede fra Skolen. Som en af hans mange Elever bragte jeg ham en Hjertens Tak — og en Tak til Gud. Pastor Kiilerich forrettede Jordpaakastelsen og udtalte derpaa: „Ja — sammen bor vi

i Guds-Haven, skilt kun ved det smalle Bælt“. — Jeg har — og sikkert mange med mig — saa mange yndige, kære Minder fra Timerne i hans Skolestue, især hans Morgenandagter og Religionstimerne, som har været mig til stor og rig Velsignelse, og som jeg aldrig kan glemme. Ved hans 25 Aars Jubilæum i Hodsager i Febr. 1902 vistest der ham og hans Hustru stor Opmærksomhed. Takken for det alt gav de Gud. Nogle Aar før sin Død skrev han til mig: „Jeg har det godt i enhver Henseende. Gud Fader ske Lov og Tak i Jesu Christi Navn; thi han har naadelig ført baade mig og mine baade fremad og hjemad af sin store Naade for Jesu Christi Skyld. Det er mit Haab, at Herren har velsignet min Gerning, saa den ved hans Naade ikke har været uden Frugt.“ De første Aar, han var i Tvislund efter sin Afsked, havde han en lille privat Pogeskole. Foruden de ovenfor nævnte af hans Børn var Laurits Kiilerich Lærer i Ølstrup, hvorfra han tog sin Afsked for mange Aar siden paa Grund af Svaghed. Andreas Karl Kiilerich, Handelsbetjent, død i Hodsager 1884 af Mavekræft. Læge Jakob Kiilerich (se under Hallundbæk Skole.) — Petrus og Kristian Kiilerich er Landmænd i Aulum. — Min kære, gamle Lærers Minde være velsignet.

20) Christen Jensen, 1903—1907. Født i Aulum 15. April 1880. Dim. fra N. Nissum Sem. 1902, Karakter mg. Forflyttet til Udbyover Skole i Udbyneder Sogn (ved Randers) i 1907 og senere til Solbjerg v. Slagelse. Han var ugift.

Mens Lærer Jensen var i Hodsager, var han Soldat fra $\frac{1}{11}$ 1903 til Juli 1904. I den Tid virkede her som Vikar: 1) K. Rysgaard, kaldet som Lærer til Stenbjerg i Thy, 2) E. Larsen, som nu er Førstelærer i Mammen v. Viborg, 3) J. E. Pinholt, Søn af Lærer Pinholt, Resen. Efter hans Bortrejse til Udbyover, var Johannes Nyeberg Vikar i Embedet, senere i Fovslet ved Kolding; derefter Andenlærer i Nautrup, Salling, nu Lærer og Kirkesanger i Thestrup ved Aalestrup; dim. 1905 fra N. Nissum. Søn af Pastor Nyeberg, forhen Stenmagle.

21) Søren Vad Jensen, fra 1. April 1908. Født i Feldborg Plantage 23. Juli 1881. Faderen Kr. Vad Jensen var Skov- og Jagtbetjent. Dim. fra N. Nissum 1905. Karakter mg. Lærer ved Bølling Friskole (pr. Skjern) en kort Tid og derefter Lærer og Kirkesanger i Tiphede, Tim-

ring, indtil han kaldedes til Hodsager. Gift med Karen Bjerg fra Fabjerg — en Søster til afdøde Lærer Bjerg i Yllebjerg. Han er kendt paa Egnen fra sin Barndom og Ungdom og er almindelig skattet og afholdt af alle, der kender ham.

HALLUNDBÆK BISKOLES LÆRERE

Efter at Yllebjerg havde faaet Vinterlærer fra 1. Novbr. 1880, fik ogsaa Hallundbæk Biskole, som hidtil baade Sommer og Vinter var bleven besørget af Læreren ved Hovedskolen, en Vinterlærer fra 1. Novbr. 1882, medens Lærer Kiilerich, Hodsager, fremdeles havde den om Sommeren indtil 1. Novbr. 1891.

Omkring 1. Novbr. 1893 blev den gamle Hallundbæk Skole nedrevet; thi dette Aar var den nye Hovedskole i Hodsager bygget paa Toppergaards Mark (indv. $\frac{27}{10}$ 1893), og til den henlagdes nu hele Hallundbæk Skoles Distrikt. Men for dem, der har haft dejlige Skoletimer i den gamle tarvelige Skole, er det helt vemodigt at skue hen mod Pladsen, hvor den har ligget.

1) Peder Christian Nielsen var den første Vinterlærer i Hallundbæk, og han var her i 3 Vintre: 1882—85. Han begyndte 1. Novbr. 1882. Han, hvis Hjem var tæt ved Skolen, er født i Damgaard 10. Aug. 1860, Søn af Husmand Niels Pedersen og Hustru. Han blev kaldet 30. Maj 1885 til Hollingholt Skole i Sunds med Biskoler i Linaa og Tværmose, og derfra blev han atter kaldet 2. Marts 1901 til Christianshede (Bording) som Lærer og Kirkesanger, hvor han virker endnu. Gift 20. November 1888 med Ane Marie Laugesen fra Kragssnap, Sinding; født der $\frac{15}{11}$ 1868. Endnu mindes jeg ham med inderlig Glæde fra Hallundbæk, hvor jeg var hans Elev, og jeg ser ham for mig med den milde Glans i Øjet, der indgød Barnehjertet Tillid, saa det kom til at holde af ham.

2) Jakob Kiilerich var der de næste 3 Vintre: 1885—88. Han var Søn af Lærer S. Kiilerich, Hodsager Skole, f. 5. Febr. 1869 i Hallund, Vendsyssel. Kom paa Herning Realskole i 1889, blev Student 1893, tog Lægeeksamen 1900 og flyttede straks efter til Haderup som Læge. Men hans Virksomhed varede kort der; thi paa Grund af Sygdom flyttede han først i 1902 til Østermarie paa

Bornholm for Klimaets Skyld, men maatte ved Pinsetid Aaret efter, lade sig indlægge paa Øresundshospitalet i København, hvor han døde d. 20. Juni 1903. Han blev ført til Hodsager og begravet i Familiens Gravsted der. Var 34 Aar. Jakob Kiilerich viedes den 2. Juli 1900 i Haderup Kirke til Eleonora Elisabeth Stefensa Jensen fra Herning. Efter sin Mands Død fik hun Ansættelse som Lærerinde ved Herning Skolevæsen og virker der endnu.

3) Peder Weje Sørensen Borup, Vinteren 1888—89. Han er født 24. April 1868 i Ferring ved Lemvig. Kom paa Staby Højskole, var foruden i Hallundbæk ogsaa Vinterlærer i Skjern Sogn ved Albæk Skole — ialt 6 Aar. Tog Skolelærereksamen fra Silkeborg 1896, var derefter Andenlærer i Ræhr ved Thisted et Aar og kom i Oktbr. 1897 som Førstelærer til Hanning ved Skjern, hvor han har virket siden. Sidstnævnte Aar blev han gift med Bodil Jessen.

4) Anders Jensen Præstholm, Lærer ved Varhede Skole i Aulum, besøgede derefter Hallundbæk i 2 Maaneder fra $\frac{1}{11}$ 1889 indtil Nytaar 1890. Lærer Jensen flyttede i 1891 fra Varhede til Maastrup pr. Tolne; i 1900 til Attrup mellem Grenaa og Ebeltoft og atter i 1904 tilbage til Maastrup, hvorfra han tog Afsked $\frac{1}{9}$ 1915 og bor nu i Aalborg. Han er født i Ølby ved Struer 1853. Tog Lærereksamen i København 1883 og ægtede samme Aar Johanne Margrethe Hansen, Lærerdatter fra Dommerby ved Skive.

5) Niels Jensen, fra 1. Jan. til 1. Maj 1890, Vinteren 1890—91 og igen hele Tiden fra $\frac{1}{11}$ 1891 til $\frac{1}{11}$ 1893, da Hallundbæk Biskole nedlagdes. Lærer Jensen er født 17. Febr. 1866 i Fovsing ved Struer, tog først Præliminæreksamen og senere 1. Del af Lærereksamen i Ranum 1885. Foruden Virksomheden her havde han flere andre Lærerpladser, bl. a. i Kølvråa Skole fra 1899, til han i Februar 1902 kaldedes til Lærer ved Skautrup Skole i Tvis Sogn, hvor han med stor Dygtighed har virket siden. Under sit Ophold som Lærer i Hallundbæk blev han i Juli 1892 gift med Ane Kirstine Pedersen, Datter af Peder Kristensen, Kjærgaard i Hallundbæk. Deres eneste Søn (to døde som smaa), Jens Peder Andreas Jensen, læser i København, og Maalet er at tage Skoleembeds-eksamen. Han er allerede nu Stud. mag.

YLLEBJERG SKOLE

Indtil 1880 søgte Børnene fra Yllebjerg Marks yderste Grænser til Hodsager Skole hele Aaret rundt trods de lange Veje, der i strænge Vintre hindrede meget. Fra 1. Novbr. 1880 lejedes *Kristen Jakobsens* lille Dagligstue paa Yllebjerg Hede for en ganske lille Sum til Skolestue for Vinterhalvaaret til 1. Maj 1881. Det samme gentog sig de to følgende Vintre. Det var et lille tarveligt Lokale med et langt Bord langs ad Stuen; ved den ene

YLLEBJERG SKOLE

Side sad Drengene, ved den anden Pigerne. Hyggeligt og rart kunde der være en Vinterdag, naar den lille Flok var samlet der med dens kære Lærer. I Sovekammeret maatte Ejeren og Hustru Karen Stormholt holde til.

Fra 1. November 1883 flyttedes Yllebjerg Biskole til Smed Mads Maltesens „Fredestue“ i Stuehusets vestre Ende, og her holdtes Skole indtil 1892. Indtil 1886 søgte Børnene fra Yllebjerg Biskole til Hovedskolen om Sommeren; men fra nævnte Aar holdtes Biskole i Yllebjerg hele Aaret. Snart kom Kravet om en ny, tidssvarende Skole. Denne byggedes i Aaret 1892 og indviedes samme Aar Mandag d. 5. Decbr. af Sognepræsten Pastor Torm,

og nu begyndte man straks at holde Skole i det pæne ny Lokale. I 1901 blev der bygget til, og Yllebjerg Skole fik da sit nuværende Udseende, dog blev der tilbygget en ny Skolegang mod Øst i 1916.

Følgende Lærere har virket ved Yllebjerg Skole:

a) Som *Vinter- og Biskolelærere*:

1) Johannes Kiilerich var den første Vinterlærer her og virkede i Yllebjerg Skole i 4 Vintre: fra 1. November 1880 til 1. Maj 1884, hver Vinter fra Novbr. til Maj. Han underviste kun 3 Dage om Ugen i Yllebjerg Skole. De andre 3 Dage underviste han i Mejrup østre Skole; det var ogsaa i lejet Lokale, paa Sønder Skovgaard Mark. Da den ny Skole i Mejrup sydøstre Distrikt 7. Novbr. 1901 indviedes af Provst Møller, Ølby, oplystes det, at der var holdt Skole her i lejet Lokale i 22 Aar; altsaa har man her begyndt Biskole samtidig med Yllebjerg. Johannes Kiilerich, der var Søn af Lærer S. Kiilerich, Hodsager, og født 18. Jan. 1861, havde Vinteren i Forvejen været Huslærer i Brejnholt, Tvis, og i O. Yllebjerg. Kom paa Ranum Seminarium i Maj 1884 og tog Skolelærereksamen herfra i 1886; var derefter ved Ask Højskole og tillige Hjælpelærer ved Børneskolen i et Aar; tog Tillægseksamen i Fransk og Engelsk 1888. Ansat ved Herning Realskole 1889, overtog samme som Bestyrer og Ejer 1. August 1890 og ledede den udmærket i 18 Aar. Da Realskolen overgik til kommunal Drift, blev han dens Overlærer, og fik Udnævnelse hertil 1. August 1908. Vi, der var den unge Lærers første Elever i den lille, simple Skole paa Yllebjerg Hede, gemmer mange kære Minder fra den Tid om ham. — J. Kiilerich er gift med Marie, f. Nielsen, Datter af afdøde Invalid fra 3 Aars Krigen, Dannebrogsmænd Niels Kristian Jensen fra Jersild i Aulum.

2) Peder Mosdal Sørensen, i Vinteren 1884—85. Broder til Lærer L. Borch, der i flere Aar var Lærer i Stendis, Ryde.

3) Jens Kristensen, Husmand paa Heselaa Mark, Borbjerg, var Lærer i Yllebjerg Skole i Novbr. Maaned 1885; har været Biskolelærer i Tvis og i mange Aar Vinterlærer i Saugstrup Biskole, Borbjerg. Født i Heselaa, Borbjerg, 9. Oktober 1837, død paa Holstebro Sygehus 21. Septbr. 1910; boede de sidste Aar i Mejrup Kirkeby.

4) Jens Poulsen, fra Kjeldsmark i Borbjerg, var i Yllebjerg Skole fra 1. Decbr. 1885 til 1. Januar 1891. Har senere virket som Friskolelærer i Lejre ved Roskilde; flyttede derefter til København, hvor han endnu lever.

Graves Kristensen, fra 1. Jan. 1891 til 1. Novbr. 1892. Født i Herning Landsogn 20. Decbr. 1868. Tog Forberedelseseksamen fra Herning Realskole 1886; Hjælpe-lærer i Vorgod; uddannedes paa Gjedved Seminarium. Efter at have virket i Yllebjerg blev han 1. Novbr. 1892 Biskolelærer i Vorgodhede og i Trælund i Tjørring Sogn. Den 1. Juli 1901 fik han fast Ansættelse i Hollingholt i Sunds Sogn, hvor han endnu virker. Indtil 1909 havde han tillige Tværmose Biskole. Hans gamle Elever i Yllebjerg mindes ham med Glæde og Tak, og selv glædes han ved at tænke tilbage paa denne Virksomhed. I 1894 blev han gift med Ane Marie Madsine Andersen fra Ø. Aamosegaard, død i Trælund i Tjørring 1901. I April 1903 blev han gift med Karen Pedersen, Hollingholt. G. Kristensen har i Sunds gjort et stort Arbejde for „Blaa Kors“ og er den stedlige Forenings Formand. Desuden er han Sygekassens Formand.

6) Christen Jensen, fra 1. Novbr. 1892 til 1. Marts 1893. Han er født i Lem v. Skive 10. April 1861. Dimitteret fra Gjedved 1891. Efter at have været i Yllebjerg, var han bl. a. en kort Tid Lærer ved Jandrup Højskole; kaldet som Lærer til Linde Skole i Asp i 1897, hvor han endnu virker. Har arbejdet for Forsvarssagen og taget megen Del i Politik, var Højres Kandidat ved Folketingsvalget i Vinderup 1906 og i Nibe 1913. Er en varm Forkæmper for den sønderjydske Sag; har drevet Arkivstudier og skrevet flere Artikler til „Historisk Samfund“s Aarbøger og har tillige skrevet sit Fødesogns Historie, der dog ikke endnu er udkommen.

b) *Fastansatte Lærere i Yllebjerg:*

Da den ny Skole i Yllebjerg i 1892 var bygget og indviet, blev der oprettet fast Embede, og som Nr. 7 i Lærerrækken kommer Christian Rasmus Christensen som den første fastansatte Lærer her, fra 1. Marts 1893 til 3. Januar 1895, da han forflyttedes til Sunds som Lærer og Kirkesanger, hvor han endnu virker. Han er født i Silkeborg 22. Januar 1869 (Broder til fhv. Seminarieforstander, Overlærer K. M. Christensen, Neksø), dimit-

teret fra Silkeborg 1888. Har taget virksom Del i Egnens Andelsforetagender og Foreninger, bl. a. Husflidssagen, interesserer sig for Landbrug og Hedeegnens Kultivering. I sin korte Embedstid i Yllebjerg vandt han sig mange trofaste Venner.

I Vakancen: Niels Peter Larsen, født i Hodsager 1873; fra 1898—1906 i Brejnholt Skole, Tvis; fra 1. Decbr. 1906 Enelærer i Straasø, Vind Sogn.

8) Eske Nielsen, fra $\frac{1}{4}$ 1895 til $\frac{1}{5}$ 1902, da han forflyttedes til Emborg Skole, Ry Sogn ved Himmelbjerget, hvor han virkede indtil han afgik ved Døden af en Kræftsygdom, 24. Febr. 1914. Lærer Nielsen er født i Stadil d. 1. August 1860. Kom tidlig ud at tjene, kom i en senere Alder paa Staby Højskole, blev Vinterlærer og tog senere Lærereksamen fra Københavns Seminarium 1888, var i 1889 Lærer i Klegod paa Holmslands Klit, hvor han kom til at staa i Venskabsforhold til Pastor Gert Jørgensen, nu i Vejlbj ved Aarhus, der ogsaa var til Stede ved hans Jordefærd og talte ved Baaren. Fra ca. 1890, til han kaldedes til Yllebjerg, var han Lærer i Smedelundshusene ved Holbæk. Gift i 1896 med Nielsine Laursen fra Hogager.

Ved hans Baare i Hjemmet blev der talt af Lærerne Mortensen, Gl. Ry, Nielsen, Glarbo, Fjeldsted, Ry St., Larsen, Straasø, og i Kirken af Sognepræsten Pastor Filskov og som før nævnt af Pastor Gert Jørgensen. Gaardejer J. Mikkelsen tolkede Beboernes Tak ved Nielsens Begravelse — en Tak, der har vist sig i Gerning derved, at Emborg Distrikts Beboere har bygget et Hus i Byen, nær ved Skolen, til hans Enke. I „Folkeskolen“ skrev en af hans Kolleger der fra Egnen: „Nielsen var i sin Færd en stille og beskeden Mand, men med mange Interesser. I Kirken, ved folkelige Møder og ved Lærermøder var han en sikker Gæst, og vi vil savne ham som en varmhjertet og god Kollega.“

I Vakancen: Carl Marius Julin, f. i Giver Skole (Himmerland) 24. Maj 1882, var i Yllebjerg Skole Sommeren 1902. Dimitteret 1906 fra N. Nissum Seminarium; ansat som Lærer ved Faarevejle Højskole ved dens Oprettelse 1907 og Forstander for samme fra Maj 1912. Gift i Maj 1910 med Christine Marie Thusholt, Datter af nu afdøde Jens Thusholt, Tvis.

9) Carl Sørensen, fra 1902 til 1. Decbr. 1906, da han flyttede til Timring som Lærer og Kirkesanger; der-

fra flyttede han ca. 1. Septbr. 1908 til Mejrup sydøstre Skole, hvor han endnu virker. Lærer Sørensen er født i Brejning 15. Maj 1877; dimitteret fra N. Nissum 1901 med Karakter mg×. Gift i Aug. 1908 med Karen Jensen fra Holmsland.

10) Jens Kristian Pedersen Bjerg, fra Apr. 1907 til sin Død, 3. Febr. 1909. Han var født i Fabjerg ved Lemvig d. 26. August 1882. Hans Helbred var fra Barndommen af svageligt. Han havde gode Evner og læste til Skolelærereksamen, som han tog fra N. Nissum Seminarium 1905; ogsaa den Gang var han svagelig og maatte eksamineres i Sygeværrelset, men tog en god Eksamen. Han var Lærer i Himmerland en kort Tid, derpaa Andenlærer i Gislev paa Fyn og blev derefter kaldet til Yllebjerg. Stadig var det daarligt med Helbredet, og paa Grund af en Knældelse maatte han lade sig indlægge paa Frederiks Hospital i Københ.; her døde han efter 3 Mdr.s Ophold som Følge af en indre Forblødning. 12. Febr. jordedes han paa Fabjerg Kirkegaard under meget stor Deltagelse. Der var ca. 150 Mennesker til Stede, deriblandt en Del fra Yllebjerg og Hodsager. Der var Kranse fra Skolebørnene i Yllebjerg og Gislev, Ynglingeforeningen i Hodsager, Seminariekammerater og Lærere fra N. Nissum m. fl. Højskolelærer Th. Thomsen, N. Nissum, talte ud fra Ordet om Enok: „Han vandrede med Gud“ osv. Chr. Lørup, Hodsager, mindedes ham ud fra Ap. G. 21,14, og Sognepræsten, Pastor Nyegaard, talte ud fra Es. 55,8.

Han fik i sin korte Virketid Lov til at være til Velsignelse i Yllebjerg Distrikt, først og fremmest i sin Skolegerning, men ogsaa i det øvrige Sogn ved Arbejdet for de unge, for Søndagsskolen og alt kristeligt Arbejde, som var i Gang. Trods sit svage Helbred var han utrættelig i at besøge syge, fattige og gamle Folk. Før sin sidste Sygdom arbejdede han paa at faa oprettet en Sygeplejeforening for Sognet. En ydmyg, barnlig og alvorlig troende Kristen var han; han viste det ikke blot i Ord, men ogsaa i Gerning. Intet Under, at han var elsket og afholdt af alle baade Børn og voksne, og at han savnedes dybt og inderligt.

Lærer Kristensen, nu i Tiphede nordre Skole, var Vikar i Yllebjerg en Tid.

11) Christian Søren Vestergaard Mikkelsen, fra 1. Maj 1909. Han er født i Elsborg ved Viborg den 5. Marts 1884, tog Skolelærereksamen fra N. Nissum i 1906 og blev derefter kaldet til Andenlærer i Agrupskov v. Kolding, hvorfra han forflyttedes til Yllebjerg. Viedes 5. Novbr. 1909 i Hodsager Kirke til Hansine Jakobine Petrine Rossing fra Sønder Bjert. Lærer Vestergaard er nu Medlem af Bestyrelsen for Kommunens Hjelpekasse (for Hodsager desuden Chr. Høj) og er tillige Medlem af Menighedsraadet. Det er Vidne om, at man har Tillid til ham, ogsaa udenfor hans egentlige Lærergerning.

HODSAGER PRÆSTEHISTORIE

HODSAGER Sogn har været Anneks til Ørre — maa-
ske helt fra Reformationstiden —, til det ved konge-
lig Resolution af 30. September 1818 blev forenet med
Aulum, som det endnu hører sammen med. Det skete
dog ikke, før Pastor Ejler i Aulum havde taget Afsked,
og Pastor Sørensen blev saa kaldet til Aulum-Hodsager
i Foraaret 1822. Som det ses af Præsteindberetningen
fra 1767, menes det, at Hodsager i længst forsvundne
Tider skal have været Anneks til Mejrup, medens Ørre
samtidig skal have været forenet med Aulum; men der
vides intet bestemt derom. Pastor Schandorph beretter
bl. a. følgende til Bispem 1767: „Jeg har forundret mig
over, at her fremfor andre Steder ej findes nogen Op-
tegnelse i Kirken*) (det er Ørre Kirke), indtil jeg forle-
den af en gammel Degn i Aulum hørte fortælle, at Ørre
fordum havde været annekeret til Aulum, da jeg tænkte:
Saa kan vel nogle af de i Aulum optegnede Præster reg-
nes her til Ørre Præster.“

Man ved altsaa ikke noget bestemt om Hodsagers For-
ening med Mejrup og Ørres Forening med Aulum, dog
noget maa der nok være om det, selv om det er langt
tilbage. I en gammel Embedsbog (Liber daticus) staar:
„I alders Tid udgjorde Ørre og Hodsager Sogne et Pasto-
rat. Sinding var da forbundet med Neuling, men da Pastor
Schmidt til Neuling-Sinding var bleven forfl. til Lundfor-
lund i Sjælland, henlagdes Sinding Sogn til Ørre og Hods-
ager i 1818.“ Som før nævnt kom Hodsager i 1822 til
Aulum. Kirkegaard i Hodsager var Annekspræstegaard,
og Præsten havde Indtægterne deraf. Det lader ogsaa til,

*) Tavle med Præsterækken.

at den har været brugt til Enkebolig for Præstekaldet; thi Pastor Schandorphs Enke boede her og „døde i Kirkegaard i Hodsager den 2. Novbr. 1800.“

PRÆSTER I ØRRE-HODSAGER

Efterfølgende Præsterække, indtil Foreningen med Aulum, er væsentligt taget efter Konrad Understrups Bog: „Ørre Sogn“.

- 1) Jens 16.. (Wibergs Præstehistorie).
- 2) Hr. Lars. (Efter Ørre Liber daticus af 1778.)
- 3) Hr. Christen Pedersen var Præst for Ørre og Hodsager i Aarene 1608—20.
- 4) Laurids Christensen blev ordineret 25. Marts 1632 til Ørre-Hodsager. Han har givet Indberetning om Hodsager i 1638 (se Side 23).

Pastor Schandorph skriver i sin fornævnte Indberetning fra 1767: „Hvad de Præster er angaaende, som har været her, da findes intet optegnet hverken i Kirken eller udenfor. Det, som fortælles om nogle af dem, synes at fortjene deres Forglemmelse. Efter de ældste Folks Fortællelse kan alene fem af mine Formænd opregnes uden at forklare, hvorlænge eller kort hver har været her.“

Maaske Pastor Schandorph sigter til saadan Fortælling, som jeg har hørt fortælle om en af de gamle Præster i Hodsager, og som jo ikke stiller vedkommende i noget smukt Lys som Præst og Sjælesørger:

„En af de gamle Præster var en meget ivrig Jæger, fortælles der, og havde derfor altid sin Bøsse med, naar han var i Hodsager, og satte den i Vaabehuset, mens han var i Kirken. Han havde derfor ogsaa sat Degnen til at passe paa og se efter, hvor der var noget Vildt at skyde, naar han kom der at holde Gudstjeneste. En Vinterdag, just som den sidste Salme skulde synges før Prædiken, kommer Degnen ind og melder „Vor Faa'er“, at der sad en dejlig Hare lige uden for Kirkegaardsdiget. Præsten var straks parat, det havde jo Hast, men han forstod jo nok, at den almindelige Salme, der skulde have været sunget, maaske ikke vilde slaa til. Der var dog ikke lang Tid til Overvejelse og Forklaring; men idet han skyndte sig ud, sagde han, henvendt til Degnen og Menigheden: „O, Menneske begræd din Synd, — men langsom“. Det er nemlig den længste Salme i Kingos Salmebog (Nr. 34) og er paa 32 meget store Vers; det var den, han mente, der skulde synges og endda langsom, thi Jagten kunde jo tage Tid. — Præsten fik Haren og kom just tilbage, da Menigheden sang det sidste Vers“, slutter Historien, som der dog ikke kan garanteres for; men Pastor Schandorph har Ret i, at slige Præster fortjener Forglemmelse.

De fem næste, han taler om, er altsaa følgende:

5) Christen Jørgensen Friis, ordineret 24. Juli 1669, død eller forflyttet 1682. Hans Enke, Maren Knuds-datter, klager 1693 til Kongen, at hun ingen Vederlag har kunnet faa af Eftermanden, Hr. Peder Lauridsen (Haunelev) for den Udgift, hendes Mand havde haft med at op-bygge en forfalden Præstegaard (J. Tegnelser 8. April 1693).

6) Peder Lauridsen Haunelev kom til Ørre-Hodsager 1682. Død 1707. I en af de gamle Kirkeregnskabs-bøger ser man, at han har været Kirkeværge. Kaldes ogsaa Hauneløff. Han er jo nok fra Havnelev paa Stevns.

7) Søren Krøyer eller Krøir. Død 1722. Hans Enke „levede ungefær 3 Aar efter min Ankomst og opholdt sig i Falster.“ (Schandorph.)

8) Lars Friis, død 1743; han var gift med en Præstedatter fra Bording, hun „døde ungefær for en Maaned siden.“ (Schandorph.) Efter Wiberg hed han Laurits Hansen Friis og var født 1692.

9) Magister Morten Mortensen Lund. Død 15. Maj 1755 (Ørre Kirkebog). „Han var gift med en Junge fra Kjøbenhavn, efter Sigende en Controleurs Datter.“ (Schandorph.) Magister M. M. Lunds Moder døde Aaret efter ham, altsaa 1756, og blev begravet 11. Juni.

1747 visiterede Biskop Brorson i Ørre-Hodsager, altsaa i Pastor Lunds Tid.

10) Thule Ibsen Schandorph, kaldet 1755. Ordineret i Ribe næste Onsdag efter Varde Landemode — sagtens af Biskop Brorson —. Indsat 24. S. efter Trinitatis i begge Kirker af forrige Provst i Hammerum Herred, Hr. Vitus Bering. Han er født i Skanderup v. Kolding.

I sin Indberetning fortæller han sit Levnedsløb: Ved gode Menneskers Hjælp kom han til at studere, da han var 20 Aar (før var han Tjener i København, et Sted i Kirkebogen staar, at han var Hyrekusk). „5 Aar derefter blev jeg endelig Student.“ Han tænkte saa paa at blive Lærer; men en fornem Gejstlig udvirkede, at han fik Præstekaldet i Ørre-Hodsager. „Her har jeg været med Skrøbelighed og med Frygt og med stor Bævelse nu paa 12te Aar, imidlertid i Henseende til mine udvortes Vilkaar igjennemgaaet megen Besværing og Gjenvordighed. Dog hidindtil har Herren kjendelig hjulpet. Det, som

jeg i min tilbagehavende korte Levetid ved Guds Naade tragter efter, er at være efter Guds Vilje. O, hvor fornødent er her uafsladelig at bede om Naade, Visdom og Raad, særdeles i den aandelige Betryk og Nød, som heller ikke har været borte paa dette Sted og i dette Embede.“

Han synes at have været en alvorlig Præst, som sikkert har hørt til hin Tids fromme pietistiske Herrens Tjenere.

Pastor Schandorph har optegnet flere interessante Ting:

„Til St. Hansdag faar man Oste, som skulle være 1 Pd. af hver Td. Hartkorn, hvilket nogle faa ogsaa giver upaa-klagelig, men en Del giver ringe Oste og saa smaa og grønne, at om de skulde gjemmes et halvt Aar vare ikkun halvt vægtige.

Paaske Rente bekommes ordinær paa 6 a 8 Tdr. Skyld, 40 Hønsæg; af nogle tillige 1 Pd. Smør, og nogle faa 2 Pd. med Æggene; men smaa Gaarde og Steder i Forhold til deres Steder; dog findes i de smaa Steder, at Beboerne, som efter deres Vilkaar overgaa de større Steders Beboere med deres Gaver.“

Præstegaardens Bygninger var i daarlig Stand, da han kom dertil, og han klager over, at skønt han har kostet meget derpaa, „var de dog ved at falde ned af sig selv, hvilket da ogsaa skete med et Fæhus, før jeg kunde faa det repareret.“ Han byggede 14 Fag nyt Hus og kostede meget paa Resten. Da han havde kostet 300 Rdl. paa Præstegaarden, blæste noget af den ned i Storm, „og det formaar jeg nu ikke at bygge op igjen,“ skriver han, „Byggetømmer er dyrt her paa Egnen.“ Et Hus nær ved Præstegaarden, der var bygget af Beboerne i Formandens Tid, fik han fjernet, fordi der holdtes Kro for Kirkefolkene (i Ørre).

Det ser ud til, at Pastor Schandorph har staaet paa en god Fod med Hodsagerboerne og er kommen sammen med dem. Ved hans Datter Charlotte Amalies Daab i Ørre Kirke 5. Maj 1765 blev Barnet baaret til Daaben af Villum Kirkegaards Hustru, og de øvrige Faddere var: Jens Nørgaard, Hallundbæk, Mads Kirkegaard, Karen Knudsdatter i Hodsager og Peder Hallundbæks Hustru (Kirkeb). — Pastor Schandorph døde 18. April 1778, 65 Aar, begr. 27. April. Hans Hustru, Eva Cathrine Koch, døde i Kirkegaard i Hodsager (Annexpræsteg.) ²/₁₁ 1800.

11) Niels Nielsen Kjerulf var Præst i Ørre fra 1778 til 1804. En af de senere Præster i Ørre (Pastor Sølling) har i sin Kaldsbog 1847 givet nogle Oplysninger om ham: „Pastor Kjerulf er født i den nordre Del af Vendsyssel 18. Oktbr. 1742, og som, da han blev kaldet hertil, var Personel-Kapellan for Albæk og Voer i Børglum Herred. Han skal have været en retskaffen Mand og en ret dygtig Præst, men efter gamle Sognefolks Fortællinger maa han have levet i yderst trange Kaar. Dette har forøvrigt været Tilfældet med de fleste Præster i Hammerum Herred i ældre Tider, og det er sørgeligt at høre om, hvorledes deres Børn næsten altid sank ned i den laveste Bondestand og ofte døde som Almissemlemmer eller Røgttere. To af Niels Kjerulfs Børn lever endnu (1847) her i Sognet (Ørre), den ene som Almissemlem under Aulum Fattigvæsen. I sit Dødsaar 1804 indlod Pastor Kjerulf sig i andet Ægteskab med en ganske ung Bondepige, hvilket ikke skal have bidraget til at blidgøre hans sidste Dage.“ Pastor Sølling skriver endvidere, at de forrige Præster var jo alle døde i Embedet, ikke fordi de ikke gerne vilde flytte — Ørre-Hodsager var et meget lille Embede, og Størstedelen af Beboerne var forkuede Fæstebønder —, men fordi, deres Ansøgninger næsten aldrig kunde vente at komme i Betragtning. De levede og døde i det lille Begyndelseskald, sukkede under trange Kaar, ligesom deres Sognemænd sukkede i Armod under Hoveriets Tryk. Han ser dog en Lysside i dette Forhold, fordi Præst og Menighed følte sig sammenbundne for hele Livet, det kunde fremkalde et inderligt Forhold, der savnedes andre Steder. Han fremhæver ligeledes disse Sognes Gavnildhed og gode Sindelag overfor deres Præster.

Det var fordem Skik, at Sognefolket skulde gøre „Høstdage for Præsten“. Derom har Pastor Kjerulf skrevet følgende i en Indberetning 1794: „Af Husfolk og Inderster i Ørre og Hodsager Sogne haver jeg hverken Høstdag eller Høstdages Værd, og jeg begærer ikke heller, da de fleste af dem ere enten gamle, skrøbelige eller sygelige eller fattige og uformuende til at hjælpe dem selv. — Jeg forlangte dem en Gang ved min Ankomst her til Kaldet, da jeg endnu ikke nøje kendte deres Vilkaar; de kom ogsaa villig, men da de, der kunde arbejde, opholdt sig efter de svagere, gik Arbejdet saa langsomt, at jeg ved Dagens Ende havde

tabt, naar jeg fradrog deres Arbejds Værd, deres Underholdnings Bekostning. Ørre Præsteg., d. 14. Marts 1794. Niels Kjerulf.“ *)

Pastor Kjerulf har 1801 optegnet Kaldets Indtægter. Af Ørre Sogn: Middeltallet af de sidste 10 Aars Kornpriser: 146 Rigsd. 4 Mark; Højtidsoffer $\frac{1}{3}$, hver 10 Rd., 30 Rd.; Kvæg- og Svintiende 4 Rd.; Bryllupper og Barsedaab m. m. 30 Rd.; Smaa Redsel af Ost, Æg og Smør 10 Rd.; ialt 230 Rd. 4 Mark.

Hodsager Sogn (med Anneksgaard) giver ialt 116 Rd. 3 Mark 6 Sk.

Tilsammen 337 Rigsd. 1 Mark 6 Sk.

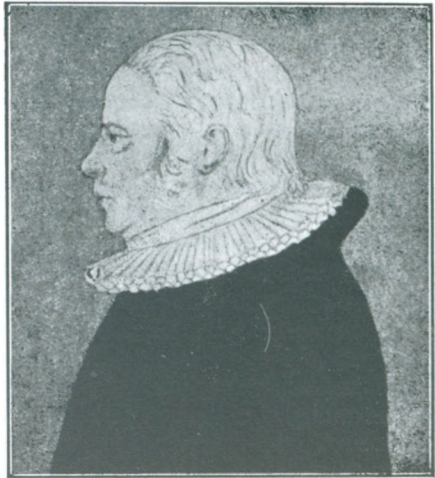
Ja det var rigtignok en tarvelig Embedsindtægt = ca. 675 Kr. Man forbavses over, at en Præstefamilie kunde leve deraf, men alle var den Gang vante til smaa Kaar. Pastor Kjerulf døde 3. Septbr. — begr. 12. — 1804, 63 Aar. Hans første Hustru, Apelone Ottosdatter Severin, f. 1751, gift $\frac{2}{8}$ 1778, døde i Ørre $\frac{4}{11}$ 1800.***) Hans anden Hustru, som han blev gift med det Aar, han døde, hed Dorthé Margrethe Rømer og var vistnok en Datter af Degnen til Ørre-Hodsager J. P. Rømer (se under Degne og Lærere). Hun fødte 7. April 1805 en Søn, der blev døbt Niels Kjerulf efter Faderen Skærtorsdag d. 11. Apr., den Dag Faderens Eftermand, Pastor H. P. Hübertz, blev indsat i Ørre-Hodsager. Samme Præstesøn døde først i 1898 i Haunstrup i Snejbjerg, 93 Aar gl. Han har boet mange Steder og skal have været noget vidtløftig. Hans Søn, Snedker Niels Kjerulf, som bor i Herning, er opkaldt efter Bedstefaderen Pastor Kjerulf.

12) Hans Peter Hübertz var den sidste Præst, Hodsager havde sammen med Ørre. Han kom som ovenfor nævnt til Kaldet i Foraaret 1805, var dog kaldet allerede $\frac{14}{12}$ 1804. Flyttede 1824 til Ikast og 1833 til Gjellerup og Sunds, hvor han døde 11. Januar 1848, 77 Aar. Han var Provst for Hammerum Herred i flere Aar. Hans Hustru hed Anna Cecilie Brøchner, f. 1778, død 1865 i Brørup hos en Søn, som var Apotheker der. De havde 4 Sønner og 4 Døtre.

*) Efter en gammel Kaldsbog og Provst Hübertz' Embedsbog.

**) Ca. 1 Maaned derefter, d. 2. Novbr., døde Pastor Schandorphs Enke i Hodsager.

Førnævnte Pastor Sølling har ogsaa skrevet en hel Del i Embedsbogen om Provst Hübertz og giver ham et godt Skudsmaal i enhver Henseende som en sand Hædersmand. Han byggede den gamle Præstegaards Stuehus omkr. 1805. Den stod til 1893. Han anlagde et Teglværk Vest for Ørre Præstegaard; Spor deraf skal være at se endnu. Han anlagde den smukke Have ved Præstegaarden og beplantede Flyvesandsbakkerne der i Nærheden, fik Moradserne fyldt op nede ved Aaen og forbedrede det hele meget. Han havde stor historisk Interesse — samlede og opskrev, hvad han kunde finde af og om sine Formænd, føjede selv meget til og opfordrer sine Eftermænd til at følge i Sporet, og ham kan man ikke mindst takke for, at der findes historiske Efterretninger om Kaldet. I Hals Beskrivelse af Ringkøbing Amt er han ogsaa rosende omtalt. Ligesaa i Justitsraad Krarups Bog om Hammerum Herred:

PROVST HÜBERTZ

„Gamle Minder“, hvor der fortælles om hans store Godhed og Gæstfrihed mod alle, som kom i Præstegaarden.

Hvordan han var som Præst og Sjælesørger vides der nok ikke meget om. Der siges, at han prædikede godt. Hans Fader var Degn. En af hans Døtre var gift med en Gaardmand i Ikast, og hendes Datter igen er gift med Klaus Eskildsen, der boede i Birk, Gjellerup, nu i Herning. Hun har Bedstefaderens Billede og hans Snustobakdaase. Om denne fortæller hun, at en Gang kom en af Provst Hübertz' Konfirmander til hende og vilde gerne se Snusdaasen; han kendte den og fortalte da, at naar Hübertz blev „fornærmet“ paa Børnene, saa smed han Snusdaasen henad Gulvet.

Provst Hübertz er begravet paa Gjellerup Kirkegaard. Paa Gravstedet Øst for Kirkens Kor staar et Jernkors med følgende Indskrift: „H. P. Hübertz, f. d. 30. Januar 1771, død d. 11. Januar 1848.“

PRÆSTER I AULUM-HODSAGER

13) Laurits Sørensen, kaldet til Aulum-Hodsager 19. April 1822 og var Præst her til sin Død 19. Januar 1839. Han blev altsaa Provst Hübertz' Eftermand i Hodsager. Pastor Sørensen var født 1778, blev Student 1799 og Cand. theol. 1804. Pers. Kapellan i Levring-Hørup 1806, ordineret 27. Juni dette Aar, blev samme Aar (²⁸/₁₁) gift med Caroline Katrine Svejstrup fra Levring. Hun døde 29. Maj 1874 i Nykøbing, Sjælland. I 1814 blev han Sognepræst i Laurbjerg-Lerbjerg og var her, indtil han kom til Aulum. Han ligger begravet paa Aulum Kirkegaard.

14) Otto Caspar Valentin Wedel, fra ²³/₄ 1839—1842. Han var født i Everdrup ved Vordingborg 17. Maj 1788, Student fra Frederiksborg 1807, teologisk Kandidat i 1812 med Non — simpleste Karakter. Blev Kapl. i Vigersted-Kværkeby, Sjæll., i 1812 (ord. ³/₁₂ s. A.) Blev gift med Degnens Datter i Vigersted; blev 1817 Kappelán hos Faderen, der var Præst i Everdrup, og fra 1823 til han kom til Aulum, var han Sognepræst i Aggersborg, Aalb. Stift. Han blev afskediget efter Paalæg af 4. Juli 1842; døde senere i Holstebro. Han blev gjort umyndig, og det hedder om ham: „Han var en yderst simpel udstyret Personlighed“ (Wibergs Præstehist). Afdøde Lærer Korsholm har fortalt, at han væsentlig skal være bleven afskediget, fordi han forgreb sig paa Altertøjet (Messehagelen), idet han sprættede Guldkorset af og hvad der ellers havde Værdi. Om Pastor Wedels Fader, Præsten Lago Mathias Wedel i Everdrup (1786 til sin Død 1827), hedder det: „Han besad en betænkelig og upaalidelig Erhvervstilbøjelighed.“ — Det var en sørgelig Arv til Sønnen her i Aulum-Hodsager. — Han holdt Tiltrædelsesprædiken her i Kirkerne 5. S. eft. Trin. 1839.

15) Peter Hørning, ¹⁰/₉ 1842—1850. Født i Sevel 24. Marts 1808. Student 1828, Kandidat 1835, kaldet hertil 1842, ordineret 10. Oktbr. s. A. Han blev gift 1844 med Elisabeth Mouritzen, f. i Købh. 1821; de havde en Søn og

en Datter. Hun var Søster til Pastor Søllings Hustru i Ørre, og de to Præstefamilier kom meget sammen. Høring blev 26. Juli 1850 kaldet til Borum-Lyngby, Framlev Herred i Aarhus Stift. Han døde d. 27. Oktbr. 1880.

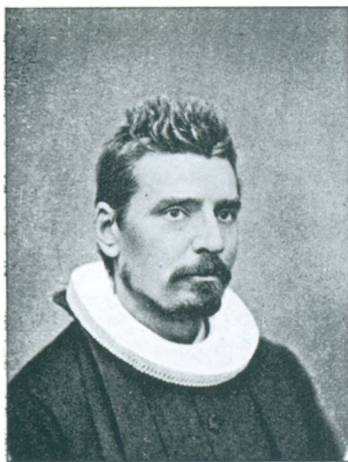
16) Peder Joachim Boesen, $\frac{2}{12}$ 1850—1857. Født i København 26. Marts 1816. Faderen var Kontorchef i Rentekamret. Student 1833, Kand. 1840, blev Lærer ved Vajsenhuset i 1844 og kom dernæst hertil. Ord. $\frac{27}{1}$ 1851, forfl. til Tirstrup-Fuglslev, Randers Amt 1857. Blev Provst 1862 og dernæst forfl. til Odder 1865. Gift 1846 med Marie Katrine Sofie Frederikke Boesen; hun døde 1858, Aaret efter at de var flyttet herfra. De havde 3 Sønner. Boesen blev gift 2. Gang i 1862 med Caroline Marie Kristine Baggesen. Tog Afsked fra Odder i 1886 og flyttede til København, hvor han døde 8. Maj 1891. Hans Søn, P. F. Boesen, f. 1863, var Præst i N. Felding-Tvis fra 1892 til sin Død 28. Aug. 1894.

17) Diderik Nikolaj Blicher, $\frac{20}{6}$ 1857—1867. Født i Bjørnemose, Tved Sogn v. Svendborg 22. Decbr. 1812. Faderen var først Forpagter i Gunslev, Falster, kom senere til København. Pastor Blicher blev Student 1831 og Kandidat i 1841. Saa blev han Skolelærer i Faaborg, indtil han kaldedes til Aulum-Hodsager. Var i 1841 bleven gift med Oline Charlotte Cecilie Olsen fra København, f. 1813. Han flyttede i 1867 til Onsbjerg paa Samsø, hvor han var den første Sognepræst, da Onsbjerg hidtil havde været Anneks til Besser. 28. Aug. 1871 blev han kaldet til Brorstrup-Ravnkilde i Viborg St. (til 1884 tillige Haverslev Sogn). Han døde i dette Embede d. 29. Aug. 1901. Han var da 89 Aar og var ved sin Død Danmarks ældste fungerende Præst. De tre sidste Aar holdt han dog Kapellan (Pastor G. Thaning, siden i Ø. Nykirke). Blicher blev Ridder af Dannebrog i 1888. Hans Fæster var N. F. S. Grundtvigs første Hustru. D. N. Blicher stammer fra Præsten Jens Nielsen Horsens i Bælum, hvis Børn tog Navnet Blicher. Han var vel anset her i Pastoratet, kom ogsaa tidt til Hodsager — kunde nok godt lide et Slag Kort.

18) Julius Jonas Collin Fjelstrup, $\frac{9}{8}$ 1867—1875. Søn af Justitsraad Søren August Fjelstrup og Hustru Ida Hedvig Cecilie Schmidt, Sindinggaard, hvor han var født 12. April 1825. Student fra Aarhus 1844, Kandidat 1852. Gift 1855 med Cordelia Gjølring, f. 1829; hun døde $\frac{17}{9}$

1881 paa Aarhus Sindssygeanstalt. Pastor Fjelstrup var pers. Kapellan i Faaborg-Diernisse 1854—59, Præst i V. Hæsinge 1860—63, i Besser-Onsbjerg 1863—67; altsaa var det et af hans Sogne, Blicher flyttede til i 1867. Fjelstrup flyttede herfra til Koldby paa Samsø i 1875. Han havde 3 Sønner og 1 Datter. Han var vist en hjertelig god Mand, men ret tarvelig som Prædikant. Han døde i Januar 1898, omtr. 73 Aar.

19) Anders Jensen, ^{30/8} 1875—1879. Han var født i Aaby Sogn i Vendsyssel 26. Febr. 1838, Søn af Hus-

PROVST J. A. HEIBERG

mand Jens Andersen og H. Inger Nielsdatter. Student fra Aalborg 1859, Kandidat 1864. Kapellan i Sejerslev-Ejerslev-Jørsby (Mors) 1867 (ord. 8. Juli s. A.) Han var kun her i 4 Aar. — Havde noget landmandsagtig over sig, blev stundom antaget for at være Pranger i Stedet for Præst. Han blev kaldet ^{10/9} 1879 til Dover-Venge ved Skanderborg og i 1898 til Ølsted v. Horsens, hvorfra han søgte Afsked 1909, og døde i Københ. (Frederiksberg) i Maj 1912, 74 Aar. — Pastor Jensen viedes i St. Olaj Kirke, Helsingør, ^{10/11}

1868 til Julie Aline Ludoiska Iversen, født der 1839.

20) Johan Alfred Heiberg, 1879—1885, f. i København 2. Juli 1848, Søn af Sognepræst og Professor Søren Johan Heiberg, der døde som Sognepræst i Kjeldby paa Møen 1871. Student 1866, Kandidat 1872 (haud I), erholdt 7. Maj 1873 Tilladelse til at blive ordineret og blive Præst for den dansk-lutherske Trinitatis-Menighed i Chicago, ord. ^{14/5} 1873. Han stod da under Tilsyn af Sjællands Biskop. Saa blev han kaldet hertil 13. Novbr. 1879, og d. 21. Januar 1881 blev han Provst for Hammerum Herred. Han var Formand for „Dansk-amerikansk Mission“ og Redaktør af dettes Blad „Ny Meddelelser“. Provst Heiberg forflyttedes den 28. Marts 1885 til Vejlbj

ved Middelfart og i 1888 til Frue Kirke i Odense. 1900 blev han Kristkirkens første Sognepræst i København og snart efter tillige Provst i Vestre Provsti; forfl. til Helsingør 1909 som Sognepræst ved St. Maria-Kirken, hvorfra han tog Afsked i 1915; bor nu i København. Er Ridder af Dbg. Før han drog til Amerika, blev han 12. Juni 1873 gift med Julie Magdalene Lorentzen, f. 1847. — Hans Søn, Edvard Lorenzen Heiberg, f. i Amerika 1877, der tog Lægeeksamen 1903, har været Læge i Holstebro siden 1906.

FRU MATHILDE SCHEEL

PASTOR C. L. M. SCHEEL

Provst Heibergs Forkyndelse var levende og kraftig; der var god Kirkegang, og hans Minde gemmes i disse Sogne med Kærlighed og Velvilje. Det var vel egentlig først fra hans Tid af, at der har lydt en ægte, uforfalsket Kristendomsforkyndelse i Menigheden, og — Præstens Liv svarede til Forkyndelsen. Han byggede det ny Stuehus i Aulum Præstegaard — vistnok 1883. En nu afdød Kone fra Hodsager har fortalt, at ved dets Indvielsesfest udtalte Provsten alvorlig og bevæget dette som en Bøn til Gud om Velsignelse i hans Hjem og hele Gerning: „Hold selv ved Ror og Anker, du ved, hvad jeg formaar.“

21) Carl Ludvig Martin Scheel, 1885—1891. F. i København 16. Aug. 1845, Søn af Apotheker H. E.

Scheel. Eksamen juris 1864, Student (privat) 1869. Han maatte nu standse sin Læsning i 3 Aar paa Grund af Sygdom. Kandidat i 1879 (haud. I). Kapellan i Hammer-Lundby, Sjælland, i 1879 (ord. $\frac{26}{11}$ s. A.), kaldet til Bølling-Sædding v. Skjern 1882 og hertil 4. Juni 1885, til Vivild-Vejlby v. Randers 26. Febr. 1891. De sidste Aar led han meget af Sygdom; hans ene Ben blev amputeret, og tilsidst satte Sygdommen sig paa Hjernen, saa Forstanden tog Skade. Han døde i Aarhus d. 31. Marts 1909. Hans første Hustru døde, før han kom til Aulum-

PASTOR A. TORM

Hodsager (i 1884), og 20. Oktbr. 1885 blev han gift med Mathilde Jensen, f. 1860 i Nykøb. F. Hun overlever ham og er Husbestyrerinde h. Past. Jørgensen, N. Omme. Deres eneste Søn, Johannes Scheel, er oplært v. Landvæsenet og opholder sig for Tiden i Amerika. — Pastor Scheel var en alvorlig og nidkær Præst, og han vil blive mindet med Glæde og Tak, ikke mindst af hans Konfirmander, til hvilke jeg hører. Hvor laa det ham meget paa Sinde at give os en Ballast med paa Livsvejen, der kunde hjælpe til, at vi kunde naa vel i Havn paa de himmelske Kyster. Han kunde nok stundom synes streng, men han havde en god Mening. Det var en lykkelig Tid for ham, og han var glad for de seks Arbejdsaar her. Hans elskelige Hustru var ham til stor Støtte og Velsignelse i hans Gerning. Velsignet være Pastor Scheels Minde, ogsaa her i hans gamle Menighed.

22) Agner Torm, 1891—1899. Født i Flensborg 31. Jan. 1860. Student 1879 og Kandidat 1885 m. 1. Karakter. Var derefter Lærer i København, blev $\frac{8}{9}$ 1888 Kateket ved St. Jakobs Kirke i Københ., (ord. $\frac{7}{12}$ s. A.); blev kaldet hertil 30. April 1891, indsat i begge Kirker 31. Maj; kaldet til Ø. og V. Alling 31. August 1899, og i Decbr.

1907 blev han kaldet til Grønbæk-Svostrup v. Silkeborg. Gift 17. Juni 1891 med Anna Marie Elisabeth Pedersen, f. 1855 i Nibe.

Pastor Torm tog sig ikke mindst af de unge, ledede Møderne for de unge Karle og fik andre gamle, troende Mænd til at hjælpe til, holdt Overhøring og Samtale med de unge i Kirken, foranstaltede Ungdomsmøder og andre Møder i sine Sogne, saa Herrens Ord lød rigelig og var virkelig ogsaa til Velsignelse for mange. Han har skrevet en Del i „Indre Missions-Tidende“, „Kristeligt Dagbl.“ og fl. Blade. Hans Afskedsprædiken^{29/10} 1899 blev trykt, og i den har vi endnu et Minde om hans dybe, alvorlige og inderlige Forkyndelse. Han er en Fætter til Prof. Fr. E. Torm, København.

23) Bernhard Willer blev kaldet til Aulum-Hodsager 2. Novbr. 1899 og prædikede første Gang i Hodsager Kirke 25. Febr. (Fastelavnss.) 1900. Paa Grund af Snestorm blev han ikke indsat der Søndagen forud. Han er født i Ringkøbing 6. Oktb. 1857. Han arbejdede som Smed indtil sit 25. Aar. Student 1886, teol. Kand. 1890,

PASTOR BERNHARD WILLER

kaldet til Sognepræst paa Endelave ^{29/12} 1890 (ord. ^{27/2} 1891). 25 Aars-Dagen efter Ordinationen indviedes Aulum ny, smukke Missionshus, som Pastor Willer og Hustru har ladet bygge og skænket til Indre Mission. Den bærer Indskriften: „Gud være Tak for sin udsigelige Gave.“ Pastor Willer blev 18. Marts 1891 gift med Karen Mariane Ovidia Eriksen, Datter af afd. Bogtrykker Eriksen, København. Hun har skrevet ikke saa lidt til forsk. kristelige Blade og oversat en Del fra Tysk og Engelsk.

Pastor Willers Forkyndelse er alvorlig og indtrængende. Han har haft flere svære Sygelejer, nu sidst i Foraaret 1916.

Pastor Blauenfeldt, Tamdrup ved Horsens, skriver i

Indre Missions Tidende Nr. 17 1915: „I Septbr. 1895 blev der paa en af Nørrejyllands smaa Øer indviet et Missionshus. „Goddaw, Smed!“ udbød Vilh. Beck, da han steg i Land. Tiltalen gjaldt Øens velærværdige Sognepræst, som nok i sin første Ungdom havde været Smed. Samme Præst sidder nu i et Embede med to Sogne mellem Holstebro og Herning, hvor der nok fornylig har været en mægtig Vækkelse. Nu maa I selv finde ud af, hvem jeg mener.“

FORSKELLIGE OPTEGNELSER FRA KIRKEBØGERNE

DE gamle Kirkebøger for Ørre og Hodsager er førte under et for begge Sognene indtil ca. 1807, og deres Oplysninger er blandede imellem hinanden, baade Fødsler, Dødsfald, Bryllupper m. m. De gaar kun saa langt tilbage som til 1728.

„1764, 23. April: Gregers Jensen af Asp og Anne Margrethe Nielsdatter holdt Trolovelsesgilde i Hodsager Kirkegaard. Karlens Forlover var Jens Gregersen af Vejrum, og Pigens Forlover var Mads Aleksandersen af Hodsager Kirkegaard. — Den 8. Aug. s. Aar holdt de Bryllup.“ — Trolovelsen blev altsaa den Gang anset som en Slags kirkelig Handling og indførtes i Kirkebogen saa vel som selve Brylluppet.

Alle Helgensdag 1765 indsamlet til de tyrkiske Fanger i begge Kirker ialt 1 Rigsd. 4 Sk. (Det var danske Matroser, der var faldne i tyrkisk Fangenskab, og som skulde løskøbes for de indsamlede Penge.)

I fordums Tid blev der holdt Konfirmation i Hodsager Kirke, selv om den var lille. „1769, 7. April, konfirmeredes i Hodsager Kirke 13 Børn, — 6 Dreng og 7 Piger. — De 9 af dem siden til Alters i Hodsager Kirke.“ Endvidere ser man, at Konfirmationen holdtes i Hodsager Kirke 1772, 1776, 1780, 1784, 1790, 1794 og 1802.

I Foraaret 1807 var der 77 Altergæster i Hodsager.

„1815, 19. Juni, viedes i Hodsager Kirke Enkemand Svend Larsen fra Ildsgaard i Sunds, 81 Aar, og Enkekone Anne Marie Christensdatter af Hallundbæk.“ Den alderstegne Brudgom levede dog i dette Ægteskab i 11

Aar, idet han først døde 22. April 1826, 92 Aar. Der tilføjes „Kjølæk“ efter Navnet ved Dødsfaldet. Da han tillige nævnes som Almissemænd der, kan han vel næppe være fra Hallundbækgaardene, men sagtens fra et af Hjemmene paa Hallundbæk Mark.

Omkring 1830 ser man en lille Pige døbt med Navnet: Marie Catrine Niels Christiansdatter, og en anden har Efternavnet: Jens Christiansdatter.

Tre Gange ser man, at Sognet har haft en Skarlagensepidemi. I 1849 dør 3 af Lærer Frølund's Børn af Skarlagensfeber. Af samme Sygdom dør i Januar—April 1858 9 Børn (4 Drengene og 5 Piger), flest fra Hallundbæk samt fra Brogaard og Yllebjerg. Atter i 1877 den samme Sygdom; der dør igen dette Aar 4 Drengene og 5 Piger. Mærkeligt nok samme Antal som i 1858.

21. April 1873 døde Ungkarl Søren Peder Thomsen, Kirkegaard, pludseligt af Drukkenskab, 49 Aar.

1885, 10. Maj, dræbtes Kirsten Marie Knudsen fra Ørre — 9 Aar — af Lynet ude paa Marken. Hun tjente hos Niels Bredvig (Vejlmoseshus), Aamosegaards Mark.

1883, 22. April, jordedes følgende 3 paa Hodsager Kirkegaard: Jens Chr. Jespersens Hustru, Aamosegaard, Kirstine Nielsen, 32½ Aar (efter Barnefødsel), Villum Villumsens Hustru, Damholm, Ane Kirstine Pedersen, 29 Aar (Blodstyrning og Tæring), samt Pige Kirsten Kristensen fra Thusholt Mark i Tvis, 33 Aar (Hjernebetændelse). De to var døde samme Dag. Det hører til Sjældenhed i et saa lille Sogn. Et lignende Tilfælde indtraf en Søndag i Januar 1892, da der blev begravet 2 Børn samt Peder Pedersens Hustru i Yllebjerg.

Visitatser: 16. Decbr. 1765 var Provst Sadolin fra Haderup i Hodsager Kirke for at visitere, og samme Tid tog han Syn over Kirken inden- og udenfor.

„Kirkebogen blev forevist ved min Visitats i Hodsager Kirke 3. Juli 1793, hvorved hverken Præst eller Degn — paa Forespørgsel — havde noget at klage over Sognefolkene, ej heller Sognefolkene over Præst og Degn, og forøvrigt fandtes de faa unge i Sognet, som var tilstede, vel oplyste. Chr. Pedersen Friisenborg.*)

*) Var Provst og tillige Sognepræst i Sahl-Ejsing. Tog Afsked i 1800.

21. Oktbr. 1810 visiterede Undertegnede i Ørre Kirke, hvor Menigheden fra Hodsager tillige var tilstede. Den konfirmerede Ungdom besvarede meget godt de i Religionen givne Spørgsmaal. De ukonfirmerede læste, nogle faa undtagne, maadelig i .Bog. Koefod.*

Mand. d. 11. Oktbr. 1830 visiterede Provst Petersen, Holstebro, Hodsager Skole Kl. 11.

Drukne. Følgende ses at være druknede fra Hodsager de sidste 100 Aar; de fleste i Storaæn:

1802, 1. Febr., druknede Lars Andersen fra Ørregaard (23 Aar) i Storaæn ved Rottervig. Hans Lig blev først fundet 2. Juni s. A. Jordet i Ørre 2. Pinsedag.

1811, 9. Novbr., druknede Anne Andersdatter, Datter fra Neder Yllebjerg, 26 Aar. Blev fundet og begravet en Maanedstid efter.

1828, 28. Septbr., druknede Indsidder Svend Hansen, Bredvigbæk, 47 Aar.

1847, 19. Januar, druknede Almissemlem Jens Agerbæk, Lille Yllebjerg Mark, i Lille-Aæn ved Brogaard, 62 Aar.

1847, 3. Septbr., druknede Ane Marie Nielsdatter sig i Storaæn ved Rottervig. Hun var Anders Poulsens Enke fra Dalgaardhus.

1859 druknede Pigen Dorthea Johanne Christensdatter fra Sønderagerhus i Hodsager i Storaæn ved Grydholt, hvor hun blev færgen over (se under Sønderagerhus). Liget fandtes aldrig.

1882, 28. Juni, druknede Anders Hallundbæks Barn, Jens Marinus Andersen — 2 Aar — i Kanalen.

1890, 16. Juli, druknede Søren Kristian Sørensen — 14 Aar — (Jens Østerbys Søn) ved Badning i Lille-Aæn Nord for Gl. Hodsager, hvor han tjente.

1892, 31. Maj, druknede Ungkarl Poul Christian Nielsen, Dalgaardhus — 19 Aar — ved Badning i Storaæn lige ved sit Hjem.

1903, 26. August, druknede Niels Ingvar Knudsen, L. Yllebjerg, i Storaæn — 14 Aar. — Skubbet ud af en Hest, han vilde fange.

1905, 9. April, druknede Ungkarl Kristen Anton Elias Knudsen, Lille Yllebjerg — 20 Aar. — Gledet i Aæn en sildig Aften nær ved Hjemmet.

GAMLE FOLK I SOGNET

Der er forholdsvis mange Folk i det lille Sogn, der har naaet en ret høj Alder. Følgende blev over 80 Aar, ingen er naaet helt til 100 Aar.

- 1777: Jens Brogaard, † $11/11$, 92 Aar.
 1780: Jens Mikkelsen, Bredvigbæk, † $9/8$, 80 Aar.
 1785: Christen Rasmussen, Ommusgaard, † $3/6$, 80 Aar.
 1788: Mette Jensdatter, Bredvigbæk, † $23/11$, 82 Aar.
 1790: Malene i Hallundbæk, † $13/3$, 90 Aar.
 1795: Jørgen Dalgaards Kone, † $16/10$, 90 Aar.
 1802: Christen Nielsen af Hodsager, † $5/5$, 80 Aar.
 1813: Sidsel Christensdatter, Hallundbæk, † $7/2$, 96 Aar.
 1816: Indsiddet Jens Christensen, Kirkegaard, 86 Aar.
 1826: Almissemlem Svend Larsen (Kjølgebæk) Hallundbæk, † $26/4$, 92 Aar.
 1827: Indsiddet Peder Nielsen Bing paa Lille Yllebjerg Mark, † $10/11$, 81 Aar.
 1829: Aftægtsm. Anders Jensen, N.Yllebjerg, † $4/4$, 87 Aar.
 1830: — Niels Chr. Blæsbjerg i Blæsbj., † $9/3$, 88 Aar.
 1847: — Peder Nielsen Toppergaard, 82 Aar.
 1856: — Jørgen Pedersen Brogaard, † $2/1$, 87 Aar.
 1860: Fattiglem Ane Kirstine Jensdatter, ugift, † $9/8$, 92 Aar.
 1860: Bodil Nielsdatter (Husm. Chr. Nielsens E.), Aamosegaard, † $22/4$, 83 Aar.
 1862: Johanne Jeppesdatter (Morten Jensens E.), Hallundbæk, † $22/4$, 92 $1/2$ Aar.
 1868: Enke Maren Jensdatter, Halkjærh., † $9/1$, 89 Aar.
 1869: Aftægtskone Ane Kirstine Larsdatter, V. Hallundbæk, † $18/1$, 88 Aar.
 1871: Indsiddet Ane Knudsdatter, Hallundb., † $10/4$, 85 $1/2$ A.
 1871: — Ane Cecilie Nielsdatter, Fælagerhus, † $12/10$ 82 Aar.
 1871: Husfæster Niels Poulsen, Yllebj. H., † $2/5$, 81 Aar.
 1873: Aftægtskone Maren Pedersen, Aamoseg. Mark, † $17/10$, 88 Aar.
 1874: Aftægtsm. Laust Pedersen, Aamoseg. M., † $26/6$, 84 A.
 1878: Enkem. Aftægtsm. Kristen Kristensen (Uhre), Gl. Hodsager, † $19/1$, 86 $1/2$ Aar.
 1881: Aftægtsm. Niels Mikkelsen, Gl. Hodsager, † $20/2$, 86 A.
 1885: Kristen Kristensen (Skytte), Dalgrdh., † $9/7$, 88 $1/2$ A.
 1887: Jeppe Skov Thomasen, N. Yllebj. M., † $27/12$, 87 Aar.

- 1887: Dorte Johanne Jensen (Peder Drejers Enke), † $^{30}/_{11}$ i N. Simmelkjær, 85 Aar.
- 1889: Maren Pedersdatter (Mads Villumsens Enke), Gl. Kirkegaard, † $^2/_1$, 91 Aar.
- 1889: Enkem. Kjeld Jensen, N. Yllebjerg, † $^4/_7$, 90 Aar.
- 1889: Ane Elisabeth Olesen (Kristen Hodsagers Hustru), Lille Yllebjerg, † $^9/_1$, 83 Aar.
- 1889: Enkem. Stefan Andersen (Kirkegh.), † $^{11}/_{12}$, 88 Aar.
- 1892: Birthe Christensdatter (Niels Mikkelsen (Degns) E., Gl. Hodsager Mark, næsten 93 Aar.
- 1893: Kristine Pedersdatter, Yllebjerg M. (Mads Rouenborgs Enke), † $^{17}/_4$, 82 Aar.
- 1896: Ane Nielsdatter, Aamoseg. M. (Knud Mortensens Hustru), † $^1/_9$, 80 Aar.
- 1897: Knud Mortensen, Aamoseg. M., † $^{26}/_4$, 82 Aar.
- 1897: Else Madsdatter, Damtoft (Peder Jørgensens E.), † $^{22}/_3$, 83 Aar.
- 1898: Peder Thomasen, Nørtoft (Dalg. M.), † $^{15}/_{11}$, 86 Aar.
- 1899: Mette Helene Thomasdatter, V. Hallundbæk, † $^{31}/_{10}$, (ugift), 80 Aar.
- 1900: Jakob Pedersen (Enkem.), Halkjærh., † $^{19}/_{10}$, 88 Aar.
- 1900: Kirsten Lauridsen, Aamosegaard (Niels Christensens Hustru), † $^{15}/_{11}$, 82 Aar.
- 1901: Jens Jensen Thalund, Hallundb. M., † $^6/_4$, 81 Aar.
- 1902: Enke Ane Knudsdatter, Vinghus, † $^9/_{12}$, 87 Aar.
- 1903: Enke Johanne Kristensen (hos Laust Madsen, Yllebjerg Mark), † $^{29}/_5$, 83 Aar.
- 1905: Niels Nielsen Hauge, O. Yllebjerg, † $^{10}/_2$, 91 Aar.
- 1906: Kirstine Frandsen, Yllebjerg M. (Mads Maltesens Hustru), † $^{18}/_4$, 84 Aar.
- 1906: Niels Christensen, Aamosegaard, † $^{29}/_{10}$, 87 Aar.
- 1907: Ane Marie Jørgensen, Hodsagerhus (Lars Kristensens Enke), † $^6/_9$, 80 Aar.
- 1907: Bodil Kirstine Jensen (Hans Sørensen Brohus' E.), † $^{21}/_{11}$, 90 Aar.
- 1908: Kirsten Mathiasdatter (Peder Thomasens E., Nørtoft), † $^{12}/_4$, 86 Aar.
- 1908: Søren Nielsen (Volhøj), Kirkeb., † $^{18}/_{11}$, 83 Aar.
- 1908: Peder Christensen, Hallundbæk, † $^{23}/_{11}$, 86 Aar.
- 1910: Mikkel Nielsen, Hallundb. K., † $^7/_5$, næsten 84 A.
- 1910: Bodil Jeppesdatter, forhv. Landpost A. Thomasens Hustru, Kirkebyen, † $^8/_7$, 81 Aar.

- 1911: Inger Marie Pedersdatter, Jakob Brogaards Enke, Brogaard, † $23/3$, 83 Aar.
- 1912: Pens. Lærer Søren Kiilerich af Hodsager, † i Tvis $25/2$, 81 Aar.
- 1912: Kristen Nielsen Agerskov, Hodsager, † $4/3$, 84 Aar.
- 1912: Inger Laustdatter, Kr. Bæks Enke, Halkjærhuse, † $5/5$ i Ørre, 85 Aar.
- 1912: Antoline Jensdatter, Søren Nielsen Volhøjs Enke, Kirkebyen, † Juleaften, 83 Aar.
- 1911: Peder Jensen, Birkkjær, † $29/12$, knap 86 Aar.
- 1912: Kathrine Madsen, Niels Hauges Enke, O. Yllebj., † i Aulum $29/9$.
- 1912: Ane Kathrine Andersdatter, Mikkel Niensens Enke, † $14/12$, $89^{11}/12$ Aar.
- 1913: Kirstine Nielsen, Jens Væggermoses E.), † i Nørholm $29/1$, 81 Aar.
- 1913: Mikkel Christensen, Gl. Hodsager, † $19/6$, 83 Aar.
- 1913: Niels Christensen (Hodsager), Kirkebyen, † $16/11$ $90^3/4$ Aar, Veteran fra 3 Aars Krigen.
- 1915: Kristine Nielsdatter, Peder Jensens Enke, Birkkj., † $15/6$, 83 Aar.
- 1916: Jens Peder Brokholm, † i Mølgaard ved Nytaars-tid, ca. 90 Aar, Veteran fra 3 Aars Kr. og 1864.
- 1916: Mads Malthesen, Smed, Yllebjerg Mark, † $28/12$, $88^3/4$ Aar, Veteran fra 1864.
- 1917: Anders Thomasen, Hodsager Kirkeby, † $1/6$, 85 Aar.

FORENINGER

Hodsager Læseforening er fra først af oprettet af Lærer Kjerulf Henriksen, der i 1872 sammen med afdøde Peder Kristensen, Hallundbæk, begyndte at arbejde for Sagen, og som med stor Flid og Energi tog sig af Oplysningen paa alle Omraader og var til meget stor Støtte og Hjælp for alt ædelt og godt baade af kulturel og aandelig Art. Han var Formand for Læseforeningen til sin Bortrejse 1876. Andre tog Arven og Arbejdet op, deriblandt Lærer Kiilerich og flere andre, af hvilke kan nævnes Købm. A. Kristensen, Kirkegaard, 1891, og Jens Pedersen, Pedersborg, Yllebjerg, og Bøgerne var havnet hos ham tilsidst, men Foreningens Virksomhed var standset. I 1902 blev Foreningen paany oprettet under Navn af Yllebjerg-Hodsager Læseforening, bl. a. af Lærer Sørensen, Yllebjerg, Peder Lundsgaard jun. og N. P. Larsen, den Gang i Brejnholt Skole, Tvis. Den havde 27 Medlemmer i 1903 og fik dette Aar 20 Kr. i Statstilskud og desuden lidt Kommunitilskud. Det har hidtil stadig gaaet godt, og den faar fremdeles lidt Statstilskud. I 1913 havde den ca. 306 Bind og udlaant ialt 2726 Bind.

Hodsager Afholdsforening oprettedes eller stiftedes 25. Novbr. 1885, og Lærer S. Kiilerich nævnes som Formand i 1891. Den hørte først under Herning Afholdskreds, men kom senere under Holstebrokradsen. I 1904 havde Foreningen 43 Medlemmer, 1908 28 Medlemmer. Af senere Formænd nævnes Marinus Dalgaard, Jens Jensen (Thalund), Nygaard, og Søren Hallundbæk. Foreningen opløstes omkring 1909.

Hodsager „Blaa Kors“-Afdeling, stiftet 21. Januar 1903 med 8 Medlemmer. Efter en Tids Forløb var man oppe paa 50 Medlemmer. Thomas Dalgaard var den første Formand. Imidlertid var denne Forening i Tidens Løb ved at uddø. Der blev derfor paa Foranledning af Jens Chr. Væggemose dannet en ny Forening af evgl. Afholdsf. „Blaa Kors“ i Nørholm (hos Chr. Madsen) d. 21. Febr. 1917. Lærer Vestergaard Mikkelsen, Yllebjerg, er Formand. Der er nu 24 Medlemmer.

Hodsager K. F. U. K. blev stiftet 28. Novbr. 1897 med 13 Medl. Der var dog begyndt Møder for de unge Kvinder allerede 3 Aar i Forvejen, og Møderne afholdtes skiftevis i Hogager og Hodsager. Thomas Dalgaard var den første Leder. K. F. U. K. er senere delt i 2 Afd.: Yllebjerg, der holder sine Møder i Yllebjerg Skole og ledes af Jens Chr. Væggemose og Lærer Vestergaard. Foreningens Formand er Dorthea Henriksen, Heselaa Mark (Hogager Kirkedistrikt). K. F. U. K. i

Østersognet, hvis Formand er Kirstine Bay; den ledes især af Enke Petrine Henriksen, Hallundbæk Kjær, og Fru Vad, Hodsager Skole.

K. F. U. M. i Hodsager stiftedes 21. Jan. 1900, ligeledes med 13 Medlemmer — mærkeligt nok, men „tretten“ kan godt være heldig. Allerede mange Aar i Forvejen havde Pastor Torm samlet Sognets unge Mænd til ret godt besøgte Møder i Kirkegaard. Foreningen blev først stiftet efter Pastor Torms Bortrejse. Ogsaa denne Forening er bleven til to: Yllebjerg, som holder sine Møder i Skolen og ledes af Lærer Vestergaard, og Marinus N. Jeppesen, Brogaard. Afdelingen i Østersognet er i flere Aar bleven ledet af Lærer Vad Jensen, Hodsager.

Børnegudstjenesten eller Søndagsskolen i Hodsager begyndte — saa vidt huskes — først i 90erne og har været afholdt i de forskellige Hjem i hele Sognet. I dette Arbejde var afd. Niels Christensen, Yllebjerg, en af de bedste Kræfter. Nu afholdes ogsaa det i begge Sognets Skoledistrikter; i Yllebjerg med Lærer Vestergaard, Jens Chr. Væggemose, Andreas Birkkjær o. fl. som Ledere, og i Hodsager Skoledistrikt med Lærer Vad og Hans Henrik Bay som Ledere.

Kvindeforening findes der ogsaa i Yllebjerg Distrikt og vistnok ogsaa i østre Sogn.

Hodsager har hverken Missionshus eller Forsamlingshus. Efter et Møde i den gamle Skole 30. Oktober 1894 var der Tale om at købe denne til Missionshus eller Forsamlingshus; men det førte ikke til noget Resultat.

FRA DET KIRKELIGE LIVS OMRAADE

DER har stadig — i hvert Fald de sidste 40 Aar — været megen kirkelig Interesse i Hodsager, og Beboerne har flittig søgt Herrens Hus, skønt mange havde lange og daarlige Veje. Jeg mindes saaledes fra min Barndom flere, den Gang yngre Mænd fra en af Sognets Udkanter, som man næsten hver Søndag Aar efter Aar kunde se drage den omtrent en Mil lange Kirkevej; men det har ogsaa i det førnævnte Tidsrum været en varm og levende Forkyndelse, der har lydt i Kirken og ved mange andre Lejligheder. Foruden Sognets egne Præster kom der ikke saa sjældent fremmede Præster, og de kom ikke til at tale for tomme Stole. I Pastor Torms Tid var det ikke mindst Ungdomstalere. Saaledes mindes jeg et dejligt, stort Møde i Hodsager gl. Kirke i 1894 af Pastor Christensen (den Gang S. Felding) ud fra Joh. Ev. 20, 11-18, ud fra Fortællingen om Maria Magdalene, der mødte Frelseren, men kendte ham ikke. Saadan kan — udtalte han — ogsaa Jesus være fremmed og ukendt af mange endnu, Øjnene kan have taget Skade. Han nævne „den graa Stær“, den kan helbredes, men kan ogsaa gaa over til den „sorte Stær“, der er uhelbredelig. Man kan være nærsynet, fjerntsynet, dobbeltsynet og skeløjet. Men kun Jesus, den store Læge, kan hjælpe, saa han kan ses rigtig med Troens klare Øje. — Om Sommeren var der ofte Ungdomsmøder i det nærliggende Stoubæk Krat. Mange mindes saadanne dejlige Mødedage. Af andre Talere fra Halvfemserne mindes jeg Pastor P. Krag, der forhen var i Vildbjerg, og „Dansk Missions-selskab“s daværende Rejsepræst, Pastor T. Løgstrup (nu i Nyborg), der var i Hodsager flere Gange og kunde fortælle saa gribende og alvorlig om Missionens store, vel-

signede Arbejde paa Missionsmarkerne og opildne Menighedens Kærlighed og Offervillighed for denne Sag. Der kunde nævnes flere, men nok hermed.

Der er ikke faa af udflyttede Hodsagerboere — og nuboende med —, som med inderlig Glæde og i taknemlig Erindring gemmer mange Minder fra den gamle, simple Hodsager Kirke. Hvor var der ogsaa hyggeligt, og hvor var det velsignede Timer for mange af Menigheden. Jeg vil gerne forsøge at skildre en Gudstjeneste fra Firserne og Halvfemserne her. Jeg synes aldrig, at jeg i nogen anden Kirke har følt Herren saa nær og mærket saa stor og rig Velsignelse som her i den lille Kirke, naar Solen en Vinterdag stod lavt paa Himlen og kunde kaste Lyset hen paa Alterbilledet, hvor man i Midten saa den korsfæstede Frelser som den, der kastede en Lysglans og en egen Fred tilbage over Menigheden. Hvor var det højtideligt, naar Lærer Kiilerich, efter at have bedt Indgangsbønnen, istemte Salmen: „Denne er Dagen, som Herren har gjort, den skal hans Tjenere fryde“ — som den Gang tidt blev sunget —, og Bønnen i sidste Vers: „Ja, lad saa virke dit Bad og dit Bord med de indviede Tunger.“ Man følte ligesom Herren saa nær og saa ham staa ved Døbefont og Nadverbord. Præsten besteg Prædikestolen, og fra den i Reglen tætfyldte Kirke fulgte Mængden med spændt Opmærksomhed Herrens Evangelium om Synden og Frelsen ved Troen paa Jesus Kristus. Lærer Kiilerich gik for det meste op og ned ad Kirkegulvet under Salmesangen, der var efter Kingos Salmebog med Tillæg. Allerede i Pastor Blichers Tid*), fik man endvidere Konventtillæget, der blev brugt meget; men først i Aaret 1900 slap man helt Kingos Salmebog — der vel nok har været brugt i Hodsager i 200 Aar — og gik ligeover til den ny „Salmebog for Kirke og Hjem“, og „Roskilde Konvents Salmebog“ har saaledes aldrig været brugt i Hodsager, men kun dens Tillæg. Netop samme Aar — 1900 — gik Nabosognet, Borbjerg, ligeledes fra Kingos Salmebog over til „Salmebog for Kirke og Hjem“. — Foruden Altergang og Barne-daab var der en anden kirkelig Handling, som foregik i Firserne, ja helt ind i det ny Aarhundrede, i Hodsager, nemlig Kirkegangskoners Indledning i Menigheden igen

*) Meddelt af Provst Heiberg, saa vidt han vidste.

efter Barnefødsel. Indtil hen i Halvfemserne omtr. var det en anden Kone, der „gik med“, senere fulgte som oftest Manden med sin Hustru, hvilket maa anses for at være langt det bedste og rigtigste; thi Barneopdragelsen paa-hviler baade Fader og Moder. Der blev under den første Salme før Gudstjenesten talt til den paagældende Kone og hendes Ledsager ude i Vaabenhuset af Præsten. Derefter kom de ind i Kirken. Efter Prædiken blev der ofret af Kirkegangskonen og hendes Mand (eller Ledsager), medens Menigheden sang, i ældre Tid: „Min Sjæl nu lover Herren“ og senere Nr. 738 i Konvent-Tillæg: „Til dit Hus med Takkesang kommer jeg, min Gud, tilbage“. Denne Salme greb mig altid alvorlig i min Barndom og senere. Nu er der vel næppe nogen Moder i Hodsager og andre Steder her paa Egnen, der saaledes holder sin Kirkegang — mærkeligt nok. Jeg finder det ret og rigtigt, at de, som kun gjorde det for Skiks Skyld, holdt op dermed; men jeg forstaar ikke, at en alvorlig kristen Moder — og Fader med — vil undvære den Velsignelse, der kan være derved. Jeg taler her af Erfaring og vilde nødig have undværet de Ord fra Gud, der blev talt til min Hustru og mig ved saadan Lejlighed i 1910.

Naar der saa var sunget en Slutningssalme, og den gamle Lærer atter var traadt frem og havde bedt Slutningsbønnen, rejste Menigheden sig langsomt og stille, medens Begyndelsessalmens sidste Linier endnu ligesom genlød i Hjertet:

Aanden er bedre end Kjød og Blod,
Herren er liflig og ejegod,
Kristne har kronede Dage.

Mange har i Aarenes Løb hentet Velsignelse og Fred i Hodsager Kirke gennem Ordets Forkyndelse og Herrens Sakramenter. Guds rige Velsignelse og Naade følge fremdeles Hodsager Menighed og dens Præst i de kommende Dage.

Foruden Gudstjenesten i Kirken er der holdt mange Møder i svundne Tider i Sognet, dels i private Hjem og dels i Skolerne; thi Hodsager har endnu hverken Missionshus eller Forsamlingshus. Lærer Korsholm fra Aulum var en af de kæreste fremmede Talere, og han kom her ret ofte i en lang Aarrække. Mange Hjem har ogsaa kære

Minder om ham i Form af hans Lejlighedssange, især ved Dødsfald. En anden skattet Taler var Lærer Kr. Jakobsen, Nøvling, senere Missionær i Esbjerg og Kolding, han talte ikke mindst til de unge og Børnene. Til Aamosegaard kom ikke saa sjældent Lærer Lind fra Handbjerg og holdt Møde, desuden kom mange forskellige Indremissionærer og andre og holdt Møder trindt omkring, og Herrens Ord har lydt og lyder stadig i rigt Maal. Pastor Torm holdt ofte Bibellæsning i Hodsager i sin Præstetid. Flere Gange har der været Vækkelse, hvor „mange er bleven lagt til Menigheden“, — saaledes i Vinteren 1914. Derom skrives i April 1914 fra Aulum til Ugebladet „Vort Folk“: I Hodsager har Vækkelsen i den sidste Tid ligeledes (som i Aulum) taget rigtig fat. De troværdigste Mænd blandt de hellige mener, at der næppe er et Hus eller en Gaard i Sognet, hvor Guds Aand ikke har vakt Røre. Det er en forunderlig velsignet Tid.“

At det ogsaa er en Menighed, der har lært at ofre, turde dette være et Bevis paa, at der ved Høstprædiken 1916 blev ofret 200 Kr. paa Altret, hvoraf en Del gik til Redningsarbejdet paa Møltrup.

Det kirkelige og kristelige Arbejde i Hodsager er og har især været i Tilknytning til Indre Mission, baade hvad der er virket blandt gamle og blandt de unge i K. F. U. M. og K. med mere, og det maa jo nok siges at være et Arbejde, der har været til Velsignelse.

Der har dog ogsaa været Tider — som .f. Eks. for henimod 10 Aar siden —, da der gjordes et stort og godt Arbejde for de unge nærmest i grundtvigsk Retning, saaledes af Niels Mølgaard, den Gang i Over Yllebjerg og paa Foranledning af ham. Han vilde saa gerne være til Hjælp og Velsignelse for Egnens Ungdom, og jeg tror, han blev det i nogen Maade. Mange har gode Minder fra den Tid, og hans Gerning bør mindes i Taknemmelighed; thi Gud var Midpunktet, som han vilde samle de unge om.

Til Oplysningen i Hodsager baade i kristelig og menneskelig Henseende har ikke mindst Sognets Lærere medvirket igennem Tiderne og har haft stor Indflydelse herpaa. I den nyere Tid ikke mindst Lærer Kjerulf Henriksen og Lærer Kiilerich i sin lange Embedstid, saa vel som de, der har virket siden, og de, der endnu staar i Arbejdet med Ungdomskraft og frisk Mod.

Det nuværende Menighedsraad i Hodsager er foruden Sognepræsten: Christen Lørup, Damholm, Jens Chr. Jensen (Vraa), Overgaard, Hans Henrik Bay, Hallundbæk, og Lærer Vestergaard Mikkelsen, Yllebjerg Skole. (1917—1921).

— — —

Med Henblik paa, at de fleste af Hodsager Sogns Beboere er Landmænd og dyrker deres Jord, der ofte er ret tarvelig, kan jeg ikke lade være at anføre, hvad en Mand i Sognet, som jeg havde henvendt mig til med en Forespørgsel, skrev til mig: „Hvis jeg skulde have skrevet Bogen, vilde jeg maaske have indsat Verset:

Bliv, hvor du er, du danske Mand,
bliv her og brug din Spade.
Det Korn, som bli'r lagt ned i Muld,
det vokser op og bli'r til Guld,
ja, der er Guld i Danmark.

Thi har vi rigtig faaet lært, at „langt mere værd end det røde Guld, det er sig selv og sin Gud at kende,“ og ret har mærket, at hans Aand vidner med vor Aand, at vi er Guds Børn, da gør det ikke stort, hvor vi lever, eller om vore Bekvemmeligheder og maaske økonomiske Kaar ikke synes at være saa gode som mange andres. Har vi kun Tilfredshed og lever med Gud, saa kan vi dog være lykkelige og trygge.“

Ja, hvor har Manden dog Ret i, hvad han skrev. Og jeg er glad ved, og tror at kunne sige, at der dog ikke er saa faa i Hodsager, der vil give ham Ret. Leves der end herude i beskedne Kaar, der er dog sikkert mange af dem, „hvis Stand er en Bondes Stand“, og som lig med Adam dyrker Jorden under Sved, der har erfaret med Salmisten: „Et Blik mod Himlens Paradis vidunderlig kan styrke.“ Og hvem, der har erfaret det, vil elske selv sin fattige og simple Hjemstavn og sige:

Tak, kære Gud, for Hjemmet her,
og Tak for Hjemmet hist.

RETTELSE

- Side 48, 7. Linie foroven: Marinus, læs Marius.
— 50, 21. — — Kirkegaard, læs Kierkegaard.
— 59, 6. — — do. - do.
— 62, 2. — — Kristian læs Kristen.
— 63, 14. — — flyttede — byttede.
— 63, 20. — — andet — første.
— 80, 8. — — Prædikestol, læs Præstestol.
— 80, 17. — — 1890, læs 1910.
— 85, 13. — fornedet: at-, læs atter.
— 95, 17. — — Solbjerg, læs Søbjerg.
— 124, 2. — — Virkomhed, læs Virksomhed.
-

INDHOLD

	Side
Hodsager Sogn	5
Navn, Grænser, Folketal m. m. 5). Heder, Moser og Aaer 8). Hjemmene før og nu 9). Broer, Vadesteder og Veje 10). Haver og Plantninger 12). Landbruget 13). Oldtidsminder m. m. 15)	
Træk af Livet fra svundne Dage	17
Sognefogder, Postbesørgelsen m. m. 21). Hodsager Sogn 1638 og 1767 23). Hodsager Sogn lidt før Aar 1900 25).	
Sognets Kirke, Gaarde og Huse	28
N. Yllebjerg 28). Over Yllebjerg, Lille Yllebjerg og Damtoft 36). Dalgaard 50). Brogaard 54). Gl. Hodsager 57). Kirkegaard 64). Hodsager Kirkeby 70). Hodsager Kirke, den gamle og den ny 72). Toppergaard 80). Hallundbæk 83). Bredvigbæk 100). Aa- mosegaard 101).	
Skolerne	109
Hodsager Skole 109). Degne, Skoleholdere og Lærere i Hods- ager 110). Hallundbæk Biskoles Lærere 124). Yllebjerg Skole og Lærere 126).	
Hodsager Præstehistorie	132
Præster i Ørre-Hodsager 133). Præster i Aulum-Hodsager 139).	
Forskellige Optegnelser fra Kirkebøgerne	146
Gamle Folk i Sognet-149).	
Foreninger	152
Fra det kirkelige Livs Omraade	154

BILLEDER

	Side		Side
Hodsager Kirkeby	5	Hedetørvne køres hjem (fot. af Lærer Hansen, O. Feldb.)	98
Niels Kristensen, Nørholm,	31	Niels Christensen, Aamoseg.	102
Lægemissionær N. Nielsen	34	Hodsager Skole (tegnet af H. Westerdal, København,)	110
M. Mølgaard Nielsen	37	Lærer N. S. Kjerulf Henriksen	120
Over Yllebjerg	38	Lærer S. Kiilerich og Hustru	122
Yllebjerg Bjerg	41	Yllebjerg Skole	126
Peder Jensen og Hustru	62	Provst Hübertz	138
Hodsager gamle Kirke	72	Provst Heiberg	141
Det indre af Hodsager gl. Kirke	73	Pastor Scheel og Hustru	142
Hodsager ny Kirke	76	Pastor A. Torm	143
Det indre af Hodsager ny Kirke	77	Pastor B. Willer	144
Anders Hallundbæk	85		
Johanne Kirstine Damgaard	91		

SDS INVESTERINGS
SERVICE

Yngler Deres penge hurtigt nok?

Nu skal De ikke længere være børs ekspert for at investere professionelt.

SDS, som administrerer landets største fondsbeholdning, stiller sin ekspertise til rådighed i SDS Investeringsservice.

Vi tilrettelægger en investering, der passer til Deres krav. Vi køber de rigtige værdipapirer, og vi geninvesterer afkastet.

Kom ind og få en investeringsaftale med SDS.

SDS INVESTERINGS
SERVICE

sds

**KUNDER ER
DET BEDSTE
VI VED!...**

HOLSTEBRO BANK
-naturligvis

